

Szczecin

**RAPORT Z BADAŃ EWALUACYJNYCH
SZCZECIŃSKIEGO BUDŻETU OBYWATELSKIEGO 2023**

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
INSTYTUT SOCJOLOGII

Opracował Zespół w składzie:

dr Włodzimierz Durka (Instytut Socjologii US) – kierownik projektu

dr hab. Arkadiusz Kołodziej (Instytut Socjologii US)

dr Piotr Biniek (Instytut Socjologii US)

Współpraca i konsultacje:

dr Robert Bartłomiejski

dr hab. Maciej Kowalewski, prof. USz

Sfinansowano ze środków Gminy Miasto Szczecin.

Szczecin, luty 2023 r.

SPIS TREŚCI

I.	ZAŁOŻENIA BADAWCZE	4
	Metodologia badania	4
	Techniki badawcze	6
II.	OCENA SBO 2023 PRZEZ PROJEKTODAWCÓW	7
	Wprowadzenie	7
	Metodologia badań	9
	Przegląd podjętych zagadnień – rekomendacje i komentarze.....	10
	Wyniki badań.....	13
	Podsumowanie	38
III.	OCENA SBO 2023 PRZEZ CZŁONKÓW ZESPOŁÓW OCENIAJĄCEGO I ODWOŁAWCZEGO.....	39
	Organizacja badania	39
	Wyniki badania	40
	Wnioski z badania.....	48
IV.	SBO w opiniach weryfikatorów jednostek miejskich	49
	Proces weryfikacji projektów SBO.....	49
	Kwestie formalnej i merytorycznej oceny projektów	51
	Współpraca z projektodawcami i zespołami społecznymi	52
	Postulowane zmiany w funkcjonowaniu procesu weryfikacji.....	54
	Wnioski z badania.....	55
V.	Opinie mieszkańców miasta biorących udział w głosowaniu SBO 2023	56
	Cechy demograficzne respondentów.....	56
	Źródła wiedzy oraz motywacje do uczestnictwa w SBO.....	59
	Kwestia aktywizacji mieszkańców	64
	Przebieg głosowania.....	65
	Ocena głosowania	69
	Podsumowanie	73
VI.	Wyniki głosowania.....	75
	Udział w głosowaniu na SBO 2023 na tle wcześniejszych edycji.....	75
	Struktura głosujących według wieku.....	77
	Profile głosujących na zwycięskie projekty	79
	Frekwencja w głosowaniu internetowym	84
VII.	Zakończenie i podziękowania	86
	Spis tablic i wykresów.....	87

I. ZAŁOŻENIA BADAWCZE

Instytut Socjologii Uniwersytetu Szczecińskiego przeprowadził badania ewaluacyjne Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego w dwóch ostatnich edycjach (2021 i 2022). Tegoroczna realizacja badania jest więc dla nas okazją do kontynuacji tych bardzo ważnych i interesujących zagadnień już po raz trzeci. W sposób ewidentny poszerza naszą wiedzę na temat społecznej partycypacji mieszkańców miasta w wyznaczaniu kierunków rozwoju miasta poprzez tworzenie i realizację budżetu obywatelskiego.

Niniejszy raport zawiera wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych obejmując analizę procesu tworzenia i weryfikacji projektów w ramach SBO 2023 pod kątem przyjęcia właściwych form i metod, zrozumiałości przekazywanych informacji, dotarcia do grup odbiorców i osiągniętych rezultatów. Analiza dotyczy trzech etapów procesu: (1) tworzenia i naboru projektów, (2) ich weryfikacji oraz (3) wyboru projektów w drodze głosowania.

Dotychczasowe doświadczenia z przeprowadzonych ewaluacji wskazują na stopniowy wzrost zainteresowania mieszkańców miasta udziałem w głosowaniu nad budżetem obywatelskim. Wzrasta także liczba składanych projektów oraz ich poziom formalny i merytoryczny. W kolejnych latach realizacji budżetu obywatelskiego istotnie zmieniały się warunki formalne ich realizacji. Z tego względu w niniejszym raporcie punktem wyjścia były doświadczenia, wnioski i rekomendacje z raportów ewaluacyjnych SBO 2021 oraz SBO 2022.

Podobnie jak w poprzednich edycjach SBO pragniemy podkreślić, że realizacja badania wymagała zaangażowania wielu aktorów w taki sposób, aby ich doświadczenie, wiedza i kompetencje pozwoliły na dokonanie pełnej oceny procesu partycypacji społecznej w realizacji idei budżetu obywatelskiego. Do kluczowych aktorów tworzących ten proces należą m.in. członkowie zespołów opiniujących, projektodawcy, aktywiści miejscy, członkowie rad osiedlowych i administracja Gminy Miasto Szczecin. Po raz pierwszy w badaniach uwzględniliśmy opinie pracowników jednostek miejskich, którzy prowadzą i koordynują proces weryfikacji formalnej i merytorycznej zgłaszanych projektów. Podobnie jak w poprzednich edycjach o opinie nt. SBO poprosiliśmy mieszkańców miasta uczestniczących w głosowaniu. Prezentowany raport zawiera więc opinie najważniejszych interesariuszy uczestniczących w społecznym procesie tworzenia Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2023.

Metodologia badania

Celem niniejszego badania ewaluacyjnego jest wsparcie Gminy Miasto Szczecin w zakresie zwiększenia efektywności i satysfakcji ze współdecydowania mieszkańców w zarządzaniu miastem. Z tego względu badanie wskazuje na cztery podstawowe kategorie badanych: (1) projektodawców, (2) członków zespołów społecznych, (3) pracowników jednostek miejskich weryfikujących projekty pod względem formalnym i merytorycznym oraz (4) mieszkańców miasta.

Zasadnicze problemy badawcze, na które pragniemy odpowiedzieć dzięki opiniom projektodawców są następujące:

- P1. Jaka jest struktura społeczno-demograficzna projektodawców w tegorocznej edycji SBO?
- P2. Jak postrzegana jest istota i atrakcyjność budżetu obywatelskiego w Szczecinie?
- P3. Jaka jest motywacja osób zgłaszających swoje propozycje zadań do realizacji w ramach SBO 2023?
- P4. Czy i w jakim stopniu projektodawcy uwzględniają priorytety rozwojowe Gminy Miasto Szczecin w swoich propozycjach zgłaszanych w trwającej edycji SBO?

- P5. Jak projektodawcy oceniają trudność poszczególnych etapów aplikowania w tegorocznej edycji SBO?
- P6. Co w opinii projektodawców sprawia, że dany projekt staje się kontrowersyjny?
- P7. Jakie opinie towarzyszą pomysłom zgłoszonym w tegorocznej edycji do SBO?
- P8. Jak projektodawcy oceniają poszczególne zasady tegorocznego SBO?
- P9. Jak projektodawcy oceniają skuteczność form wsparcia Gminy Miasto Szczecin i innych podmiotów w przygotowaniu i promowaniu wniosków zgłaszanych do SBO?
- P10. Jak projektodawcy oceniają ze swojej perspektywy wpływ trwającej pandemii Covid-19 na przebieg realizowanych przez nich działań, związanych ze zgłaszanym projektem?
- P11. Czy i w jakim stopniu projektodawcy dostrzegają zjawisko profesjonalizacji w budżecie obywatelskim, w tym jakie ma to dla nich znaczenie?
- P12. Jak projektodawcy oceniają komunikację z administracją Urzędu Miasta Szczecin w związku procedurą zgłoszenia i konsultowania założeń ich projektów do SBO 2023?

Odpowiedzi na tak sformułowane pytania badawcze udzielamy w rozdziale drugim – „Ocena SBO 2023 przez projektodawców”.

Natomiast dzięki badaniu przeprowadzonemu wśród członków zespołów społecznych pragniemy udzielić odpowiedzi na nieco inaczej sformułowane pytania badawcze, a mianowicie:

- P13. Jaka była motywacja dla uczestnictwa w pracach zespołu opiniującego lub odwoławczego w charakterze oceniającego?
- P14. Jaki jest poziom satysfakcji z faktu uczestnictwa w pracach zespołu opiniującego lub odwoławczego w charakterze oceniającego?
- P15. Jak członkowie zespołów opiniujących i odwoławczych oceniają ilość i jakość zgłaszanych pomysłów do tegorocznej edycji SBO?
- P16. Jak członkowie zespołów opiniujących i odwoławczych oceniają organizację i przebieg tegorocznej edycji SBO?
- P17. Czy, a jeżeli tak to jakie potrzeby, bariery i oczekiwania formułują członkowie zespołów oceniających względem zasad SBO i regulaminu?
- P18. Czy kryteria oceny projektów w tegorocznej edycji SBO są zrozumiałe i czytelne dla członków zespołów opiniujących?
- P19. Jakie usprawnienia lub zmiany powinny zostać wdrożone w kolejnych edycjach SBO?

Wymienione problemy badawcze analizujemy w rozdziale trzecim – „Ocena SBO 2023 przez członków zespołów społecznych”.

W nieco innej perspektywie analizowano opinie „trzeciej” strony procesu tworzenia SBO – pracowników jednostek miejskich. Wychodząc z analizy pełnionych przez nich ról w całym procesie skoncentrowano się na trzech aspektach ich aktywności. Po pierwsze, postawiono problem oceny przebiegu oceny formalnej i merytorycznej. Szczególnie istotne dla efektywności przebiegu procesu weryfikacji są tu niewątpliwie kompetencje formalne i merytoryczne poszczególnych jednostek, zakres i zasięg współpracy pomiędzy jednostkami miejskimi, a wreszcie sama jakość oceny.

Po drugie, pracownicy jednostek miejskich przez cały proces weryfikacji komunikują się z projektodawcami i członkami zespołów społecznych. Celem nadrzędnym jest uzyskanie możliwie najlepszych projektów odpowiadających możliwościom prawnym, organizacyjnym, przestrzennym,

finansowym i społecznym ich realizacji. Realizacja takich celów nie zawsze jest możliwa i nie przebiega we wzajemnym zrozumieniu.

Wreszcie po trzecie, pracowników jednostek miejskich poproszono o wskazanie uwag i rekomendacji odnośnie funkcjonowania SBO. Osoby te posiadają już wieloletnie doświadczenie w realizacji budżetu obywatelskiego i dysponują wiedzą, którą można wykorzystać w kolejnych edycjach budżetu obywatelskiego.

Badanie CAWI przeprowadzone wśród mieszkańców miasta głosujących na listę projekty SBO 2023 pozwoliło na zebranie informacji dotyczących:

- cech społeczno-demograficznych głosujących;
- źródeł wiedzy o projektach;
- motywacjach uczestnictwa w różnych etapach SBO 2023;
- opinii nt. możliwości aktywizacji mieszkańców miasta;
- opinii nt. trudności i samego przebiegu głosowania.

Techniki badawcze

Wobec wymienionych kategorii badanych zostały przeprowadzone zróżnicowane techniki badawcze:

- Technika FGI – zogniskowany wywiad grupowy z projektodawcami (2 wywiady grupowe), z członkami zespołów społecznych (3 wywiady grupowe) oraz pracownikami jednostek miejskich (1 wywiad grupowy).
- Technika CAWI - technika zbierania informacji w ilościowych badaniach rynku i opinii publicznej, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej.
 - Badanie zrealizowane na operacie przekazanym przez Gminę Miasto Szczecin z osobami, które zgłosiły swój projekt w tegorocznej edycji i wyraziły zgodę na uczestnictwo w ewaluacji.
 - Badanie opinii mieszkańców miasta uczestniczących w głosowaniu. Głosujący po złożeniu głosów w aplikacji internetowej mogli dobrowolnie wziąć udział w dostępnej na stronie ankiecie.
- Technika IDI – polega na bezpośredniej rozmowie badacza z pojedynczym respondentem. Głównym celem stosowania IDI jest pogłębienie wiedzy o badanym zjawisku.

II. OCENA SBO 2023 PRZEZ PROJEKTODAWCÓW

Wprowadzenie

W trakcie realizacji projektów, w które zaangażowane są zarówno znaczne środki finansowe, jak i spora grupa osób w oczywisty sposób zarysowuje się potrzeba przeprowadzenia ewaluacji podjętych działań. Ewaluacja jako proces pozyskiwania istotnych informacji ma na celu ocenę wartości realizowanego projektu. W trakcie ewaluacji pytamy nie tylko o to, czy założony cel został osiągnięty, ale także, czy został on właściwie zdefiniowany (czy to co chcieliśmy osiągnąć było wartościowe), czy został on zrealizowany w sposób efektywny (czy dałoby się go osiągnąć mniejszym nakładem sił i środków) oraz o to, jakie będzie dalsze oddziaływanie i długotrwały wpływ podjętych działań. W przypadku prowadzenia działań o charakterze cyklicznym ewaluacja ma dać wskazówki dla przyszłej ich realizacji.

W przypadku ewaluacji Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego istotny jest wyszczególniony wyżej cykliczny charakter tego przedsięwzięcia. Odtwarzanie danej procedury w kolejnych latach wpływa na uczestników danego procesu. Z biegiem lat może okazać się, że dobrze działająca niegdyś procedura uległa wypaczeniu, straciła na efektywności, bądź realizuje inne cele, które nie były wcześniej zakładane. Taka „erozja procedur” może wynikać z powodu dynamicznie zmieniającego się otoczenia, rozwoju technologicznego, zmiany oczekiwań społecznych, przekształceń w obszarze struktury społecznej i kultury czy szeroko rozumianego preferowanego stylu interakcji.

W tegorocznej edycji SBO 2023 mieszkańcy złożyli 218 projektów, tj. najwięcej w czterech latach funkcjonowania SBO według tego samego regulaminu. Na listę do głosowania zakwalifikowano rekordową liczbę 153 wniosków. Ostatecznie w głosowaniu znalazły się 39 projekty o charakterze ogólnomiejskim i 114 lokalnym.

Wycofanych przez wnioskodawców zostało 17 projektów, a dalszych 48 zostało odrzuconych w trakcie weryfikacji w Urzędzie i zespołach społecznych.

Dynamikę aktywności projektodawców ilustruje tablica 1.

Tab. 1. Liczba projektów zgłoszonych i pozytywnie zweryfikowanych w edycjach SBO 2020-2023

Liczba projektów	SBO 2020	SBO 2021	SBO 2022	SBO 2023
zgłoszonych	194	202	187	218
wycofanych i odrzuconych	72	89	73	65
przyjętych do głosowania	122	113	114	153
w tym:				
projekty ogólnomiejskie	39	27	23	39
projekty lokalne	83	86	91	114

Źródło: Dane BDO Urzędu Miasta Szczecin

Mimo dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej należy uznać, że klasycznie związane z ideą budżetu obywatelskiego cele nie uległy dewaluacji. W dalszym ciągu za wartościowe uznajemy budowanie platformy dla wyrażania swoich opinii przez mieszkańców miasta (budowanie poczucia sprawstwa), integrację mieszkańców w obrębie społeczności lokalnych (tworzenie więzi społecznych), wyłanianie lokalnych liderów, jak i w końcu zaspakajanie potrzeb szczecinian poprzez realizację zwycięskich projektów. Ewaluacja ma ocenić, czy cele te są realizowane poprzez SBO oraz co należałoby zmienić, aby proces ten usprawnić.

Przed realizacją tak zdefiniowanych celów stoi wiele potencjalnych zagrożeń. W ramach budżetów obywatelskich przekazywana jest mieszkańcom możliwość decydowania o kierunkach rozwoju ich miasta. Podejmowane w ramach budżetów obywatelskich decyzje (który projekt ma być realizowany)

nie mają mieć umocowania (legitymizacji) ani we władzy, ani w kapitale materialnym. Idea budżetów obywatelskich zakłada, że o zwycięstwie zgłoszonego projektu decydują mieszkańcy wybierając pomysł oraz jego argumentację (przedstawiane racje, dla których zdaniem autora projektu należy go zrealizować). Należy uważać, aby to pole swobodnej argumentacji (*świat przeżywany*) nie został ponownie skolonizowany przez *system*, gdzie o kierunkach działania (tu rozwoju miasta) decyduje władza i kapitał materialny¹. Taki proces powtórnej kolonizacji „świata przeżywanego” należy niestety uznać za typowy (spodziewany), zgodny z logiką świata społecznego. Należy więc podejmować działania zaradcze prowadzące do utrzymania decyzji w rękach mieszkańców. Funkcja ta (możliwość wyznaczania kierunków rozwojowych w mieście przez samych mieszkańców) nie będzie realizowana, bądź będzie częściowo (wadliwie) realizowana, jeśli np.:

- Będziemy mieli do czynienia z małą frekwencją mieszkańców podczas głosowań na zgłoszone projekty (relatywnie niewiele osób będzie współdecydować o dalszym rozwoju miasta), z powodu nikłego rozpropagowania idei SBO,
- Sposób oddawania głosów będzie trudny, zniechęcający, co ponownie przyczyni się do niskiej frekwencji w trakcie głosowań,
- Sam proces składania projektów będzie na tyle trudny, że będzie niewielka liczba osób starających się o realizację swojego pomysłu (mała liczba autorów projektów),
- Autorzy projektów będą się profesjonalizować w taki sposób (wydawanie dużych środków finansowych na promocję, korzystanie ze wsparcia instytucjonalnego, innych firm), że osoby bez dużego zaplecza finansowego bądź instytucjonalnego nie będą miały szans na skuteczne wypromowanie swojego pomysłu.

Podsumowując ten fragment należy stwierdzić, że istotne jest, aby możliwie duża liczba mieszkańców głosowała na możliwie dużą liczbę projektów. Sam proces oddawania głosów powinien być łatwy, a osoba bez zaplecza materialnego bądź instytucjonalnego powinna móc z powodzeniem wypromować swój projekt.

Dodatkową wartością związaną z wdrażaniem budżetów obywatelskich w poszczególnych miastach jest możliwość wskazania takich kierunków rozwoju, które nie są rozpoznawane przez same władze w danym regionie. Potencjał ten wpisuje się w szersze zjawisko *modernizacji refleksyjnej*. Dalszy rozwój gospodarczy (wyjście poza prostą modernizację) możliwe jest dzięki spontanicznej działalności wyedukowanych pracowników. Proces ten wymaga postawienia na autonomię jednostki, jej podmiotowość oraz odmiennosc jej perspektywy². Potencjał ten, sprowadzając te rozważania na poziom społeczności lokalnych i budżetu obywatelskiego, jest zagrożony poprzez możliwość określania (narzucania) tematyki akceptowalnych pomysłów. Z sytuacją taką mielibyśmy do czynienia np. wtedy, gdyby dany urząd miasta promował te projekty, które są zgodne z „jego” oczekiwaniami (np. realizują zadania, które i tak trzeba byłoby w niedługim czasie sfinansować). To kolejne z wielu zagrożeń, które ogranicza potencjał wartościowej przecież idei budżetów obywatelskich.

Poszukiwanie odpowiedzi na tak zarysowane pytania i wątpliwości możliwa jest dzięki dotarciu do różnych grup osób biorących udział w SBO 2023. **Ta część raportu poświęcona jest opiniom autorów i współautorów projektów**, którzy stanowią kluczowe ogniwo opisywanego procesu. To od nich zależy jakość zgłoszonych projektów (pula pomysłów, z których możemy później wybierać). Przygotowując

¹ Habermas, J. (2002). Teoria działania komunikacyjnego, t. 2: Przyczynek do krytyki rozumu funkcjonalnego, tłum. AM Kaniowski, PWN, Warszawa.

² Lash, S. (2009). Refleksyjność i jej sobowtóry: struktura, estetyka, wspólnota [w:] U. Beck, A. Giddens, S. Lash, Modernizacja refleksyjna. Polityka, tradycja i estetyka w porządku społecznym nowoczesności, PWN, Warszawa, 144-221.

projekt wpływają oni także na integrację społeczności lokalnej (np. poprzez prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami) oraz ogniskują uwagę na istotnych problemach, które jej dotyczą. Funkcja ta realizowana jest nawet wtedy, gdy dany projekt nie zostanie wybrany przez mieszkańców. Ich ocena przebiegu całego SBO ma zatem, w kontekście podjętej ewaluacji, znaczenie podstawowe.

Metodologia badań

Badaniem zostali objęci autorzy i współautorzy tegorocznych projektów SBO. W operacie badania znalazło się:

- 94 autorów,
- 37 współautorów, który nie byli jednocześnie wyszczególnieni w grupie autorów.

Populację dla tego badania stanowiło zatem łącznie 131 osób (operat badawczy, $n = 131$). Liczba ta stanowi punkt wyjścia do oceny reprezentatywności uzyskanych wyników (uzyskanych odpowiedzi w badaniach ilościowych).

W omawianej części badania ewaluacyjnego posłużono się dwiema metodami (jakościową i ilościową):

- Kwestionariuszem ankiety przesyłanym za pośrednictwem Internetu - Computer-Assisted Web Interview (**CAWI**). Technika ta wykorzystywana jest do zbierania opinii od respondentów - należy do grupy technik ilościowych.
- Badaniem jakościowym polegającym na przeprowadzeniu zogniskowanych wywiadów grupowych (**FGI**). W metodzie tej wykorzystano platformę internetową dla przeprowadzenia wywiadu on-line w grupie zaproszonych autorów projektów.

Badanie ankietowe (CAWI)

Prośba o uczestnictwo w badaniu została wystosowana do 131 osób (całej dostępnej populacji), co skutkowało uzyskaniem 33 odpowiedzi od 27 autorów i 6 współautorów złożonych projektów. Wskaźnik udzielonych odpowiedzi (wypełnionych kwestionariuszy) wynosił tu zatem 25%. Zważywszy na okoliczności badania (między innymi okres przedświąteczny), odsetek uzyskanych zwrotów należy uznać za zadowalający. Jest on także porównywalny do lat ubiegłych.

W badaniu posłużono się kwestionariuszem złożonym z 41 pytań, z czego znakomita większość dotyczyła przebiegu SBO (siedem pytań odnosiło się do cech społeczno-demograficznych respondentów). Zgodnie z oczekiwaniami badanych (informacje z poprzednich lat), kwestionariusz został nieco skrócony. Ubiegłoroczna wersja zawierała 44 pytania (o trzy więcej od tegorocznej). Sam kwestionariusz nie uległ jednak większym zmianom, co wynikało z potrzeby (wartości) porównywania uzyskanych wyników (wskaźników) w kolejnych latach. Wykorzystana technika ilościowa CAWI daje możliwość uogólniania wyników na całą populację z zastrzeżeniem mankamentu braku losowości dobranej próby. Całe badanie zostało przeprowadzone w grudniu 2022 roku w ciągu czternastu dni.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)

Badanie jakościowe dające z definicji pogłębiony wgląd w sposób postrzegania i rozumienia interesujących badacza zjawisk, zostało przeprowadzone w ramach dwóch spotkań z autorami projektów. Oba spotkania zostały przeprowadzone za pośrednictwem platformy internetowej Zoom. W pierwszym spotkaniu (FGI 1) wzięło udział ośmiu autorów projektów, w drugim zaś (FGI 2) uczestniczyło sześciu badanych. Wywiady trwały odpowiednio dwie godziny dwadzieścia minut (FGI 1) i godzinę i dwanaście minut (FGI 2). Uczestnicy wywiadu zostali poinformowani o celu prowadzonych

badan i sposobie wykorzystania zebranego materiału. Wypowiedzi cytowane w raporcie zostały poddane anonimizacji. Wywiady grupowe stanowią szansę podzielenie się swoimi przemyśleniami w szerszym gronie, co często stanowi istotną wartość dla samych badanych, dla których ważne jest, aby podzielić się swoimi doświadczeniami i wątpliwościami. Interakcja między badanymi w wywiadach grupowych daje dodatkowy wgląd w analizowane zjawisko. Pozwala ona bowiem dotrzeć do obszarów problemowych, które nie pojawiłyby się w wywiadach indywidualnych, a które wyłaniają się w procesie samej dyskusji.

Obszary problemowe

Podstawą dla przygotowania kwestionariusza ankiety i dyspozycji do wywiadów (osiowych pytań zadawanych przez moderatora FGI) były następujące problemy badawcze:

- P1.** Jaka jest struktura społeczno-demograficzna projektodawców w tegorocznej edycji SBO?
- P2.** Jak postrzegana jest istota i atrakcyjność budżetu obywatelskiego w Szczecinie?
- P3.** Jaka jest motywacja osób zgłaszających swoje propozycje zadań do realizacji w ramach SBO 2023?
- P4.** Czy i w jakim stopniu projektodawcy uwzględniają priorytety rozwojowe Gminy Miasto Szczecin w swoich propozycjach zgłaszanych w trwającej edycji SBO?
- P5.** Jak projektodawcy oceniają trudność poszczególnych etapów aplikowania w tegorocznej edycji SBO?
- P6.** Co w opinii projektodawców sprawia, że dany projekt staje się kontrowersyjny?
- P7.** Jakie opinie towarzyszą pomysłom zgłoszonym w tegorocznej edycji do SBO?
- P8.** Jak projektodawcy oceniają poszczególne zasady tegorocznego SBO?
- P9.** Jak projektodawcy oceniają skuteczność form wsparcia Gminy Miasto Szczecin i innych podmiotów w przygotowaniu i promowaniu wniosków zgłaszanych do SBO?
- P10.** Czy i w jakim stopniu projektodawcy dostrzegają zjawisko profesjonalizacji w budżecie obywatelskim, w tym jakie ma to dla nich znaczenie?
- P11.** Jak projektodawcy oceniają komunikację z administracją Urzędu Miasta Szczecin w związku z procedurą zgłoszenia i konsultowania założeń ich projektów do SBO 2023?

Problemy te zostały uwzględnione zarówno w badaniu ilościowym jak i jakościowym.

Dalsza część raportu oparta jest na opiniach autorów i współautorów projektów, które zostały zgłoszone do tegorocznej edycji SBO. Opinie z natury rzeczy są subiektywne, przedstawiają wybraną perspektywę. Autorzy uczestnicząc w procesie ewaluacji mieli świadomość, że jest ona prowadzona po to, aby usprawniać kolejne edycje Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego, stąd szereg ich uwag ogniskowało się na tych obszarach, które wymagają ich zdaniem zmian. Opinie autorów projektów składanych do SBO są ważne i wymagają rozważenia.

[Przegląd podjętych zagadnień – rekomendacje i komentarze](#)

W trosce o czytelność przedstawionego raportu warto rozpocząć od rekomendacji - wniosków, które są w nim (na kolejnych stronach) zawarte. Podsumowanie to pełni tu rolę streszczenia

wprowadzającego Czytelnika w tematykę raportu. Przedstawione niżej rekomendacje autora tej części raportu mają swoje umocowanie w zebranych materiale badawczym (wypowiedziach i ankietach autorów i współautorów projektów). **Pisząc o autorach i współautorach projektów będziemy tu mieć na myśli respondentów, a więc te osoby, które brały udział w badaniu.**

Kluczowe wnioski i rekomendacje autora powstałe w wyniku przeprowadzonych badań:

1. Promocja idei budżetu obywatelskiego ukierunkowana na zachęcanie do zgłaszania swoich projektów powinna w większym stopniu uwzględniać potrzebę docierania do osób młodych tak, aby reprezentowane grupy wiekowe autorów projektów były możliwie (względnie) równoliczne. Wyniki badań ankietowych pokazały mały udział (wśród autorów projektów) osób z młodszych kategorii wiekowych. Cieszy natomiast względnie wysoki udział osób starszych.
2. Ważne jest, aby w kolejnych edycjach SBO wśród autorów projektów pojawiały się także nowe osoby i aby były one stosunkowo liczne. Badania przeprowadzone w tegorocznej edycji SBO pokazują, że odsetek osób zgłaszających swój projekt po raz pierwszy jest nieco niższy. Jeśli frakcja tych osób, w kolejnych latach, wyraźnie się skurczy, może to oznaczać „negatywną” profesjonalizację³ SBO wypaczającą jego ideę, w którą wpisane jest angażowanie możliwie dużej liczby osób.
3. Autorzy projektów zwracali uwagę na niską rozpoznawalność SBO. Promocja budżetu obywatelskiego w Szczecinie (zdaniem autora raportu) powinna w swej początkowej fazie skupić się zatem na samej idei SBO, powinna wyraźnie wyprzedzać okres zachęcania do głosowania na poszczególne projekty tak, aby same projekty nie były dla mieszkańców pierwszym zetknięciem z omawianą tu ideą.
4. W trosce o większą liczbę głosów (zaangażowanie mieszkańców miasta) warto przesunąć termin głosowania i promocji projektów na czas jesieni. Grudzień to dla wielu okres wytężonej pracy zawodowej oraz dodatkowych obowiązków rodzinnych. To okres, w którym wiele osób nie znajduje czasu na dodatkowe formy zaangażowania.
5. Główną motywacją autorów do zgłaszania projektów jest chęć zrealizowania swojego pomysłu. Zesłoroczna rekomendacja, zalecająca promowanie idei SBO (wśród potencjalnych autorów projektu) poprzez wskazywanie możliwości zrealizowania swojego pomysłu pozostaje (w świetle tegorocznych badań) aktualna. W praktyce oznacza to, że z dwóch roboczych haseł: „Zrealizuj swój pomysł” i „Zintegruj mieszkańców miasta”, to pierwsze powinno być bardziej skuteczne (zachęcające).
6. W świetle przeprowadzonych badań dwa etapy uczestnictwa w SBO stanowią dla autorów projektów największą trudność. Są to: weryfikacja merytoryczna projektu przez UM oraz promocja projektu po zakwalifikowaniu go na listę do głosowania. Powinny być one zatem, zdaniem autora tej części raportu, objęte szczególną uwagą. Rekomendacja ta, jak i inne tu przedstawiane, doprecyzowana jest w dalszej części raportu.
7. Zdaniem części badanych termin przesyłania negatywnych opinii wraz z merytorycznym uzasadnieniem z UM jest zbyt późny. Zgłaszanemu tu problemowi towarzyszy przekonanie (wśród autorów projektów) o negatywnym nastawieniu urzędników. Zdaniem autorów projektów negatywne opinie powinny być przekazywane ze stosownym wyprzedzeniem. Ważne jest zatem (zdaniem autora raportu), aby usprawnić komunikację między projektodawcami a weryfikatorami ze strony UM.

³ Zjawisko profesjonalizacji wraz z jego rozumieniem przedstawiamy w odrębnym podrozdziale (P10).

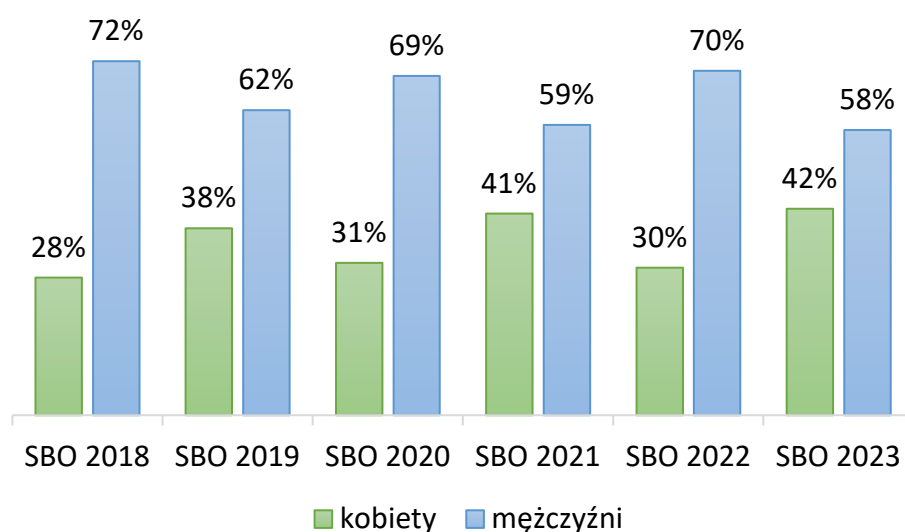
8. Projektodawcy mają nadzieję uzyskać więcej informacji o powodach wystawienia negatywnej oceny na obradach zespołów opiniujących. Tam jednak (zdaniem części badanych) właściwi urzędnicy (wydający negatywną opinię) się nie pojawiają, co pogłębia ich frustrację. Pożądane jest zatem (zdaniem autora raportu), aby urzędnicy opiniujący (negatywnie) brali udział w takich obradach. Praktyka (o ile taka istnieje), w której urzędnicy czasem się pojawiają, a czasem się nie pojawiają, zdaniem autora raportu, nie jest do końca transparentna i profesjonalna. Urzędnicy dokonujący negatywnej weryfikacji powinni być bezwzględnie obecni podczas obrad zespołów opiniujących.
9. Część badanych krytycznie ustosunkowało się do samego procesu głosowania. Ich zdaniem jest on zbyt skomplikowany. Podkreślano tu zarówno zbyt złożony proces głosowania poprzez system informatyczny, jak i nadmierną obszerność papierowej wersji kart do głosowania. W świetle zebranych uwag zalecane są (zdaniem autora raportu) wszelkie działania ułatwiające wzięcie udziału w głosowaniu.
10. Podobnie jak w zeszłorocznej edycji autorzy wskazywali na konieczność wsparcia w zakresie przygotowania kosztorysu. Jednym z problemów był tu niezaktualizowany, zdaniem respondentów, wzór kosztorysu, z którego mogli korzystać projektodawcy, a także niezbędna techniczna wiedza (szczególnie przy większych, inwestycyjnych projektach) do jego właściwego skonstruowania. Ewaluator zaleca zatem aktualizację kosztorysu, tak aby w miarę możliwości „nadązał” on za zmieniającymi się cenami.
11. Część autorów projektów oczekuje wsparcia w zakresie druku określonej liczby plakatów i ulotek oraz wskazania miejsc, w których można te materiały udostępniać. Jeśli UM nie dysponuje środkami na te cele (nie można ich pozyskać), warto zdaniem autora raportu rozważyć możliwość wsparcia autorów w zakresie wskazania miejsca, w którym można reklamować swój projekt.
12. Część autorów projektów podnosi problem niejednorodnego (niewystandaryzowanego) sposobu informowania o potencjalnym „zabranii”, w ramach realizacji niektórych projektów, terenów zielonych. Zasadny zdaniem ewaluatora wydaje się postulat o konieczności informowania (w sposób wystandaryzowany – na takich samych zasadach dla wszystkich projektów) mieszkańców o skutkach negatywnie obciążających środowisko. Ten koszt może być oczywiście zerowy.
13. Istotnym wątkiem w dyskusji była także kwestia realizacji wygranych projektów. Respondenci zwracali tu uwagę na długi i zniechęcający zarówno samych autorów jak i głosujących, czas wykonania projektów. Ważne jest zatem, zdaniem autora raportu, aby w sposób jasny i możliwie szybki informować autorów zwycięskich projektów o dalszych jego losach.

Wyniki badań

P1. Struktura społeczno-demograficzna projektodawców w tegorocznej edycji SBO

W tej części raportu przedstawiamy podstawowe dane społeczno-demograficzne respondentów. **W dalszej części prezentowanego materiału badawczego kategorie „autorzy projektu” i „projektodawcy” odnosić się będą do tej części tegorocznych uczestników SBO, którzy wzięli udział w opisywanym tu badaniu.**

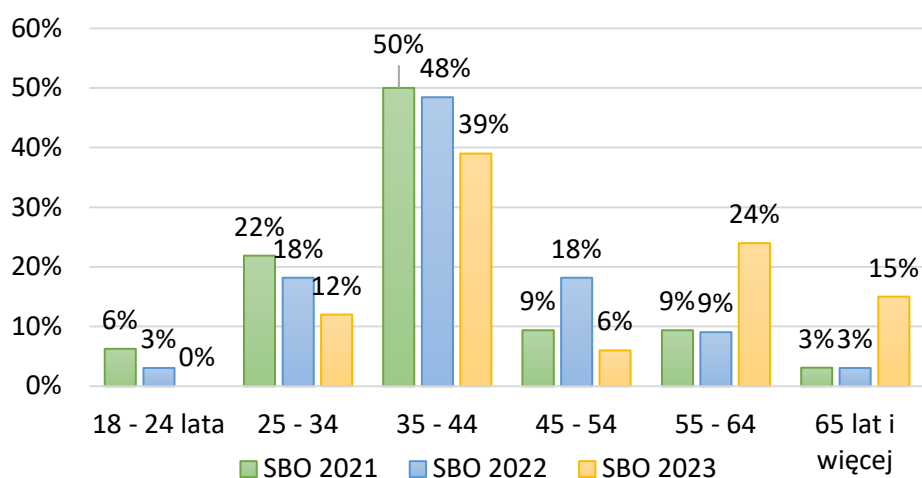
Wykres 1. Płeć respondentów w kolejnych edycjach SBO 2018-2023

Źródło: opracowanie na podstawie raportu ewaluacyjnego SBO 2021, 2022 oraz badań własnych

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie 1. wśród respondentów utrzymuje się dominacja mężczyzn. Przy porównaniu dwóch skrajnych czasowo odczytów SBO 2018 i 2023 widzimy jednak zmniejszenie wskazanej dysproporcji na rzecz wzrostu częstości kobiet.

Wykres 2. Wiek projektodawców

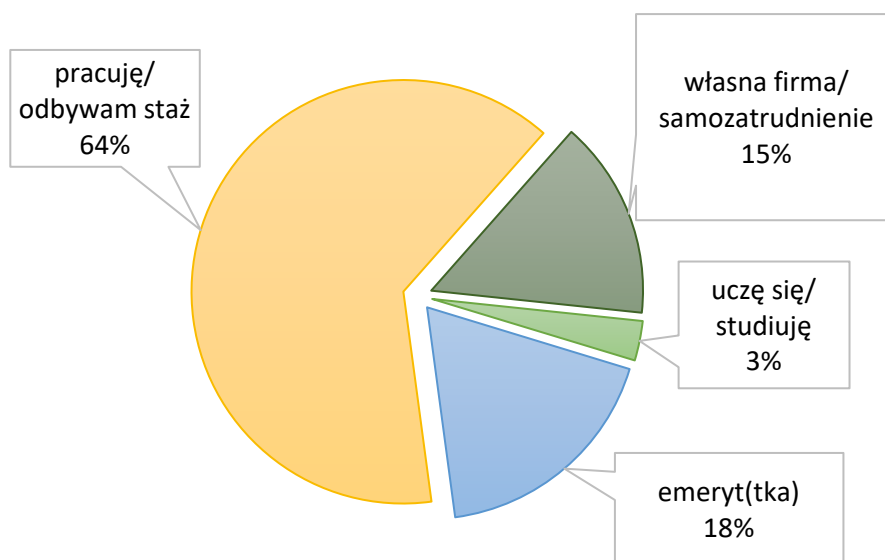
Źródło: opracowanie na podstawie raportu ewaluacyjnego SBO 2021, 2022 oraz badań własnych

W strukturze wieku badanych odnotowujemy wyraźną zmianę. W obecnej edycji SBO mniej licznie reprezentowane są osoby młodsze. Wśród autorów projektów przybyło natomiast osób starszych z kategorii wiekowych 55 lat i więcej. Dla realizacji podstawowych funkcji SBO wskazane byłoby włączanie kolejnych kategorii wiekowych (a więc także osób młodych) do udziału w budżecie obywatelskim. **Promocja idei budżetu obywatelskiego ukierunkowana na zachęcanie do zgłaszania swoich projektów powinna więc w większym stopniu uwzględniać potrzebę docierania z przekazem do osób młodych tak, aby reprezentowane tu grupy wiekowe były możliwie równoliczne.** Zróżnicowanie to powinno przynieść pozytywne skutki zarówno w obszarze różnorodności zgłaszanych projektów (odpowiedzi na różne potrzeby mieszkańców) jak i frekwencji głosujących osób. O możliwość aktywizacji osób młodszych i starszych rozmawialiśmy także w trakcie wywiadów grupowych. Oto jeden z głosów z tej dyskusji:

Wydaje mi się, że osób starszych jest mniej wśród autorów projektów, bo dużo tych osób słabiej porusza się w sprawach internetowo-komputerowo podobnych. A tu trzeba dużo robić na tych urządzeniach, programach. W związku z tym te osoby się nie pchają do tego. Młodszym osobom brakuje zaś doświadczenia w robieniu projektów, w organizowaniu. Czy dla starszych osób można wymyślić coś łatwiejszego? Wydaje mi się, że nie, bo dziś już Internet musi być powszechny, bez tego nie da rady i nie wiem, czy można coś z tym zrobić.
(Respondent 3)

Wśród badanych dominowały osoby z wykształceniem wyższym II stopnia (magister/lekarz) – 67% badanych oraz osoby od urodzenia mieszkające w Szczecinie (70% respondentów). Badani niemal równolicznie reprezentowali cztery dzielnice Szczecina⁴ (21% Prawobrzeże, 24% Północ, po 27% Śródmieście i Zachód). Większość z nich (76%) składała projekty dotyczące ich osiedla zamieszkania. Pytanie o sytuację zawodową wskazuje, że większość autorów projektów to osoby aktywne zawodowo. 64% badanych wskazało, że pracuje lub odbywa staż (por. wykres 3.).

Wykres 3. Badani projektodawcy – status na rynku pracy SBO 2023

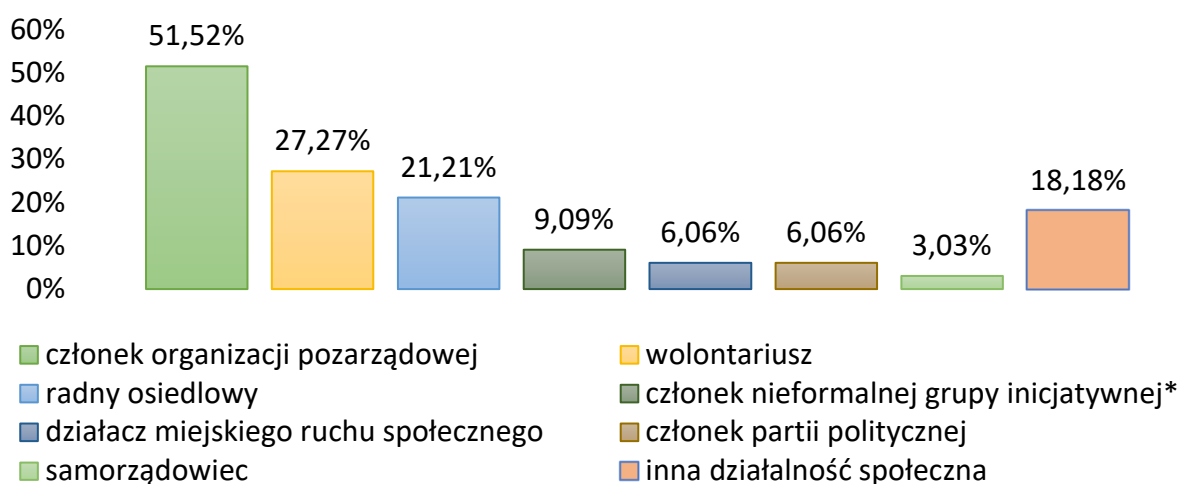
Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

⁴ Respondenci wskazywali dzielnicę zamieszkania

Znaczącą frakcję (18% badanych) stanowiły też osoby będące na emeryturze, co zgodne jest z wcześniejszą uwagą o większym, w porównaniu z poprzednim rokiem, udziale osób starszych. Wśród badanych (tak jak w poprzedniej edycji) nie było natomiast rencistów, bezrobotnych, ani osób bez pracy, zajmujących się domem.

W badaniu dominowały osoby, które utożsamiają się z wybranym rodzajem aktywności społecznej, co wskazuje na to, że ich zaangażowanie przyjmuje często zinstytucjonalizowaną formę. Badani są najczęściej członkami organizacji pozarządowych, wolontariuszami bądź radnymi osiedli (por. wykres 4.) Respondenci dysponują zwykle pewnym zapleczem (kapitałem) społecznym związanym z funkcjonowaniem w określonej strukturze. Choć znajdują się i tacy, którzy takiego kapitału nie mają (jeden z respondentów pisze tu, że jest „Wolnym strzelcem”).

Wykres 4. Formy zaangażowania badanych w aktywność społeczną

* Członek nieformalnej grupy inicjatywnej na swoim osiedlu

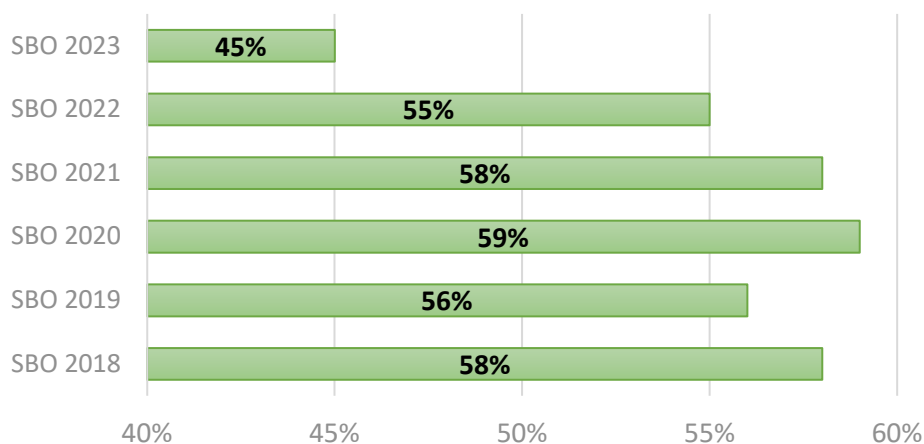
Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Podsumowując tę część wyników badań należy zauważyć, że autorami projektów są najczęściej aktywni zawodowo, zaangażowani społecznie mężczyźni w kategorii wiekowej 35-44 lata. Badanych cechowało także wyższe wykształcenie oraz fakt zamieszkiwania w Szczecinie od urodzenia. Dodajmy, że charakterystyka ta w swym ogólnym zarysie jest analogiczna do zeszłorocznej.

Przedstawiony wyżej opis cech społeczno-demograficznych warto rozwinąć o informację dotyczącą udziału badanych we wcześniejszych edycjach SBO.

Odsetek osób, które po raz pierwszy biorą udział w SBO (zgłosiły swój projekt) wyraźnie się zmniejszył. Niewątpliwie cieszy fakt, że osoby, które próbowały swoich sił w poprzednich edycjach, nadal chcą zgłaszać swoje projekty. Świadczy to pośrednio o pozytywnej ocenie całej procedury - przebiegu budżetu obywatelskiego. **Z drugiej jednak strony ważne jest, aby w kolejnych edycjach SBO pojawiały się także nowe osoby i aby były one licznie reprezentowane. Jeśli frakcja tych osób wyraźnie się skurczy, będzie to oznaczało profesjonalizację SBO wypaczającą jego ideę angażowania możliwie dużej liczby osób.** Dodajmy tu, że co piąty badany przedstawiał swój projekt (we wcześniejszych edycjach) cztery razy lub więcej. Wśród respondentów są więc autorzy projektów o znacznym doświadczeniu związanym z uczestnictwem w SBO. Co ciekawe, mimo pewnej profesjonalizacji w obszarze działań autorów projektów, respondenci uznają, że praca nad projektem miała bardziej charakter indywidualny niż grupowy.

Wykres 5. Odsetek osób zgłaszających projekt po raz pierwszy w edycjach SBO 2018-2023

Źródło: opracowanie na podstawie raportu ewaluacyjnego SBO 2021, 2022 oraz badań własnych (ankieta dla autorów i współautorów projektów)

P2. Istota i atrakcyjność budżetu obywatelskiego w Szczecinie

W tej części raportu odniesiemy się do sposobu postrzegania SBO przez autorów i współautorów projektu. Szczególnie istotne było dla nas określenie tego, czy respondenci uznają, że w ramach budżetu obywatelskiego realizowany jest nadrzędny cel jakim jest realne (a nie pozorne) włączenie mieszkańców Szczecina we współdecydowanie o kierunkach rozwoju miasta. **Warunkiem dla realizacji tego celu jest zaangażowanie stosunkowo licznej grupy mieszkańców w proces głosowania oraz możliwość głosowania na szeroką listę projektów.** Zagadnienia te były dyskutowane w ramach wywiadów grupowych. Respondenci przyznają, że funkcja ta jest realizowana. Wskazują jednak także pewne zagrożenia dla jej właściwego wypełnienia.

Tak, jak najbardziej SBO włącza mieszkańców w proces decydowania. Szczególnie projekty osiedlowe, które pojawiły się kilka lat temu, ponieważ to są projekty, gdzie jest mniejsza konkurencja niż w przypadku tych dużych ogólnomiejskich. Tam liczy się mocny marketing, mocne zaangażowanie, duża ekipa osób, które promują projekt. W projektach osiedlowych mieszkańcy mają naprawdę możliwość współdecydowania o najbliższym otoczeniu (Respondent 1).

Czy to narzędzie pozwala na realne decydowanie mieszkańców? Myślę, że tak, ale ja jestem bardzo mocno zaskoczona (...) jak mało osób włącza się by głosować w SBO. Pomimo wielkich nakładów projektodawców, by zachęcić do głosowania. Jest to naprawdę dramatycznie niska liczba (Respondent 2).

W powyższych wypowiedziach pojawia się pierwszy z wymienionych problemów jakim jest zdaniem badanych niska frekwencja (zainteresowanie ideą SBO) mieszkańców Szczecina w głosowaniu. Poza tym, że jest to niekorzystne dla realizacji podstawowych funkcji budżetu obywatelskiego, jest to zapewne także frustrujące dla autorów projektów (szczególnie tych, których projekty nie zostały wybrane). Mogą oni domniemywać, że gdyby frekwencja była większa, podjęte w głosowaniach

decyzje byłyby bardziej reprezentatywne, to ich projekt miałyby większe szanse na realizację. Autorzy projektów wskazują podstawowe przyczyny niskiej frekwencji mieszkańców Szczecina w głosowaniach:

Ja bym położyła większy nacisk na środki masowego przekazu. W tej chwili jest tylko jeden projekt, który jest systematycznie reklamowany w radiu. Pozostałe to się odbywa na zasadzie takiej przyczepki. (...) Nie ma na dobrą sprawę informacji pełnej o tym jakie to są projekty, jak można głosować. Bo to jest na dobrą sprawę dość zagmatwane. (Respondent 7)

Kto wie o SBO, wiedział, słyszał w czerwcu, lipcu itd. Tylko ludzie, którzy są zaangażowani, osoby zgłaszające projekty, wchodzi na stronę SBO, bo wiedzą, że tam można wejść. Ogół nic nie wie, co to znaczy SBO. Dopiero gdy przystępuje się do głosowania, Urząd Miasta jest oblepiony w środku plakatami (...) a dalej to do społeczeństwa nie dociera. Kto tak normalnie na co dzień wchodzi na stronę SBO? Gdy ja przychodzę i mówię o głosowaniu na jakiś projekt SBO, to trzeba zacząć od początku – co to jest, jaka jest idea. (...) Dlatego mała liczba osób angażuje się w głosowanie. (Respondent 8)

Przyczyną niskiej frekwencji zdaniem autorów projektów jest mała znajomość idei SBO oraz niedostateczna medialna promocja budżetu obywatelskiego. **Działalność ta powinna skupić się na samej idei SBO, powinna wyraźnie wyprzedzać okres promowania poszczególnych projektów tak, aby same projekty nie były dla mieszkańców pierwszym zetknięciem z omawianą tu ideą.** Oczywiście postulat ten wiąże się z odpowiednimi nakładami finansowymi. Część działań jak np. przedstawianie idei SBO w szkołach, może być jednak realizowana stosunkowo niewielkimi środkami. Problematyczny jest także sam okres przeprowadzania głosowań.

Problem jest z terminem tych głosowań. Bo to jest taki okres – w ostatnich latach jest to zwykle listopad - grudzień, to okres, w którym nie można dotrzeć do ludzi. Gdyby te głosowania odbywały się w okresie letnim, gdzie można np. w trakcie festynu zaprezentować swój projekt szerszej grupie ludzi (...) to będzie łatwiej dotrzeć do ludzi. (Respondent 12)

Trudno jest jednoznacznie stwierdzić, czy okres wakacyjny, sugerowany w powyższym cytacie (a więc także okres wyjazdów i urlopów) byłby właściwy w kontekście przeprowadzenia samego głosowania. **Zasadnym wydaje się jednak, aby głosowanie nie odbywało się w grudniu, a więc w okresie, w którym wiele osób narzeka na brak czasu.** Spiętrzenie obowiązków zawodowych i rodzinnych (w tym przedświątecznych) z całą pewnością ogranicza rzeczywisty potencjał zainteresowania mieszkańców Szczecina uczestnictwem w SBO.

Kolejną barierą dla realnego włączania mieszkańców miasta w opisywany proces byłoby ograniczanie swobody zgłaszania projektów do tych tematów (obszarów), które byłyby zgodne z oczekiwaniami Urzędu Miasta. Taka sytuacja świadczyłaby o pozornej obywatelskości SBO. Niezależnie od tego czy faktycznie mamy tu do czynienia z taką sytuacją (incydentami), czy jest to np. jedynie problem w komunikacji, w świetle przeprowadzonych badań jasne jest, że część respondentów ma takie właśnie odczucia, które należy traktować w kategoriach problemu. Respondenci podnosząc ten problem manifestują równocześnie swoje rozgoryczenie i rozczarowanie związane z budżetem obywatelskim. Zniechęcenie to pobrzmiewa wyraźnie w drugiej z przytoczonych wypowiedzi, w której (w formie protestu) przedstawione jest na pozór tylko racjonalne rozwiązanie tej sytuacji :

To co zgłaszali mieszkańcy to to, że ten budżet nie jest obywatelski, tylko jest realizacją rzeczy, których nie wykonało miasto, a które wchodzi w zakres obowiązków miasta. (Respondent 10)

Moje odczucie jest takie. Projekt, który jest niewygodny dla miasta, dla danej jednostki na siłę się próbuje go zatrzymać. (...) Skoro i tak miasto dopuszcza projekty swoje, to może miasto przygotowuje swoje projekty i daje pod głosowanie – ale projekty, które miasto zgłasza. Bo my tracimy energię, tracimy kupę zdrowia, bo mamy absurdalne powody podawane (powody odrzucenia projektu – przypis autora raportu⁵) (...) tej obywatelskości w tej formule jest bardzo niewiele. (Respondent 8)

Poruszony tu problem ma swoje (dedykowane) proceduralne rozwiązanie w postaci zespołu opiniującego, który pełni w omawianym zakresie funkcję kontrolną. Respondenci dostrzegają tę znaczącą rolę zespołu opiniującego wskazując przykłady, kiedy to zespół ten działał „na korzyść” autorów projektów:

To nie do końca jest tak, że miasto może sobie wszystkie (niewygodne projekty – przypis autora raportu) uwalniać, pod pozorem tego, że nam nie pasuje. Zespół opiniujący naprawdę ma wpływ na to pod jednym warunkiem, że osoba zainteresowana tym złożonym przez siebie projektem przyjdzie na posiedzenie tego zespołu opiniującego. (...) Takie projekty trafiały na listę do głosowania mimo ewidentnego sprzeciwu miasta. (Respondent 5)

W kilku przypadkach urząd opiniował negatywnie, a zespół opiniujący nie przychylił się do tej negatywnej opinii wydziału Urzędu Miasta i był zdania, że to mieszkańcy powinni zdecydować, czy projekt ma być realizowany, czy nie. (Respondent 2)

Na tym etapie procedowania nad projektem wyłaniają się trzy strony tego procesu: merytoryczne wydziały Urzędu Miasta, autorzy projektów, zespół opiniujący. Na posiedzeniu zespołu opiniującego powinni być reprezentowane wszystkie zainteresowane strony, tak, aby urzędnik UM mógł wyjaśnić, dlaczego dany projekt nie może być zrealizowany oraz jakie będzie miało to skutki dla całego budżetu obywatelskiego (np. zniechęcenie do głosowania mieszkańców Szczecina ze względu na brak realizacji projektu, na który oddawali głos w ubiegłorocznej edycji). Obecność autora projektu pozwoli natomiast przedstawić jego perspektywę i rozwiać jego ewentualne wątpliwości. Wartością takiej dyskusji nad projektem jest wzbogacenie (wzmocnienie) całego procesu komunikacji, co powinno skutkować lepszym porozumieniem na linii UM – autor projektu.

P3. Motywacja osób zgłaszających swoje propozycje zadań do realizacji w ramach SBO 2023

Pytania o motywację uczestnictwa w tegorocznym SBO w roli autora projektu uzupełniają naszą wiedzę o sposób widzenia czy definiowania samego budżetu obywatelskiego. Tak jak w ubiegłym roku najczęstszą motywacją była możliwość realizacji swojego pomysłu (wykres 7). **Zeszłoroczna rekomendacja, zalecająca promowanie idei SBO poprzez wskazanie możliwości realizacji swojego pomysłu pozostaje zatem aktualna. W praktyce oznacza to, że hasło typu: „Zrealizuj swój pomysł w Szczecinie” powinno skutecznie zachęcać potencjalnych autorów projektów do wzięcia udziału w SBO.** Znacząca dla badanych, w kontekście ich motywacji do składania projektów, jest także możliwość włączenia mieszkańców w proces kształtowania swojego miasta. Rozkład uzyskanych odpowiedzi do stwierdzeń: *Włączenie mieszkańców w proces decydowania o części budżetu miasta*

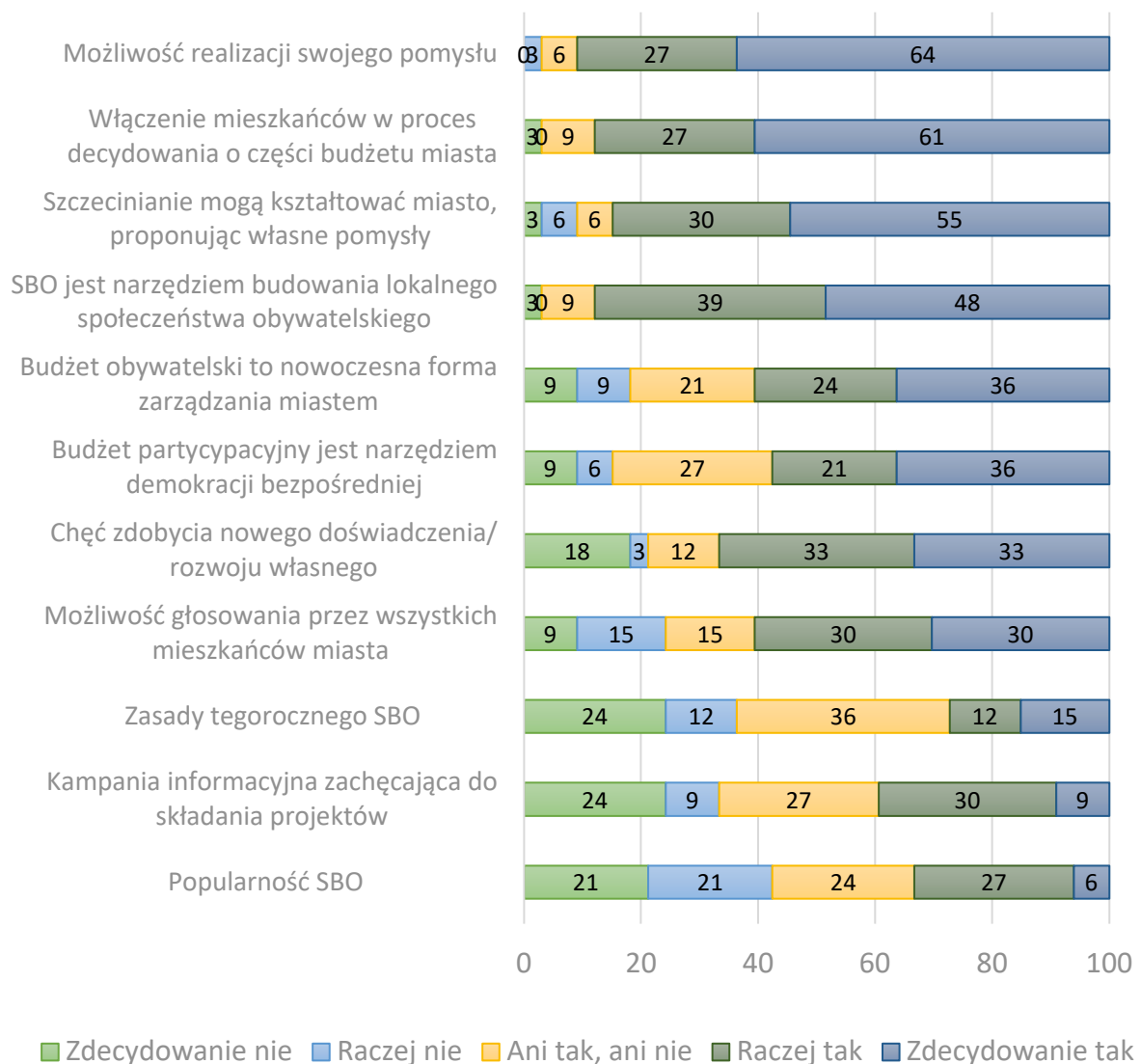
⁵ W ten sposób będą oznaczane wtrącenia autora raportu, które są niezbędne do zrozumienia sensu wypowiedzi badanych.

oraz Szczecinianie mogą kształtować miasto, proponując własne pomysły pośrednio świadczą o przekonaniu autorów projektów, że SBO właściwie realizuje swoje nadrzędne funkcje.

Wniosek ten potwierdza analiza odpowiedzi na otwarte pytanie postawione w kwestionariuszu ankiety o największe zalety SBO. Do zalet tych, **zdaniem respondentów**, należą:

- *Możliwość wskazania potrzeb mieszkańców (nawet jeśli nie zostaną one zrealizowane w ramach SBO) oraz realizacji najbardziej oczekiwanych inwestycji.*
- *Pobudzenie aktywności społeczności lokalnej, integracja mieszkańców.*
- *Oddanie możliwości decydowania w ręce mieszkańców.*
- *Możliwość zgłoszenia swojego pomysłu przez każdego mieszkańca miasta, łatwa forma zgłoszenia pomysłu.*
- *Dbłość o najbliższe otoczenie.*

Wykres 6. Czynniki wpływające na zgłoszenie projektu do SBO – odsetek odpowiedzi (%)

Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Wymienione zalety pokrywają się zatem z głównymi celami SBO. Do wad SBO autorzy projektów zaliczyli:

- *Konieczność konkurowania z „kombinatami” projektowymi (instytucjami, organizacjami mającymi duży potencjał promowania swoich projektów).* Respondentom chodzi tu o to, że część projektów (składanych każdorazowo przez samych mieszkańców) jest w praktyce wspierana przez instytucje w zakresie ich promowania. To daje takim autorom/projektom swoistą przewagę.
- *Długi czas realizacji zwycięskich projektów oraz ich zmiana w stosunku do zgłoszonego projektu. Brak wpływu autora projektu na dalszą jego realizację po przegłosowaniu.*
- *Małe zainteresowanie mieszkańców SBO.*
- *Wadliwość systemu informatycznego obsługującego głosowania.* (To odczucie respondentów będzie jeszcze analizowane i doprecyzowywane w dalszej części raportu – w wywiadach FGI).
- *Kontakt z Urzędem Miasta (nastawienie urzędników), nierówny sposób traktowania autorów projektów.*
- *Ponoszenie kosztu druku ulotek, plakatów przez autorów projektu.* Autorzy chcieliby, aby istniała możliwość wsparcia ich w zakresie druku przez UM.
- *Realizacja projektów, które powinny być zrealizowane z innych funduszy (należą do zadań własnych miasta).* Przypomnijmy tu, że to jedna z podstawowych kwestii, która różnicuje autorów projektów. Część z nich uważa, że zadania takie powinny być realizowane także w ramach SBO (jako realizacja części budżetu miasta), inni uważają, że SBO powinno być zarezerwowane wyłącznie na cele wykraczające poza realizację „zwykłych” zadań miasta. Kontrowersja ta (podział ten) zidentyfikowana była także w ewaluacji poprzedniej edycji SBO.

Wypunktowane tu problemy będą omawiane bardziej szczegółowo w dalszej części raportu.

Pisząc o motywacji projektodawców warto wspomnieć także o roli jaką ich zdaniem pełnią oni w obrębie swoich społeczności lokalnych. Pytanie czy respondent: *Jest liderem lokalnym w swojej dzielnicy/osiedlu* stosunkowo wyraźnie i proporcjonalnie różnicuje badanych (42% odpowiada tu twierdząco, a 33% przecząco) (por. tabela 1). Wyniki te przedstawiają oczywiście wyłącznie autoocenę badanych, niemniej wskazują one na pewien potencjał dal tworzenia się nowych liderów lokalnych. Zgłoszenie projektu do SBO może być z pewnością początkiem takiej aktywności (przyjęciem takiej roli), tym bardziej, że etap promowania swojego pomysłu wśród mieszkańców musi wyzwać pewną wrażliwość na problemy społeczności lokalnych.

Tabela 1. Ocena roli jaką respondenci pełnią na swoim osiedlu

Jestem liderem lokalnym w swojej dzielnicy / osiedlu	Jestem autorem projektu	Jestem współautorem projektu	Suma końcowa
Zdecydowanie się nie zgadzam	15%	0%	15%
Raczej się nie zgadzam	15%	3%	18%
Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	9%	9%	18%
TRUDNO POWIEDZIEĆ	6%	0%	6%
Raczej się zgadzam	21%	0%	21%
Zdecydowanie się zgadzam	15%	6%	21%
Suma końcowa	82%	18%	100%

Źródło: opracowanie własne

Taka sama frakcja respondentów (42%) zgadza się ze stwierdzeniem: *Jestem odpowiedzialny za końcowy wynik głosowania (tj. liczbę otrzymanych głosów)*. Co ciekawe wśród samych autorów (a nie współautorów) projektów nie brakuje też tych, którzy nie zgadzają się z tym stwierdzeniem (36%). Oznacza to, że można być jednocześnie (głównym) projektodawcą i nie poczuwać się do odpowiedzialności za ostateczny wynik głosowania. Zestawienie tych danych można interpretować na różne sposoby. Brak poczucia sprawstwa w zakresie ostatecznego wyniku może wynikać z demokratycznego charakteru SBO (decydujący jest tu wtedy głos mieszkańców). Może to być jednak także wskaźnik grupowego podejścia do zgłaszania projektów, w którym odpowiedzialność za ostateczny wynik rozkłada się na cały zespół. Niewykluczone jest także, że wśród respondentów, którzy są autorami, lecz nie poczuwają się do odpowiedzialności za wynik są także takie osoby, które jedynie „firmują” swoim nazwiskiem dany projekt nie będąc weń szczególnie zaangażowanym. Większa część badanych (58%) zgadza się natomiast ze stwierdzeniem: *Moją rolą jest zbudowanie grupy poparcia dla projektu* (33% badanych nie zgadza się z tym stwierdzeniem). Uzyskane wyniki wskazują na pewną specjalizację (podział ról) w podejściu do składanych projektów, co kłóci się z wcześniejszym wskazaniem badanych, dotyczącym bardziej indywidualnego niż zespołowego podejścia przy pracy nad ich projektem.

P4. Znaczenie priorytetów rozwojowych Gminy Miasto Szczecin

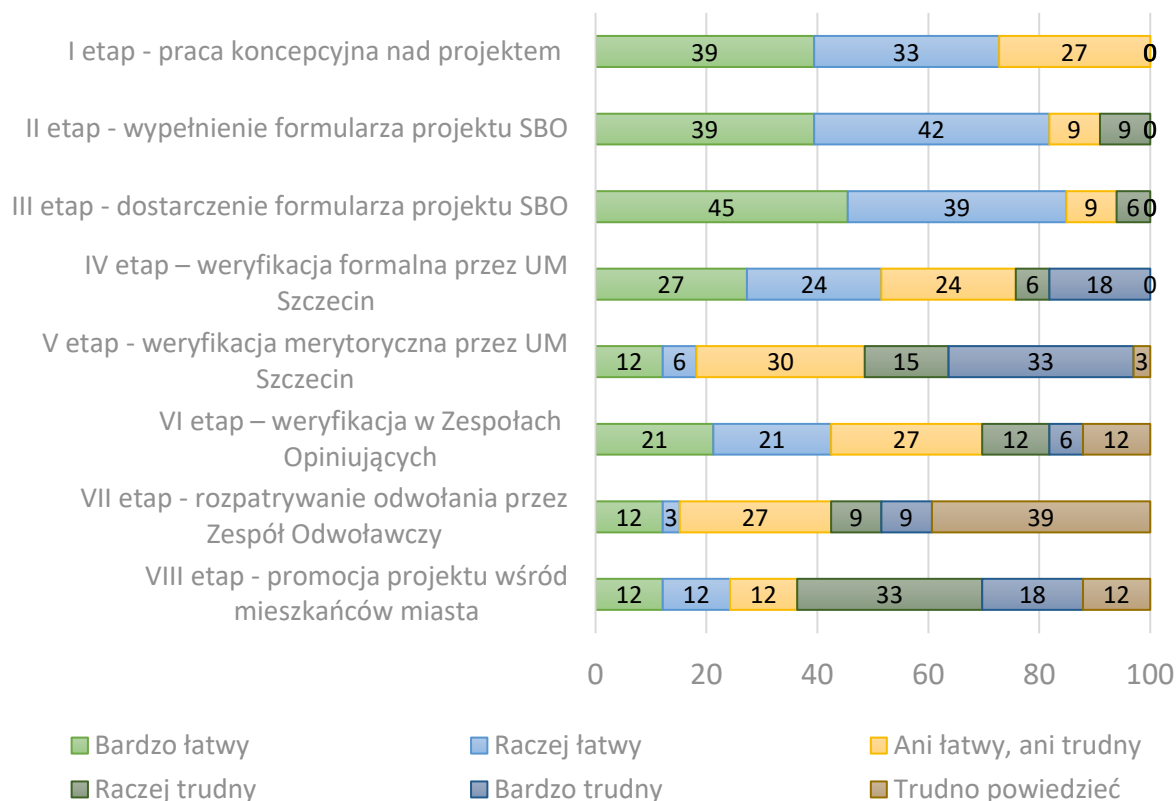
Dla 24% badanych priorytety rozwojowe miasta odegrały istotne znaczenie w trakcie prac nad swoim projektem (wybrały ocenę 4 lub 5 w pięciostopniowej skali przypisanej do stwierdzenie „kierunki strategiczne miasta to był mój priorytet”). Wartość ta jest zbliżona do ubiegłorocznej (30%). Znaczenie dokumentów określających kierunki rozwojowe miasta potwierdziła też jedna z autorek projektów w trakcie wywiadów grupowych. Dokumenty te mają zatem pewne znaczenie, nie są jednak głównym źródłem inspiracji projektodawców. Zagadnienie to będziemy jeszcze omawiać w części P8. Ocena poszczególnych zasad tegorocznego SBO.

P5. Trudność poszczególnych etapów aplikowania w tegorocznej edycji SBO

W tegorocznej edycji SBO autorzy projektów mieli możliwość składania swoich propozycji zarówno za pośrednictwem Internetu, jak i w formie papierowej bezpośrednio do Urzędu Miasta. Mimo, że wersja elektroniczna cieszyła się wśród naszych badanych o wiele większą popularnością (88% badanych złożyło swój projekt przez Internet), to jednak dla części respondentów (pozostałe 12%) to forma tradycyjna (papierowa) okazała się bardziej atrakcyjna. Dane te wskazują więc na to, że pełni ona ciągle jeszcze w całej procedurze SBO określoną rolę. Nadmienić jednak także trzeba, że odsetek osób korzystających z formy papierowej jest niższy niż w roku ubiegłym, kiedy to skorzystało z niej 21% badanych.

Patrząc z perspektywy autora projektu całą procedurę SBO można podzielić na kilka kluczowych etapów. Na wykresie ósmym przedstawiona jest ocena trudności uczestnictwa w tegorocznym budżecie obywatelskim na poszczególnych etapach jego realizacji.

Wykres 7. Ocena trudności prac na poszczególnych etapach weryfikacji projektu - odsetek odpowiedzi (%)

Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Zgodnie z uzyskanymi wynikami całą procedurę SBO, biorąc pod uwagę trudność realizowanych przez autora projektu działań, należy podzielić na trzy części:

- stosunkowo łatwą (wczesna faza pracy nad projektem)
 - I etap - praca koncepcyjna nad projektem (znalezienie pomysłu, zbieranie informacji, wypracowanie treści projektu),
 - II etap - wypełnienie formularza projektu SBO,
 - III etap - dostarczenie/przesłanie formularza projektu SBO,
- o umiarkowanym stopniu trudności
 - IV etap – weryfikacja formalna przez UM Szczecin,
 - VI etap – weryfikacja w Zespole Opiniujących SBO powołanych przez Prezydenta Miasta Szczecin,
 - VII etap - rozpatrywanie odwołania przez Zespół Odwoławczy powołany przez Prezydenta Miasta Szczecin,
- trudną
 - V etap - weryfikacja merytoryczna przez UM Szczecin,
 - VIII etap - promocja projektu wśród mieszkańców miasta.

Szczególną uwagę powinny być zatem objęte te etapy uczestnictwa w SBO, które przysparzają autorom projektów największej trudności, a mianowicie weryfikacja merytoryczna projektu przez UM oraz promocja projektu po zakwalifikowaniu go na listę do głosowania. Oba (trudne) etapy były szeroko omawiane w trakcie wywiadów grupowych. Uwagi respondentów dookreślają „trudność” realizacji omawianych zadań. **W kontekście weryfikacji merytorycznej autorzy zwracali uwagę na (ich zdaniem): arbitralne, niemerytorycznie, niejasne i stronnicze decyzje urzędników. Problematyczny w ich opinii był także termin (zbyt późny zdaniem badanych) przesyłania negatywnych opinii, co uniemożliwia poprawę projektu:**

Ja też nie dostałem wsparcia ze strony urzędu. Było tylko jakieś czepianie się, jakieś niekonkretne odpowiedzi. U mnie były zarzuty do działek jakichś, nie było podane do jakich. (...) Urzędnik stwierdził, że on nie ma obowiązku mnie informować o jakie działki chodzi i że mam podać mu przepis prawa, który go do tego zobowiązuje. (...) Jak coś jest niewygodnego, urzędnik zawsze znajdzie pretekst, a później nie potrafi się wytłumaczyć z tego, dlaczego coś odrzuca. Bo ja się kilkukrotnie pytałem o jakie działki chodzi, odpowiedź dostawałem, że to ja sam mam sobie znaleźć, o które chodzi (...) To podważa zaufanie do tego urzędnika i do całego budżetu obywatelskiego, jeśli to ma tak wyglądać. (Respondent 6)

Miasto zapycha swoje dziury SBO. Na etapie weryfikacji projektu, to widzę, czuję, że to jest nie po myśli miasta i miasto jest w stanie uwalić projekt, który miastu nie pasuje. (...) Bzdurny argument napisze jednostka i da negatyw. Wniosek trafi na zespół opiniujący. Zespół opiniujący zwraca wniosek do ponownej weryfikacji. Wtedy wystarczy kolejny bzdurny argument (...) i w zasadzie już się kończy moja droga – zostaje mi tylko zespół odwoławczy. Więc jeśli jednostka jakaś chce uwalić za przeproszeniem jakiś wniosek, to uwali. (...) Miasto załatwia sprawy, które leżą w obowiązku miasta przez budżet obywatelski. (Respondent 8)

Urzędnik w wydziale kultury stwierdził, że obecnie inaczej się upamiętnia dane postaci, wydarzenia niż w formie pomników. To jest oczywiście dyskusyjne czy pomnik w obecnych czasach jest potrzebny, czy nie, no ja akurat uważam, że jest (...) Ta opinia wydziału kultury pojawiła się na moim mailu dwie czy trzy godziny przed końcem możliwości edycji projektu ... co oznacza brak możliwości jego poprawy (Respondent 4).

Kontakt z Urzędem miasta był, ale nie informowano nas o bieżących problemach, które się pojawiają przy projekcie (...) a w momencie, kiedy się dowiadaliśmy, to już był „negat”. (...) To w kolejnych edycjach powinno się poprawić. (Respondent 10)

Do trudnych zaliczana jest także promocja zakwalifikowanych do głosowania projektów wśród mieszkańców miasta. Etap ten obejmuje także sam proces głosowania, który budził wśród autorów projektów szczególne kontrowersje. **Krytykowano tu skomplikowany proces głosowania, wadliwość systemu informatycznego (problem z uzyskaniem weryfikacyjnej wiadomości sms oraz nazbyt skomplikowany proces oddawania głosów) i obszerność papierowej wersji kart do głosowania.** Pod rozwagę poddano także zasadność oddawania dwóch głosów na jeden projekt. Opinie autorów projektów przedstawiają się tu następująco:

I jedna i druga forma głosowania to jest taka bariera, że dużo łatwiej jest zagłosować na prezydenta, bo się idzie w jakieś konkretne miejsce, dostaje się kartę i się głosuje. Natomiast jeśli my przechodzimy przez dwanaście kroków, połowa z nich jest absolutnie do wyeliminowania albo do zaznaczenia w jednym kroku 650 zgód zamiast klikania dalej,

dalej, dalej... Widzę jak dużo ludzi, ja miałem ich głos, ale oni poddali się w trakcie. (...) Te 12 kroków, to powinno być czterema krokami. To cofa nas o wiele lat. (Respondent 13)

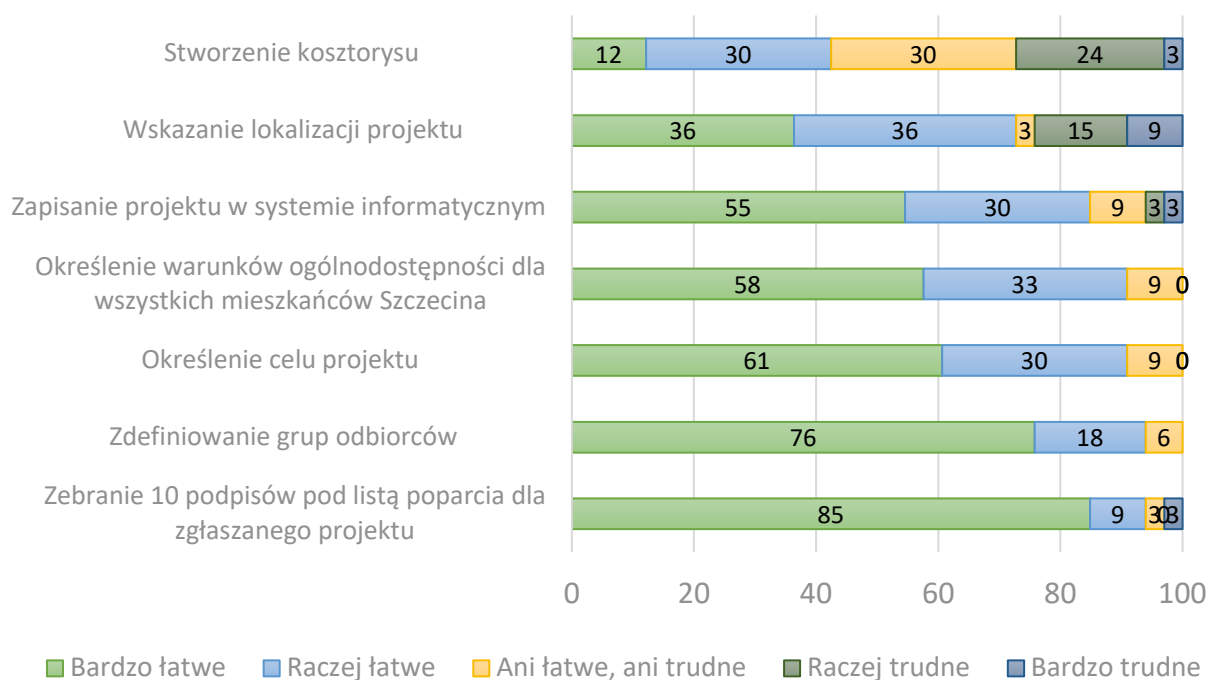
Były takie głosy, żeby ograniczyć liczbę głosów oddawanych na jeden projekt (...) żeby projekt od jednej osoby nie mógł otrzymać dwóch głosów, tylko jeden głos. To by też ułatwiło walkę osobom, które startują pierwszy raz ze swoimi projektami i walczą o każdy głos. (...) Żeby nie było tak, że projekt ogólniejski wygrywa dziesięcioma tysiącami głosów, a tak naprawdę głosowało na niego pięć tysięcy mieszkańców. (Respondent 1)

Osoby starsze miały problem z głosowaniem internetowym. (...) miały one trudność w tym, żeby przejść przez system, marnowały trzy smsy przypisane do jednego numeru telefonu. (...) Moja własna mama „zmarnowała” swój numer telefonu, ponieważ trzy razy robiła podejście pod głosowanie i trzy razy nie dostała tego smsa weryfikacyjnego. Mówimy o tym, że będziemy odchodzili od głosowania na kartach papierowych (...) a okazuje się, że seniorzy mogą być wówczas zupełnie wyeliminowani z głosowania. (...) Mi jest trudno powiedzieć, czy głosowanie tylko przez Internet jest równym dostępem. (...) Nie jestem przekonana, czy to w sprawiedliwy sposób traktuje wszystkich (Respondent 2).

W tym roku już był opór, jeśli chodzi o głosowanie papierowe, bo dokumentacja, która była przygotowana była na 13 kartkach, więc idąc z ofertą papierową do kogoś, to trzeba było rzy papieru nadrukować (...) wydaje mi się, że można odejść od tych papierów, bo one są też problematyczne. (Respondent 12)

Bardziej szczegółowa ocena dotyczyła samego formularza projektowego. Ocenę trudności prac nad formularzem przedstawia wykres 8. **W świetle odpowiedzi autorów projektów wyróżniają się tu dwa zadania, a mianowicie stworzenie kosztorysu oraz wskazanie lokalizacji projektu, które nastęrczyły im najwięcej trudności.**

Wykres 8. Skala trudności poszczególnych elementów formularza projektowego SBO 2023 odsetek odpowiedzi (%)

Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Wypowiedzi uczestników wywiadów grupowych doprecyzowują trudności związane z właściwym wypełnieniem wskazanych elementów formularza projektowego. **Jednym z problemów był tu niezaktualizowany, zdaniem respondentów, wzór kosztorysu, z którego mogli korzystać projektodawcy, a także niezbędna techniczna wiedza do jego właściwego skonstruowania:**

Powiem szczerze siadłam pierwszy raz i nie było to przyjemne uczucie, to nie jest czytelne, to nie jest proste zrobić taki projekt. Kosztorys jest koszmarem dla osoby, która w ogóle się na tym nie zna. Ja miałam jakieś pojęcie, ale i tak były problemy. Przede wszystkim aktualizacja kosztorysu jest problematyczna, bo byłam przekonana, że ten przykładowy kosztorys, który miasto podaje, że jest aktualizowany (...). Mi się wydawało, że on powinien być aktualizowany na dzień, kiedy zaczyna się przyjmować projekty (...) Natomiast jak się z urzędnikami zdzwaniamy, to się okazuje, że podają zupełnie inne ceny niż są w tym kosztorysie. Czyli on nie jest na bieżąco aktualizowany i ten projekt, który miał być dzielnicowy, staje się projektem ogólnomiejskim. (...) Kiedy ten kosztorys sięga rok wstecz, ten który jest na stronach miasta, to trudno, żebyśmy mogli się do niego odnieść. (Respondent 5)

Jedna rzecz kuleje – cennik miejski. (...) często dostajemy informację zwrotną z urzędu, że ten koszt nie kosztuje jednak 800 zł, co było maksymalną ceną w widelkach tego cennika, tylko że kosztuje 1500 zł i zaczynają się pertraktacje z wydziałami jakie te kosztorysy mogą być. (Respondent 1)

Najwięcej trudności i czasu zajęło mi doprecyzowanie kategorii budżetowych, które wyjściowo były przygotowane w projekcie jako bardzo ogólne w stosunku do wymogów, o które wystąpił Wydział Inwestycji Urzędu Miasta. Było to niezwykle pracochłonne. Z naszej strony jako autorem było to jak najbardziej zrozumiałe (wymagania Urzędu – przypis autora raportu). (...) Mam wrażenie, że gdyby nie przychylność i jakieś zasoby specjalistów, które gdzieś nam towarzyszyły, to stworzenie tego kosztorysu w wymogach, które miał Wydział Inwestycji, byłoby dla mnie zupełnie nierealne. Dlatego, że ja nie mam wykształcenia technicznego i nie potrafiłabym tego zrobić. Myślę, że bym zrezygnowała na tym etapie, gdyby nie pomoc przyjaciół. (Respondent 2)

P6. Projekty budzące kontrowersje

Podobnie jak w poprzedniej edycji, różnice zdań wśród respondentów budzą projekty, które ich zdaniem powinny być finansowane z innych źródeł budżetowych. Jeden z respondentów badania ankietowego przedstawia ten problem w następujący sposób: „Bardzo wiele tematów zgłoszonych w projektach: np. drogi, chodniki, oświetlenie, boiska szkolne należą do zadań własnych miasta. Nie powinny więc być zgłaszane w ramach budżetu obywatelskiego, bo to nie jest wtedy budżet obywatelski, ale znalezienie finansowania dla zadań miasta. Czyli fikcja”. Zdania badanych są tu jednak podzielone i nie brakuje także takich, którzy uważają, że takie projekty powinny być także zgłaszane do SBO, bo odpowiadają one na realne potrzeby mieszkańców.

Kolejną kontrowersję budzą projekty, z którymi trudno konkurować. **Chodzi tu przede wszystkim o zaplecze instytucjonalne autora projektu, które przekłada się na dużo większe możliwości dotarcia do głosujących i w konsekwencji pozyskania głosów.** Przypomnijmy, że sam projekt jest składany

przez indywidualnego mieszkańca, a nie daną instytucję lub organizację pozarządową. Może mieć on jednak nieformalne wsparcie od środowiska danej instytucji. **Dysproporcje te mogą także wynikać z zaplecza finansowego, którym dysponuje sam projektodawca:**

Nie miałam problemu z kosztorysem absolutnie, w zasadzie przy składaniu wniosku też nie miałam żadnych problemów. Natomiast problem pojawił się już na etapie głosowania, gdy okazało się (...) że na sześć projektów złożonych w moim obszarze, dwa to były projekty złożone przez kluby sportowe, a trzeci przez wielki „kombinat wnioskowy”. No i teraz stawać w szranki, w konkurencję z osobami, które mają już doświadczenie, po drugie mają dość zorganizowany, zdyscyplinowany elektorat (...) to jest trudne. (...) Nie mam przekonania, że jako osoba lokalna, zwykła mogę wygrać z jakimiś wielkimi inwestycyjnymi projektami. (Respondent 11)

Mnie stać na to, żeby wykupić jakieś bilbordy i ulotki, a nie każdego musi być na to stać. Jest duża dysproporcja między autorami projektów. Tu powinny być jakieś ograniczenia (limity wydawania własnych środków na reklamę projektu – przypis autora raportu). (...) Może przyjąć firma, która chce wyremontować chodnik do swojej firmy i mogłaby rzucić ogromne pieniądze na reklamę w całym mieście. (Respondent 4)

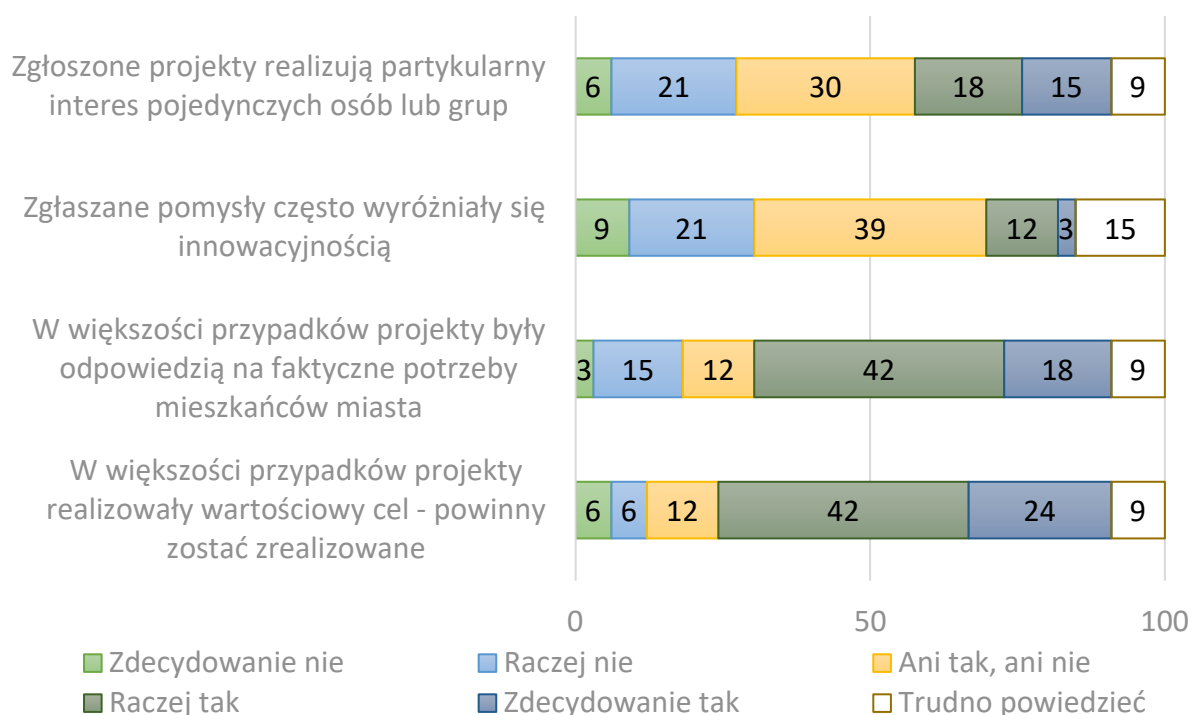
Wśród respondentów pojawia się także przekonanie, że wszelkie ograniczenia dotyczące tematyki składanych projektów nie są właściwe, a ostateczny głos powinien zostać pozostawiony samym mieszkańcom w trakcie głosowania na wybrane przez siebie projekty:

Jak czytam projekty ogólnomiejskie to jedną trzecią, jakbym był nie wiem – królem Szczecina – to bym od razu wykreślił, ale uważam, że nie wolno tego robić. (...) należy zostawić mieszkańcom decyzję (...) w demokratycznym społeczeństwie musimy mieć prawo do projektów, które inni uznają za abstrakcyjne, czy absurdalne. (...) Mamy projekty mądre, szalenie przydatne, a na drugim końcu listy są projekty dziwne, może ktoś by powiedział, że to marnowanie pieniędzy, mało istotne – ale ja uważam, że tak to właśnie powinno wyglądać, że mamy cały przekrój społeczeństwa i decydujemy później w głosowaniu. (Respondent 13)

P7. Opinie dotyczące pomysłów zgłoszonych w tegorocznej edycji do SBO

Poprosiliśmy także respondentów o ocenę wartości projektów zgłaszanych przez innych autorów. Uzyskane odpowiedzi świadczą o pozytywnej ocenie pomysłów innych autorów. Zgłaszane projekty (zdaniem respondentów) odpowiadają na faktyczne potrzeby mieszkańców miasta i realizują wartościowy cel (por. wykres 10). Ocena ta jest szczególnie ważna w sytuacji przegrania głosowania. Świadomość, że rywalizowało się z innymi potrzebnymi i wartościowymi projektami ogranicza poziom ewentualnej frustracji i rozgoryczenia w przypadku porażki danego projektodawcy. Autorzy projektów mają też świadomość znaczenia doświadczeń, które zdobywa się uczestnicząc w kolejnych edycjach SBO. Zagadnienie to poruszymy jeszcze w części dotyczącej profesjonalizacji budżetu obywatelskiego.

Wykres 9. Ocena pomysłów zgłoszonych do tegorocznej edycji SBO - odsetek odpowiedzi (%)

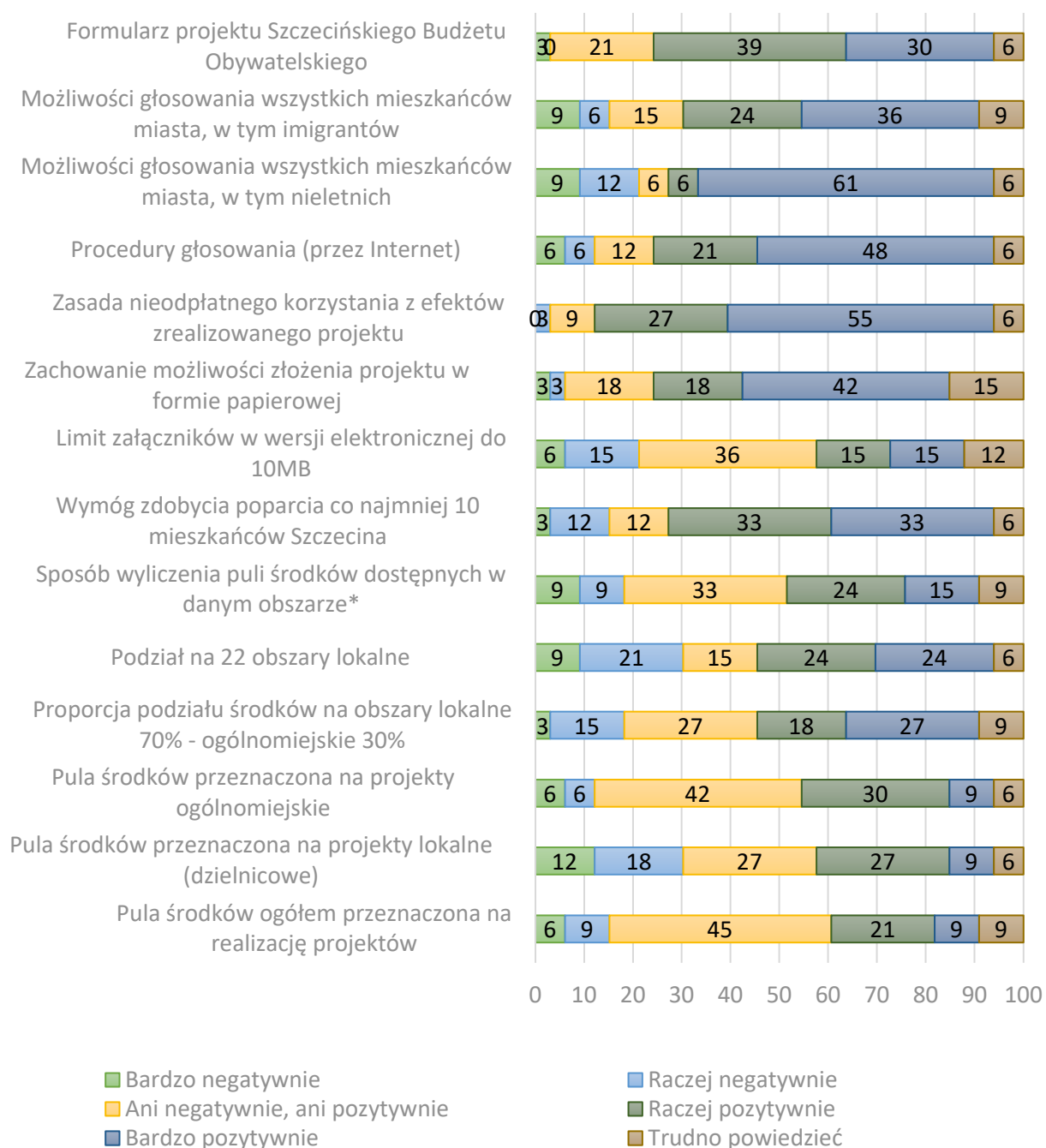
Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

P8. Ocena poszczególnych zasad tegorocznego SBO

Sami respondenci uznają, że byli dobrze przygotowani do uczestnictwa w tegorocznym budżecie obywatelskim w zakresie znajomości zasad SBO (średnia ocen 3.85 w pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznaczało bardzo dobrą znajomość tych zasad). Podkreślali jednocześnie brak wiedzy dotyczącej zmian w zapowiadany (nowym) regulaminie.

Ocena poszczególnych reguł SBO przedstawiona została na wykresie 10. Za stosunkowo najbardziej problematyczne, w świetle uzyskanych wyników, należy uznać zasady: Podziału na 22 obszary lokalne oraz pulę środków przeznaczonych na projekty lokalne. Najwyżej ceniona jest zaś zasada dająca możliwość głosowania wszystkim mieszkańcom miasta w tym nieletnim oraz zasada nieodpłatnego korzystania z efektów niezrealizowanego projektu.

Wykres 10. Ocena zasad SBO 2023 przez projektodawców - odsetek odpowiedzi (%)

*Sposób wyliczenia puli środków dostępnych w danym obszarze zgodnie z kryterium liczby mieszkańców w danym obszarze i jego powierzchni

Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Nieco więcej zastrzeżeń dotyczących zasad SBO pojawiło się w trakcie wywiadów grupowych. Część z nich dotyczyła problemów związanych z samym głosowaniem:

Dla wielu starszych osób czy to składanie projektów przez Internet, czy głosowanie jest po prostu nie do przeskoczenia i tu nie ma właściwie kwestii do dyskusji. Jeśli starsza osoba jest nastawiona na to, że nie będzie podawać swoich danych przez Internet, to po prostu tego nie przeskoczmy, a żeby zachować te procedury demokratyczne to moim zdaniem

(wersje papierowe – przypis autora raportu) powinny być nadal utrzymane. (Respondent 4)

Inne opinie dotyczyły sposobu informowania bądź braku informacji o konieczności ograniczenia terenów zielonych w związku z realizacją danego projektu:

Niektóre z projektów później będą wymagały wycinek drzew czy zabierania terenów zielonych albo wycinek krzewów. To często urząd jak im się podoba projekt to ukrywa te informacje (...) a w przypadku innych projektów (...) to stwierdza, że nie ma miejsca, bo drzewa są zbyt gęsto i to wymaga wycinki i takie są wtedy argumenty podawane. Zależy kto zgłasza, kto jest lubiany, kto nie lubiany. Jest problem betonowaniem miasta, że tych przestrzeni betonowych się pojawia coraz więcej i te projekty budzą moje kontrowersje. Żeby ci mieszkańcy byli chociaż informowani. Jeśli chcą mieć beton w swojej okolicy to niech mają, ale niech urząd ich poinformuje, że to będzie wymagać zabrania iluś trawników, iluś drzew do wycięcia czy krzewów. (Respondent 6)

Co do tej zieleni to też się zgadzam. Powinno być bardziej podkreślane przy zgłaszaniu projektu, że będzie on wymagał usuwania terenów zielonych. Szczecin słynął z tego, że jest miastem zielonym i już przestaje nim być powolutku. (Respondent 5)

W przytoczonych wypowiedziach pobrzmiewa racjonalny argument o konieczności informowania mieszkańców o „kosztach” danej inwestycji (realizacji danego projektu) dla środowiska naturalnego. Informacja taka ograniczy ryzyko realizacji projektów, które w krótkim czasie będą wymagać kolejnych działań (projektów) przywracających zielony charakter miejsca.

Kolejna uwaga respondenta dotycząca zjawiska nakładania się projektów o podobnej tematyce. W takiej sytuacji ma tu obowiązywać (zdaniem respondenta) mało sprawiedliwa zasada „kto pierwszy ten lepszy”.

Składane są dwa projekty o zbliżonej tematyce i od razu z góry miasto każe jednemu z państwa składających takie projekty albo się dogadać z drugim liderem, albo zrezygnować. W ten sposób nie został złożony w tym roku np. mój projekt dotyczący ścieżek rowerowych – no bo jest już złożony podobny projekt więc proszę go nie składać. Po czym tamten projekt został odrzucony i zostaliśmy bez takiego projektu. Więc jestem przeciw temu, żeby odrzucać takie projekty już na początku składania. (Respondent 5)

Problemem zdaniem badanych jest także nieprzychodzenie na obrady zespołu opiniującego tych urzędników, którzy wystawili negatywną ocenę danemu projektowi. Problem ten związany jest z wcześniej zgłaszaną wątpliwością dotyczącą niejasności argumentacji urzędników. **Projektodawcy mają nadzieję uzyskać więcej informacji o powodach wystawienia negatywnej oceny właśnie na obradach zespołów opiniujących. Jeśli właściwi urzędnicy się tam nie pojawiają, to pogłębia to ich frustrację.**

Ja byłem na spotkaniu zespołu opiniującego, natomiast ten kto dał negatywa (ocenę negatywną z Urzędu Miasta – przypis autora raportu) na to spotkanie nie przyszedł. (Respondent 8)

Osoby, które opiniowały nie pojawiały się potem w trakcie spotkania zespołu opiniującego. Myślę, że to było bardzo nie w porządku, w stosunku do autorów projektu, do samego zespołu opiniującego, bo ja sobie nie wyobrażam, że opiniuje coś ktoś z urzędu i nie przychodzi na rozmowę merytoryczną, kiedy ma być podjęta decyzja – idzie na listę do głosowania, albo nie idzie. (...) Ja wiem, że te spotkania były po godzinach pracy, ale myślę,

że naprawdę można było wykroić ten czas, a tak to poczuliśmy się jako autorzy projektu zlekceważeni. Poza tym myślałam, że to będzie rozmowa merytoryczna, bo argumenty, które mi przedstawiono były bardzo niemerytoryczne, subiektywne, więc miałam nadzieję, że będzie jakaś rozmowa, a okazało się, że takiej możliwości nie ma. (Respondent 10)

Powinien być nakaz przyścia na zebranie zespołu opiniującego urzędników negatywnie opiniujących projekty (...) Gdyby był taki zapis w statucie SBO, że ci urzędnicy muszą przyjść na takie zebranie zespołu opiniującego, żeby dać odpowiedź mieszkańcom, że są zmuszeni do tego, to byłoby to bardzo pomocne przy opiniowaniu tych negatywnie odrzuconych projektów. (Respondent 5)

Kolejna niejasność zgłoszona przez respondenta wskazuje na niezrozumienie sposobu promowania SBO przez miasto:

Było mi powiedziane, że miasto nie może promować żadnego konkretnego projektu, tylko ogólnie. Natomiast spotkałam się z różnymi plakatami, które były powieszone w przestrzeni miejskiej i to mnie zastanawia, jak to jest? Czy w końcu można tak robić, czy nie. (Respondent 14)

W kolejnych edycjach SBO należy zwrócić uwagę na możliwość promowania konkretnych projektów jedynie przez projektodawców.

Istotnym wątkiem w dyskusji była także kwestia realizacji wygranych projektów. Respondenci zwracali tu uwagę na długi i zniechęcający zarówno samych autorów jak i głosujących, czas wykonania projektów.

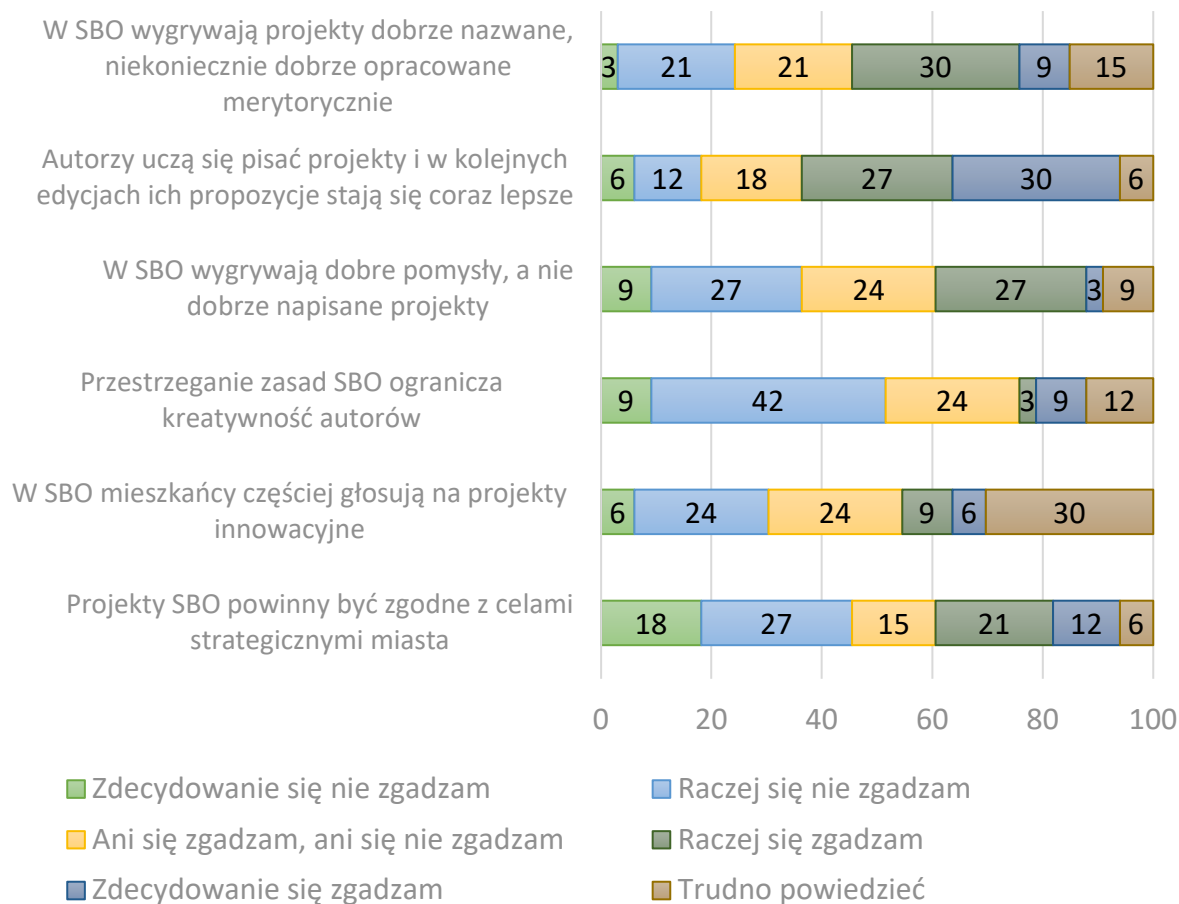
Takim wielkim minusem jest to, że te projekty nie powstają do roku od wygrania. Do dzisiaj nasz projekt, który wygraliśmy w zeszłym roku nie ma jeszcze zarysu, a ludzie, którzy zgłaszają swoje projekty i uda im się wygrać, albo ludzie, którzy głosowali widzą, że głosowali na park trzy lata temu, ten park wygrał i nadal nie ma tego parku. Później się pytają, czy jest sens głosować w budżecie obywatelskim skoro tyle trzeba czekać na te projekty i czy one w ogóle powstają. (Respondent 4)

Ja bym popracował nad organizacją SBO w zakresie obsługi „posprzedażowej”. Jak firma sprzedaje jakiś produkt, bardzo często wybieramy tę firmę, która zagwarantuje nam pomoc, serwis, wsparcie i tu budżet obywatelski ma najwięcej do zrobienia. Po wygraniu projektu my jako autorzy zostajemy już trochę sami na pastwę losu. (...) Wygrywam projekt, idę do urzędu w marcu, a oni mi mówią, żebym przyszedł za rok, bo oni teraz nie mają czasu. (Respondent 13)

To co było dla mnie minusem (...) ja nie mam żadnego wpływu na wygląd, czy na postać tego projektu obywatelskiego po tym, gdyby on już wygrał. (Respondent 3)

W badaniach ankietowych poprosiliśmy także o ocenę szeregu stwierdzeń dotyczących projektów SBO. Wyniki przedstawiono na wykresie 11.

Wykres 11. Ocena stwierdzeń dotyczących projektów SBO - odsetek odpowiedzi (%)

Źródło: opracowanie własne

Z powyższego zestawieni wynika, że znaczna część autorów projektów (36%) nie zgadza się ze stwierdzeniem: „W SBO wygrywają dobre pomysły, a nie dobrze napisane projekty”. Wskazań tych nie można traktować w kategoriach negatywnej oceny samego SBO. Sugerują one jednak, że o sukcesie danego projektu może decydować jego „forma”, a nie treść. Należy mieć tylko nadzieję, że opinia ta będzie motywować autorów do lepszego przedstawiania swoich pomysłów, a nie zniechęcać ich do uczestnictwa w SBO. Stosunkowo duża liczba badanych (45%) nie zgadza się też ze stwierdzeniem „Projekty SBO powinny być zgodne z celami strategicznymi miasta”. Stanowisko to może być różnie oceniane, ma różne konsekwencje. Z jednej strony wartościowe jest holistyczne, spójne i planowe podejście do rozwoju danego systemu (tu miasta), co w tym przypadku wiązałoby się z uwzględnianiem celów strategicznych Szczecina. Z drugiej jednak strony swoboda w zgłaszaniu swoich pomysłów jest także wartością dla samego rozwoju miasta. Autorzy SBO mogą bowiem wskazywać całkiem nowe (niezaprojektowane) kierunki rozwoju. Mogą oni w ten sposób nie tylko odpowiadać na potrzeby zgłaszane przez społeczności lokalne, ale także identyfikować je bądź nawet tworzyć. W pewnym sensie autorzy SBO mogą więc dać nam odpowiedź na pytanie, którego obecnie z poziomu urzędów miast nie potrafimy jeszcze zadać.

P9. Ocena skuteczności poszczególnych form wsparcia Gminy Miasto Szczecin i innych podmiotów w przygotowaniu i promowaniu wniosków zgłaszanych do SBO

O samym stosunku do Urzędu Miasta pisaliśmy już w tym raporcie kilkakrotnie. Część respondentów miało tu negatywną ocenę. Warto jednak przedstawić także te głosy świadczące o pozytywnym odbiorze wsparcia ze strony urzędników. Opinie na temat pracy Urzędu Miasta są w rzeczywistości bardzo zróżnicowane:

Prawda jest taka, że myśmy byli w trybie wielkiej pomocy, ja jestem pod wielkim wrażeniem tego z jaką przychylnością i otwartością (jeden z wydziałów UM – przypis autora raportu) do nas podchodził, bo to jednak trochę trwało żeby tą ostateczną wersję ustalić. Ale nie zmienia to faktu, że oni nas weryfikowali. Z przychylnością, ale weryfikowali – oni za nas tego nie robili. (Respondent 2)

Ja jako osoba, która brała pierwszy raz udział w tym przedsięwzięciu, to muszę powiedzieć, że miałam same pozytywne doświadczenia. Ja miałam miliony pytań, zawsze uzyskiwałam odpowiedź. (Respondent 14)

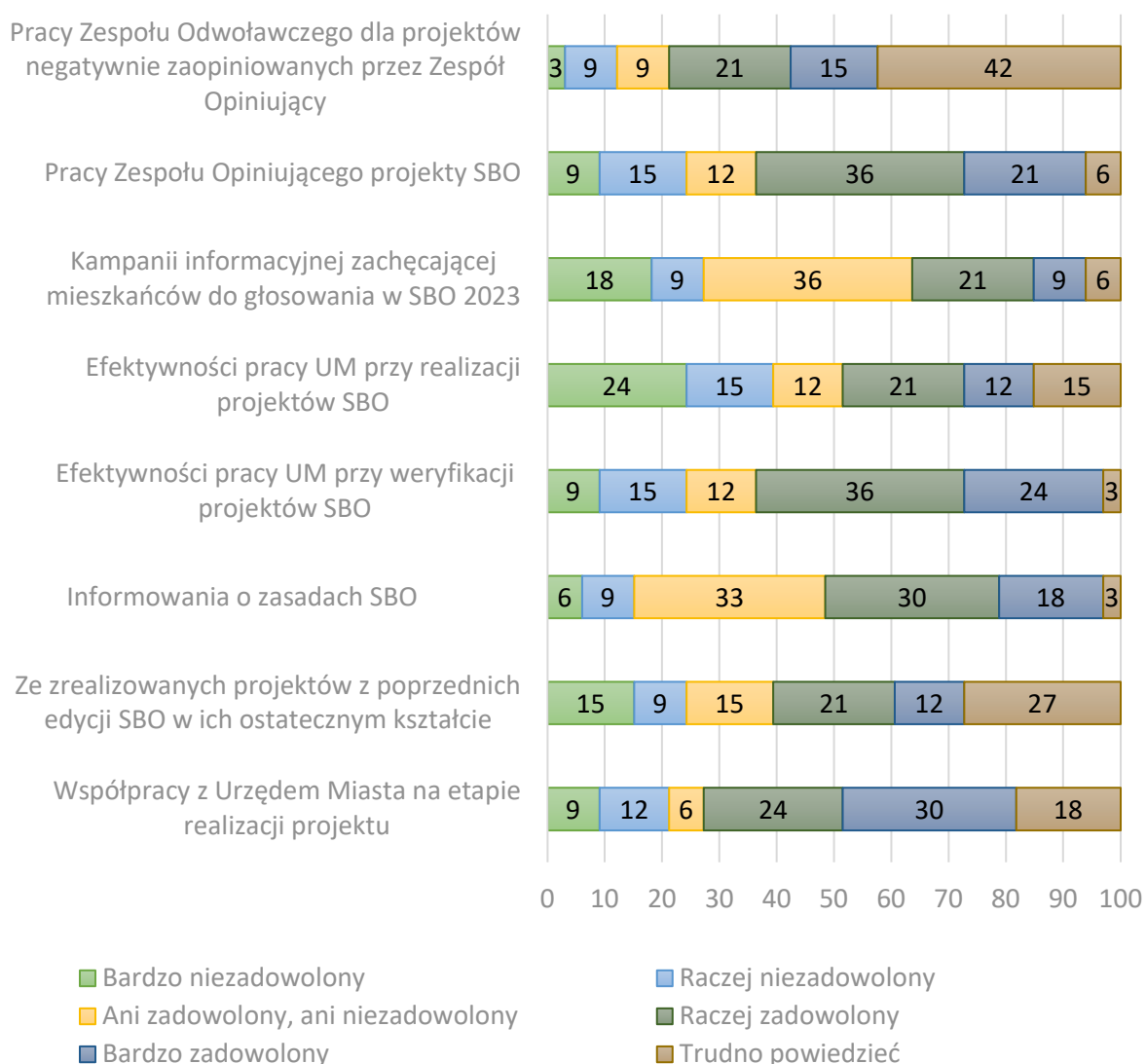
Na pytanie czy w kontaktach z UM było łatwo dotrzeć do właściwej osoby (1), czy odpowiedź, którą się otrzymało była merytoryczna – fachowa (2) i czy spotkali się z życzliwością urzędników (3) otrzymaliśmy następujące odpowiedzi:

Trzy na tak, była naprawdę przewspaniała obsługa (...) jestem w stanie zrozumieć, że tych wnioskodawców było bardzo dużo, że oni wszyscy się kontaktowali – z mojej strony naprawdę wielkie podziękowania dla osób, z którymi bezpośrednio miałam kontakt w urzędzie, na każdym etapie byli pomocni, merytoryczni i życzliwi (Respondent 2.)

Ja odpowiem troszkę inaczej: tak, tak, nie. (...) całą otoczkę która moim zdaniem była pozytywna, nawet bardzo, zepsuł kontakt z ostatnim urzędnikiem (...) my byliśmy naprawdę źli, że tak nas potraktowano na koniec. (Respondent 13)

Względnie pozytywny obraz współpracy z Urzędem Miasta wyłania się także z analizy właściwych danych ilościowych (wykres 12). Stosunkowo najbardziej krytycznie oceniana jest tu efektywność pracy UM przy realizacji projektów oraz kampanii informacyjnej zachęcającej mieszkańców do głosowania w SBO 2023. Całościowa ocena jest tu jednak względnie pozytywna.

Wykres 12. Ocena prac i działań związanych z realizacją Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego - odsetek odpowiedzi (%)

Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Poza pozytywnymi ocenami wsparcia ze strony UM pojawiły się także pewne oczekiwania dotyczące większego zaangażowania w pomoc dla projektodawców. Uwaga ta nie była jednak zasadna, gdyż karty do głosowania można było uzyskać w Urzędzie Miasta

W tym roku miasto nawet nie wydrukowało kart do głosowania. Więc osoba, która chciałaby się przejść po starszych sąsiadach z kartami do głosowania, musi wydać kilkadziesiąt czy kilkaset złotych na to, żeby wydrukować te karty i żeby zebrać głosy na swój projekt. (...) To są koszty, które moim zdaniem miasto powinno pokryć. (Respondent 4)

Jeśli urząd ma nam pomóc to może w zakresie wydrukowania ulotek. (Respondent 7)

Urząd Miasta nie jest jedyną instytucją znaczącą dla autorów projektów w kontekście prac nad samym projektem. Za istotne respondenci uznali także administracje zarządzające wspólnotami mieszkaniowymi oraz rady osiedli:

W styczniu robiliśmy konsultacje społeczne na tym podwórku, na które projekt został napisany i zgłoszony do Urzędu. Walczyliśmy z kolegą przez trzy miesiące, bo był problem z dokumentacją ze strony Urzędu Miasta (...) Nawet zarządca wspólnot (...) nie był zadowolony z tego, że chcemy zrealizować ten projekt, że napisaliśmy go, że składamy do Urzędu Miasta. Czasami administracje, które zarządzają wspólnotami - wcale nie jest im na rękę to, że zwykły człowiek pisze projekt, składa go do Urzędu i chce coś zrobić w swoim najbliższym środowisku. (...) Gdybyśmy my u zarządcy przy przygotowywaniu naszego projektu mieli więcej zrozumienia, to pewnie szybciej by nam to poszło i nie musielibyśmy walczyć o to ponad trzy miesiące. Bo różne poprawki, naniesienia, zgody i inne historie, to co urząd sobie życzył, żeby ten projekt został zaakceptowany, to trwało ponad trzy miesiące i my byliśmy u kresu wytrzymałości. (Respondent 9)

Na dobrą sprawę rady osiedla rzadko kiedy włączają się w ten budżet obywatelski. To są indywidualne projekty pojedynczych osób, albo grup osób natomiast nie wchodzi w to rady osiedla (...) Proszę zauważyć, że kiedyś jeszcze były spotkania na osiedlach, gdzie ludzie przychodzili, mówili co trzeba zrobić, z czym się nie zgadzają, co im się nie podoba. Dzisiaj tych spotkań w ogóle nie ma. Oczywiście zamknęła tę drogę pandemia. (...) Powinien tu być jakiś głos rady osiedla, żeby nie było takich przypadków, jak jest przy Netto Arena, że raz jest utworzenie zielonej alei gwiazd szczecińskiego sportu, a następny zaraz projekt, muzyczne gwiazdy przy Netto Arenie. (Respondent 7)

Inni uczestnicy dyskusji wskazywali jednak na duże zaangażowanie członków rady osiedla w projektach SBO. Zaangażowanie rady osiedla mogłoby się przejawiać nie tylko w samym określaniu potrzeb mieszkańców (co ostatecznie miałyby skutkować złożeniem danego projektu), ale także pomocą w zbiorczym przedstawianiu informacji o pełnej gamie projektów właściwych dla danego osiedla:

Myślę, że cały czas brakuje informacji. Na tablicach ogłoszeniowych (...) powinny być informacje o wszystkich projektach, które dotyczą jednego osiedla. (...) Powinna być taka informacja zbiorcza (jakie projekty zgłoszone są dla danego obszaru) (Respondent 10)

Negatywnie odbierane było także (przez część badanych) utrzymanie niektórych zasad przyjętych w trakcie pandemii (zdalnych posiedzeń) w obrębie procedury SBO:

Było takie wrażenie zabarykadowania się urzędu przy tych posiedzeniach zdalnych (...) nie dopuszcza się mieszkańców, którzy z jakichś powodów nie chcą albo nie mogą z tych posiedzeń zdalnych skorzystać i chcieli przyjść do tego urzędu. (...) Ja to bardzo negatywnie odebrałem, jak urząd podchodzi do mieszkańców, jak się barykaduje i odwraca plecami i przez łącza internetowe chce z nimi dyskutować, już po pandemii. (Respondent 6)

Bardzo negatywnie odbierałam te spotkania zdalne, bo nie każdy jest w stanie ładnie się porozumiewać, poza tym łączność też czasami szwankowała. Myślę, że wiele osób miało z tym problem, a to jest forma wykluczenia cyfrowego. (Respondent 5)

Poza „długim ogonem pandemii” respondenci zwracali także uwagę na niedostateczne wsparcie informatyczne w zakresie pozyskiwania informacji. Tak jak w ubiegłym roku pojawił się tu problem określenia właściwych dla SBO działek (lokalizacji):

Na mapie Geoportalu zaznaczono na żółto, gdzie można prowadzić inwestycje, to de facto okazuje się, że albo są służebności, albo są dzierżawy, albo jest ten teren planowany do sprzedaży (...) Myślę, że na planie, tam gdzie można prowadzić inwestycje powinno być to zaznaczone w Geoportalu – tu możecie (...) Autorzy projektów są wpuszczani w maliny i szukają później rozpaczliwie (nowej lokalizacji dla projektu – przypis autora raportu). Ze strony urzędu nie ma podpowiedzi, nie ma pomocy. (Respondent 10)

Pewne uwagi dotyczyły także samej strony internetowej SBO:

Jeśli chodzi o sposób działania strony SBO. Zakres informacji, które są tam dostępne, to to jest ok, jakieś aktualności, które się tam pojawiają, to jest ok, natomiast jeśli chodzi o samo funkcjonowanie strony to taka prosta stronka napisana kiedyś tam – dziesięć lat temu, czy pięć – i tutaj bym poprawiał troszeczkę. Tu bym szukał lepszych rozwiązań, bo ona też nie jest super intuicyjna. (Respondent 2)

Ostatecznie jednak, kluczowe jest to, że w badaniach ilościowych strona SBO <https://sbo.szczecin.eu> została oceniona pozytywnie (90% respondentów uznaje ją za co najmniej „raczej przydatną”). Podobnie jest ze stroną Geoportalu <http://geoportal.szczecin.eu/>, która uzyskała 82% pozytywnych wskazań.

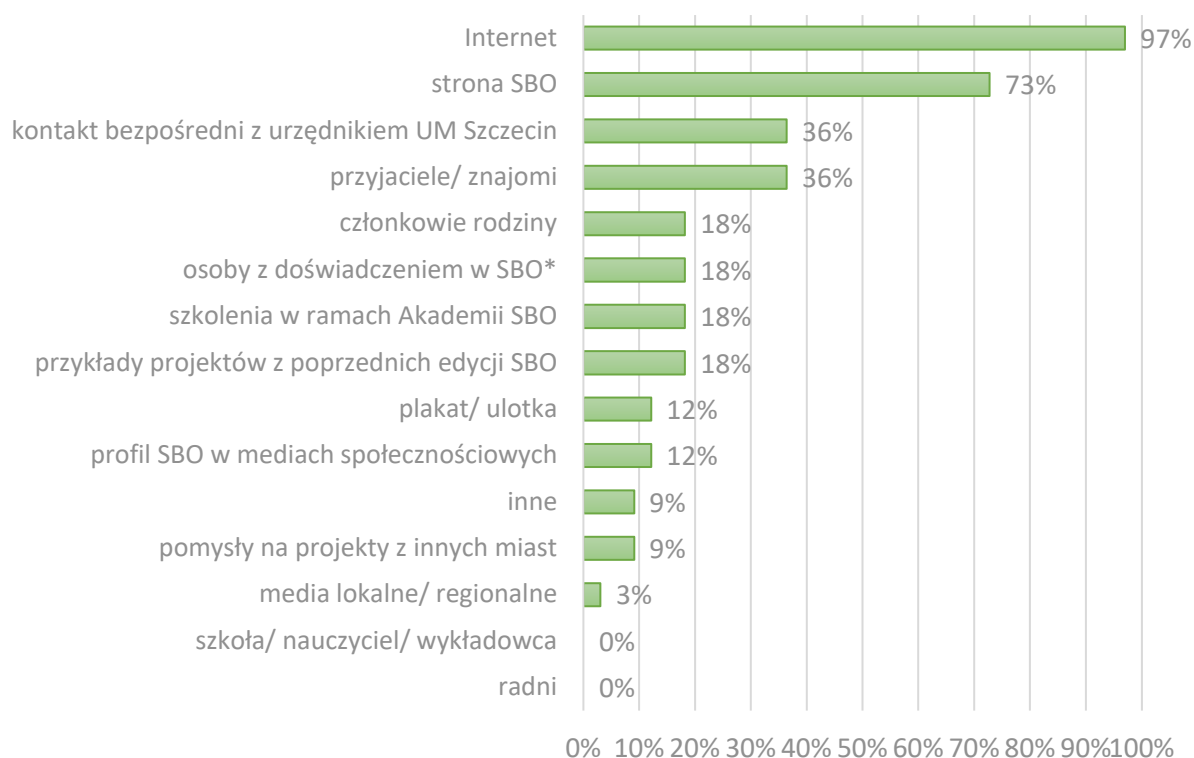
W badaniach ankietowych pytaliśmy także o rozpoznawalność poszczególnych haseł, symboli związanych z promocją budżetu obywatelskiego w Szczecinie. Za mało rozpoznawalne respondenci uznawali hasło „Zaprojektuj przyszłość miasta” (58% negatywnych odpowiedzi). Nieco lepiej wypada tu sam skrót SBO (33% negatywnych odpowiedzi). Pełna nazwa „Szczeciński Budżet Obywatelski” nie uzyskało negatywnych wskazań, co świadczy o tym, że zdaniem badanych jest ona rozpoznawalna wśród mieszkańców miasta. Odpowiedzi te (a w szczególności fakt że sam skrót SBO nie musi być rozpoznawalny) mają znaczenie dla projektowania ulotek, plakatów czy innych form promowania idei SBO.

Wśród badanych 70% autorów nie uczestniczyło w Akademii SBO, ci zaś, którzy wzięli w niej udział pozytywnie oceniają uzyskaną tam wiedzę. W pytaniu otwartym o oczekiwane formy wsparcia od Gminy Miasto Szczecin respondenci wskazywali:

- Pomoc w promocji swojego projektu (np. czas antenowy w wybranym radiu), promocja idei SBO – loteria dla głosujących, organizacja spotkań mieszkańców z autorami projektów,
- Inny kalendarz wdrażania SBO tak, żeby można było promować swój projekt w okresie jesieni,
- Bardziej przyjazny sposób oddawania głosów,
- Boniowy do wykorzystania przez autora projektu na promocję swojego pomysłu wśród mieszkańców lub druk określonej liczby plakatów i ulotek,
- Druk kart do głosowania,
- Miejsce, w którym można rozwieszać swoje materiały (plakaty), możliwość wywieszania swoich materiałów w miejskich gablotach.

W części ankietowej badania respondenci byli poproszeni także o wskazanie głównych źródeł informacji z których czerpali wiedzę w trakcie prac nad swoim projektem. Uzyskane odpowiedzi przedstawiono na wykresie 13.

Wykres 13. Źródła informacji projektodawców na etapie przygotowania projektów

*osoby z doświadczeniem w składaniu projektów do SBO

Źródło: opracowanie własne

Podobnie jak w ubiegłym roku głównym źródłem pozyskiwania informacji niezbędnych do właściwego przygotowania swojego projektu w ramach SBO był Internet, w tym strona SBO (73% wskazań). Istotną kategorią w omawianym zestawieniu pozostają także przyjaciele i znajomi, co wskazuje na pewne elementy pracy zespołowej przy projekcie. W procesie pozyskiwania informacji (w tegorocznej edycji budżetu obywatelskiego) zmniejszyła się rola projektów z poprzednich edycji SBO. Mniejsze zainteresowanie wcześniejszymi projektami może świadczyć o rosnącym doświadczeniu autorów, którzy mają już swój projekt dobrze przemyślany i opracowany, więc nie potrzebują tego typu inspiracji. Zmniejszyła się także częstość wskazań dotyczących poszukiwania informacji u radnych (w zeszłym roku kategoria ta uzyskała 18% wskazań). Na niskim miejscu obu zestawień (lata 2021 i 2022) pozostają media lokalne, co oznacza, że nie mają one większego znaczenia jako źródło informacji dla autorów SBO w kontekście przygotowywania ich projektów. Nadal pewną rolę informacyjną pełnią jednak takie materiały jak plakat i ulotka. Znaczenie ich nie zmieniło się od poprzedniego roku.

P10. Profesjonalizacja budżetu obywatelskiego

Profesjonalizacja kojarzy się nam zwykle pozytywnie jako pewne podniesienie standardów, efektywności, sprawności określonego działania poprzez nabywanie odpowiednich kompetencji przez osoby zaangażowane w dany proces. Profesjonalizacja budżetu obywatelskiego ma dwa oblicza. Jedno z nich jest pozytywne i dotyczy wszelkich działań zmierzających do sprawnego i terminowego realizowania poszczególnych etapów SBO. Ten rodzaj profesjonalizacji wiąże się głównie z działalnością Urzędu Miasta. Z drugiej strony zjawisko to obejmuje także autorów projektów, którzy poprzez swoje doświadczenie, zdobywane w kolejnych edycjach SBO, przygotowują i promują swoje pomysły w sposób coraz bardziej profesjonalny. Problematyczne w tym kontekście jest tu zjawisko „podnoszenia

poprzeczki” dla osób, które takiego doświadczenia, bądź zaplecza (którejsz z form kapitału)niemają. O takiej profesjonalizacji wypowiada się jeden z respondentów:

To też jest tak, pamiętam swoje pierwsze projekty, że nie wygrywa się od razu. Jak się składa drugi, trzeci raz widzi się pewne patenty, pewne kanały jak dotrzeć do mieszkańców. (Respondent 1)

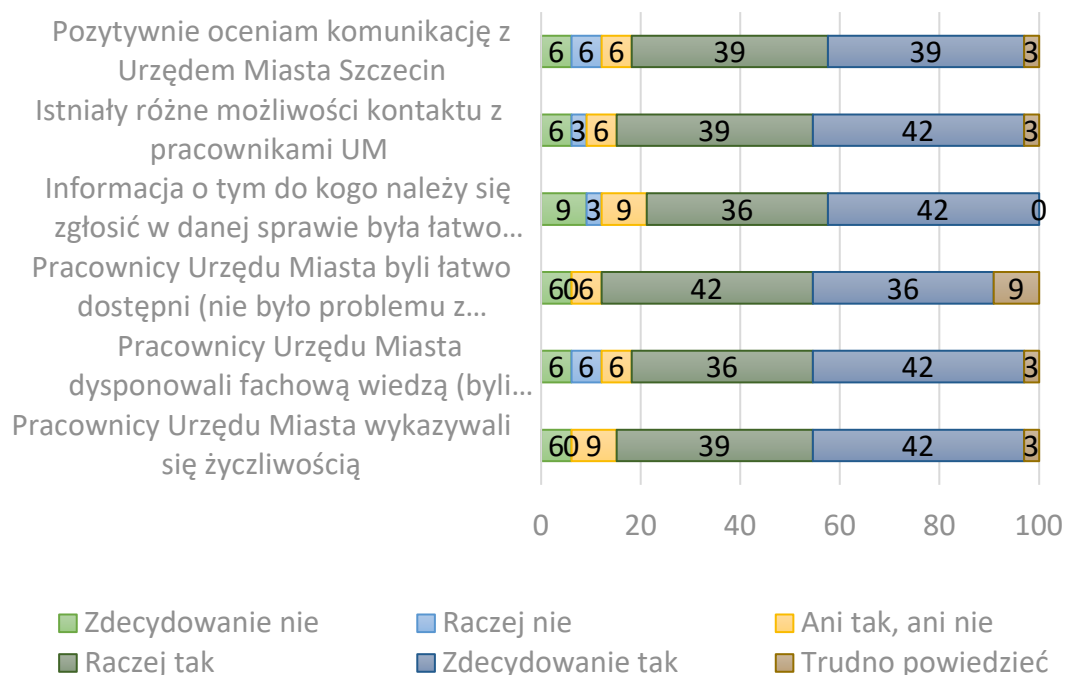
Przy pesymistycznej interpretacji tego zjawiska można przewidywać, że doświadczenie (profesjonalizacja) części autorów projektu stanie się w końcu zniechęcającą do udziału barierą dla początkujących projektodawców. Osoby takie mogą przeglądać projekty złożone w zeszłej edycji i mieć wrażenie, że są one na tyle „profesjonalnie” zaprojektowane i promowane, że ich pomysł nie będzie miał w konfrontacji z nimi większych szans. W tak zarysowanym kontekście należy mieć na uwadze osoby, które rozpoczynają swoją przygodę z SBO. Znaczenie takiego wsparcia ze strony UM potwierdza jedna z uczestniczek przeprowadzonych wywiadów:

Jak pierwszy raz składałam wniosek, to ukłon w stronę ludzi, którzy obsługują to, naprawdę pomogli mi to zrobić dosłownie w ciągu dwóch dni, bo ja składałam ten projekt w ostatnim momencie. (Respondent 7)

P11. Komunikacja z administracją Urzędu Miasta Szczecin

W przedstawionej wyżej części raportu poruszyliśmy już szereg kwestii związanych z komunikacją między autorami projektów i urzędnikami. W tym miejscu dodajmy, że autorzy pozytywnie oceniają częstotliwość kontaktów ze strony UM. Uważają oni, że była ona adekwatna do sytuacji (88% wskazań). Szczegółową ocenę komunikacji z administracją przedstawia wykres 15.

Wykres 14. Ocena komunikacji z administracją Urzędu Miasta w związku z pracą nad projektem SBO 2023 - odsetek odpowiedzi (%)

Źródło: ankieta dla autorów i współautorów projektów

Ocena komunikacji z UM przedstawiona na wykresie 15 wypada bardzo korzystnie. Zdecydowana większość badanych, w każdym z analizowanych obszarów, ocenia ją pozytywnie. Tak dobry obraz wynika zapewne z całościowej oceny kontaktów – nie tyle z danym urzędnikiem co z urzędnikami. Przypomina to wcześniejszą wypowiedź jednego z badanych, który miał pozytywny obraz (całościowy) współpracy, ale zraził go kontakt z jednym z urzędników. Osoby takie mogły mieć sporo uwag w wywiadach zogniskowanych, a jednocześnie ogólnie (całościowo) pozytywnie oceniać kontakt z UM.

Podsumowanie

Mimo licznych uwag autorów projektów ogólna ocena uczestnictwa w SBO jest wysoka. Przypomnijmy, że 69% badanych ma zamiar po raz kolejny wziąć udział w SBO, co oznacza, że się do tego uczestnictwa nie zraziło, a 72% respondentów cieszy się, że wzięło udział w tegorocznym SBO. Wartości te są porównywalne do tych uzyskanych w poprzedniej edycji budżetu obywatelskiego i tak jak rok temu powinny one skutkować pozytywną ogólną oceną całego przebiegu SBO z perspektywy autorów projektów.

Nie oznacza to oczywiście, że w całej organizacji SBO nie ma miejsca na wprowadzenie szeregu zmian. **Listę rekomendacji i wniosków wynikających z przeprowadzonej ewaluacji (w obszarze autorów projektów) przedstawiliśmy w początkowej części raportu.**

III. OCENA SBO 2023 PRZEZ CZŁONKÓW ZESPOŁÓW OCENIAJĄCEGO I ODWOŁAWCZEGO

Szczeciński Budżetu Obywatelskiego jest realizowany na podstawie *Regulaminu przeprowadzania konsultacji społecznych dotyczących szczecińskiego budżetu obywatelskiego*⁶. Projekty przechodzą przez cztery etapy oceny. Pierwszy etap tj. ocena formalna jest przeprowadzany przez Biuro Dialogu Obywatelskiego Urzędu Miasta. Na etapie oceny merytorycznej projekty podlegają weryfikacji ze strony pracowników jednostek miejskich właściwych dla specyfiki złożonego projektu. Trzeci etap dokonywany jest w Zespołach SBO: dwudziestoduosobowym Zespole Opiniującym i pięcioosobowym Zespole Odwoławczym. Praca członków Zespołów miała charakter społeczny.

Zespoły społeczne (Opiniujący i Odwoławczy) są wyłaniane spośród: mieszkańców Szczecina, organizacji pozarządowych, Rad Osiedli i Młodzieżowej Rady Miasta Szczecin, a następnie powoływane zarządzeniem Prezydenta.

Do zadań Zespołu Opiniującego należy podejmowanie decyzji o dopuszczeniu lub niedopuszczeniu pod głosowanie przez mieszkańców Szczecina projektów złożonych do SBO oraz ostateczne zatwierdzenie listy projektów, które zostaną skierowane pod głosowanie przez mieszkańców. Członkowie Zespołu Opiniującego mogą przekazać projekt do ponownej weryfikacji w Urzędzie ze wskazaniem uchybienia, którego dokonali weryfikatorzy, a także wezwać lidera lub liderkę projektu do zmian bądź uzupełnień wskazując ich konkretny zakres.

Z kolei do zadań Zespołu Odwoławczego należy rozpatrywanie odwołań od decyzji Zespołu Opiniującego o niedopuszczeniu projektu pod głosowanie przez mieszkańców Szczecina w ramach SBO oraz podejmowanie decyzji o skierowaniu projektu do ponownej weryfikacji przez jednostki Gminy Miasto Szczecin, bądź o ostatecznym odrzuceniu projektu.

Organizacja badania

Zasadniczą część badań stanowiły wywiady zogniskowane z członkami zespołów opiniującego i odwoławczego liczących 27 osób, z których 15 wyraziło zgodę na udział w badaniu ewaluacyjnym. Przeprowadzono trzy wywiady grupowe (za pośrednictwem platformy Jitsi Meet).

Wywiady poprzedziło zaproszenie wysłane mailem oraz rozmowy telefoniczne z członkami zespołów, na których zbierano deklarację udziału oraz wstępne opinie na temat ewaluacji. Każdy z wywiadów trwał około 60 minut. Wywiady przeprowadzono w pierwszej połowie grudnia 2022 roku.

Jako uzupełnienie wywiadów grupowych zrealizowano także wywiady indywidualne. Część z nich odbyła się na platformie Jitsi Meet, a część telefonicznie. W sumie w badaniu ewaluacyjnym wzięło udział 15 osób. Część osób odmówiła udziału w badaniu, tłumacząc się stanem zdrowia (3 osoby), licznymi obowiązkami zawodowymi (4 osoby), nieobecnością w

⁶ Uchwała Nr V/154/19 Rady Miasta Szczecin z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie wprowadzenia zasad i trybu przeprowadzania Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego.

kraju (2 osoby). Pozostałe osoby nie odpowiedziały na żaden z maili, nie udało się także nawiązać kontaktu telefonicznego.

Należy podkreślić, że większość z osób, które uczestniczyły w badaniu, pozytywnie zareagowało na przyjętą formułę wywiadów, które pozwalały na swobodne kształtowanie rozmowy i wyrażanie opinii i własnego zdania na temat SBO. Z uwagi na potrzebę zachowania anonimowości uczestników badania zdecydowaliśmy się wszystkie wypowiedzi w raporcie cytować w formie męskiej (jako odniesienie do określenia „członek zespołu”).

Wyniki badania

Wyniki badania zostaną kolejno przedstawione jako odpowiedzi na pytania badawcze postawione przez w toku konceptualizacji badania.

P1. Motywacja do uczestnictwa w pracach zespołu opiniującego lub odwoławczego

Odpowiedź na pytanie „Jaka była motywacja do uczestnictwa w pracach zespołu opiniującego lub odwoławczego w charakterze oceniającego?” zależała od indywidualnego doświadczenia respondentów. Osoby, dla których praca w zespole była kontynuacją z poprzednich lat, podkreślały zauważalne dla oceniającego efekty pracy, w tym zrealizowane projekty. Istotne było wewnętrzne przekonanie o znaczeniu SBO jako praktycznego wymiaru aktywności społecznej. Ważną kwestią było także osobiste zaangażowanie w promocję konkretnych projektów i wniosków, choć ten wątek nie był wskazywany bezpośrednio, to jednak jednoznacznie przewijał się w wielu wypowiedziach.

Biorę udział w pracach przy SBO już po raz kolejny, jest to dla mnie okazja, aby realnie wpływać na nasze miasto. Do tego uważam, że w zespołach powinny być osoby czynne zawodowe – a do takich jak należę – a nie tylko emeryci, którzy oczywiście mają więcej czasu, ale mają inne spojrzenie na potrzeby. Mimo pewnych problemów i dużego obciążenia, z całą pewnością – o ile oczywiście będę spełniał nowe kryteria – chciałbym kontynuować pracę w SBO. Na pewno istotna w tej decyzji jest tegoroczna edycja, która przebiegała wyjątkowo sprawnie, ludzie też byli bardzo w porządku. (Respondent 5)

Osoby, które w pracach zespołu wzięły udział po raz pierwszy, zwracały uwagę na potrzebę integracji między członkami.

Ja byłem po raz pierwszy i dla mnie praca w zespole to fantastyczna przygoda. Myślę, będę chciał wziąć aktywny udział w kolejnych edycjach. Korzystałem niestety wyłącznie z formy online, nad czym ubolewam, bo nie miałem opcji poznać bliżej pozostałych osób z mojego zespołu. Nie zdążyliśmy zbudować relacji, bo widzieliśmy się jedynie na kamerce i tak większość z nas, z uwagi na jakość połączeń, korzystała wyłącznie z mikrofonu. Myślę, że oprócz formy hybrydowej warto byłoby wprowadzić do regulaminu choć jedno spotkanie w tradycyjnej formule. (Respondent 6)

P2. Poziom satysfakcji z faktu uczestnictwa w pracach zespołu opiniującego lub odwoławczego

Zdecydowana większość respondentów wyraźnie określiła tegoroczną pracę w zespołach jako szczególnie przyjazną i wartościową. Pozytywną opinię o atmosferze i jakości pracy podkreślali zarówno nowi uczestnicy, jak i osoby, które są zaangażowane w SBO od wielu lat. W wywiadach indywidualnych zauważono, że w tegorocznej edycji wśród członków zespołów nie było osób destrukcyjnych sabotujących grupową pracę (co zdarzało się w poprzednich latach), jedyną kwestią, na którą zwracano uwagę, była niewielka frekwencja podczas zebrań, a także nieuzasadnione opuszczanie zebrania np. w trakcie głosowania.

To, co w tym roku mocno mnie zaniepokoiło, to fakt, że często dochodziło do takich sytuacji, że niektórzy członkowie zespołu opiniującego nie uczestniczyli podczas całego spotkania i nie sygnalizowali swojej obecności ani że dołączają w jego trakcie. Podobnie było z niesygnalizowanym opuszczeniem spotkania. Zdarzało się, że część osób pojawiała się tylko na samo głosowanie i to wybrane, z którym członek zespołu był w jakiś sposób związany. Dla uczestniczących od początku do końca w tych spotkaniach albo obserwujących transmisje online takie podejście było źle odbierane i w efekcie mogłoby powodować utratę w ogóle zaufania do procedury i samego SBO. (Respondent 1)

Niepokojące jest zdanie innego respondenta, które krytycznie podsumowuje zarówno pracę niektórych członków zespołów, jak i ogólne zaangażowanie szczecinian w SBO.

Mam wrażenie, że frekwencja w zespołach oddaje ogólną sytuację w społeczeństwie. Myślę, że jest to niestety trend powszechny, a nasza obywatelskość jest w szczególności złej kondycji. Część osób, które, mimo że zadeklarowały pracę w zespołach były obecne tylko na jednym, czasami dwóch zebraniach. Uważam, że to wręcz skandaliczne. Oczywiście rozumiem, że trudno było uczestniczyć we wszystkich spotkaniach – szczególnie że było ich bardzo dużo. Ale przecież każdy z nas wiedział, z czym wiąże się rola członka zespołu. Nie rozumiem takiej postawy, bo choć pracy było naprawdę dużo, to same spotkania i głosowania były realizowane bardzo sprawnie. Uważam, że to zasługa samego regulaminu, jak i profesjonalizmu osób prowadzących. (Respondent 2)

Mimo powyższej krytycznej oceny ten sam respondent podkreślał dobrą atmosferę w zespołach. Ogólne poczucie zadowolenia dominowało wśród większości osób, które wzięły udział w badaniach.

Oczywiście spieraliśmy się czasem, czasem się nie zgadzaliśmy i nawet dochodziło do ostrej wymiany zdania, ale chyba większość osób czuła wagę naszej pracy. Dla mnie jest istotne, że nie zmarnowaliśmy tego czasu i naszego i mieszkańców miasta, którzy się pojawiali czy w formie online, czy też fizycznie na posiedzeniach w urzędzie. Spotkań było bardzo dużo, ja powiem szczerze, że głaszając się nie wiedziałem, że to zajmie mi aż tyle czasu, ale nie narzekam. Stała data i godzina cotygodniowych spotkań pomagała w organizacji czasu. (Respondent 3)

P3. Ocena ilości i jakości zgłaszanych pomysłów w tegorocznej edycji SBO

Podczas wywiadów wielokrotnie przewijał się temat jakości przygotowania projektów. Respondenci zwracali uwagę na liczne braki we wnioskach, opóźnienia w nanoszeniu poprawek, a także częste błędy formalne.

W tym roku wniosków było wyjątkowo dużo, ale ich jakość ogólnie była niska. Niektóre pomysły były niespójne ze strategią miasta i mam wrażenie, że wnioskodawcy po prostu nie zapoznali się z dostępnymi planami i dokumentami. Niektóre wnioski były totalnie bez sensu, wręcz głupie. Część niepotrzebna, część błędna lub wskazana nie do tej puli. Niestety w wśród całej tej masy wadliwych projektów można było przeoczyć te najcenniejsze. A było w tegorocznej edycji trochę perełek i mam wrażenie, że przy braku odpowiedniego narzędzia weryfikującego wnioski nie została im poświęcona właściwa uwaga. (Respondent 3)

Członkowie zespołu opiniującego zwracali uwagę na nierównomierne rozłożenie aktywności wnioskodawców i tym samym skrajnie różną liczbę projektów w różnych dzielnicach.

Trochę jest mi szkoda, że niektóre części miasta w ogóle tak mało „wyprodukowały” tych projektów, bo wybór dla mieszkańców później jest słaby. Słyszałem w swojej dzielnicy tego typu komentarze, że tak naprawdę obywatele nie mają z czego wybierać. Pozytywnym zaskoczeniem w tym roku była duża liczba małych lokalnych projektów, dotyczących czy to postawienia ławki, huśtawki, drobnej zmiany w zabudowie lub zagospodarowaniu terenu zielonego. Tego typu pomysły cieszą, bo pokazują troskę i przywiązanie mieszkańców do najbliższego otoczenia. (Respondent 4)

Członkowie zespołów zwracają uwagę na niepokojący trend związany z samą tematyką i zakresem zadań wskazywanych przez wnioskodawców. Masowe zgłaszanie pomysłów typu – naprawa drogi dojazdowej, budowa chodnika czy ścieżki rowerowej świadczy, że wnioskodawcy nie uznają/przyjmują tych zadań, jako naturalne i podstawowe powinności miasta. Zdaniem jednego z respondentów swego rodzaju „przerzucanie” tego typu podstawowych zadań do koszyka SBO, może być wręcz na rękę władzom miasta i w efekcie zaburzyć ideę budżetu obywatelskiego, który zgodnie z ideą powinien promować ciekawe, nieszablonowe pomysły samych mieszkańców, przyczyniające się do poprawienia funkcjonowania całej społeczności.

Niestety sporo projektów jest tworzone, jakby SBO było ostatnią deską ratunku do zabezpieczenia podstawowych potrzeb, czy wręcz funkcji życiowych, którymi powinno obligatoryjnie zająć się miasto. Duża liczba projektów tego typu świadczy o

podstawowych brakach w infrastrukturze Szczecina oraz o niewielkiej świadomości idei SBO. Powinniśmy nad tą sferą szczególnie pracować. (Respondent 5)

Przy pytaniach dotyczących ogólnej oceny jakości projektu pojawiała się często propozycja wstępnej weryfikacji projektów, aby usprawnić pracę zespołów. Uznaliśmy, że w niniejszej ewaluacji warto zacytować szczególnie mocne i szczerze wypowiedzi członków zespołów opiniujących. Obecny regulamin dopuszcza projekty, których analiza jest zwyczajną stratą czasu.

Jeśli ktoś się nudzi, ma za dużo czasu i zgłasza projekt typu, aby „wysłać prezydenta na księżyc,” to pojawia się pytanie, dlaczego wniosek nie trafił do kosza na etapie wstępnej weryfikacji? Przez tego typu groteskowe pomysły mamy mniej czasu na wartościowe projekty. Mam oczywiście świadomość, że jak bardzo subiektywna może być ocena wniosku, ale były w tym roku takie, które choćby nie wiem, jak się człowiek starał, to nie dało się uznać je za sensowne. Nawet jeśli formalnie spełniały wszystkie wymogi. (Respondent 3)

Zdaniem jednego z członków, należałoby przede wszystkim wyeliminować z procedowania wnioski, które po złożeniu nie spełniają wymogów formalnych.

Poświęciliśmy wiele uwagi i pracy nad poprawianiem wniosków, które i tak autorzy porzucili, bo nie chciało im się nanieść poprawek, aby spełnić formalne wymagania. Uważam, że to powinno być pierwsze kryterium doboru. Naturalną, przyjętą powszechnie praktyką jest odrzucanie wniosków wadliwych formalnie, w tym niechlujnie napisanych, złożonych po czasie, czy niekompletnych. (Respondent 5)

Z tym zdaniem nie wszyscy członkowie, którzy wzięli udział w badaniu się zgadzali, ale w większości wypowiedzi przewijała się opinia, że prace przebiegłyby sprawniej, gdyby do zespołów wpłynęła mniejsza liczba wniosków, ale o wyższej jakości i wstępnie zweryfikowana. Kwestią nierozstrzygniętą pozostaje, kto formalnie miałby dokonywać takiej oceny.

P4. Ocena organizacji i przebiegu tegorocznej edycji SBO

Ogólna ocena organizacji pracy zespołów była pozytywna. Jako jedyną niedogodność większość osób sygnalizowała duże obciążenie czasowe, jednocześnie wykazując zrozumienie i tłumacząc niejako za organizatora, że nie było innej możliwości realizacji głosowania nad licznymi wnioskami. Kwestionowane było istnienie zespołu odwoławczego, którego skuteczność określania była jako niewielka. Zdecydowana większość uczestników badania

pozytywnie określiła pracę zespołu Biura Dialogu Obywatelskiego, który koordynował pracę zespołów. Poniższe wypowiedzi oddają charakter większości opinii wyrażonych w wywiadach.

Same spotkania były prowadzone bardzo profesjonalnie, na bieżąco mieliśmy dostęp do wszystkich dokumentów, w tym do protokołów. Mówiąc wprost - wszystko było wręcz podane na tacy. Dzięki temu, że spotkania miały ściśle określony i przestrzegany regulamin, dlatego nie ciągnęły się w nieskończoność. Pamiętam z poprzednich edycji, że kończyliśmy pracę w urzędzie czasami po 22. W tym roku biuro spisało się bardzo dobrze. (Respondent 5)

Nie dziwi mnie, że Biuro Dialogu Obywatelskiego sprawnie realizuje swoje zadania, bo to przecież już dziesiąta edycja. Jedyne co budzi moje wątpliwości to jakość raportowania spotkań. Przyjęta formuła moim zdaniem jest zbyt uproszona. Z uwagi na utrzymanie transparentności całego procesu głosowania nad budżetem uważam, że raporty powinny być bardziej szczegółowe. W przypadku problemów, sporów czy wątpliwości trudno opierać się na dowodzie, jakim jest skrócony protokół ze spotkania pisany w formule luźnych zdań „od myślніка”. (Respondent 6)

O ile jednostka koordynująca została oceniona bardzo pozytywnie, tak współpraca z wydziałami merytorycznymi została określona jako niezadowolająca, a w niektórych wypowiedziach urzędnicy odpowiedzialni za ocenę merytoryczną zostali określani wręcz jako „sabotujący oddolne pomysły społeczeństwa”. Należy zauważyć, że podobne opinie były także obecne w poprzednich latach. Według członków zespołu przyczyną odrzucenia niektórych projektów jest brak otwarcia na nowe wyzwania, czy wręcz obawa urzędników przed nałożeniem na nich dodatkowych obowiązków, w sytuacji, gdyby dany projekt został skierowany do realizacji.

Najważniejszymi zgłaszanymi przez uczestników badania problemami są:

1. Brak wystarczającego uzasadnienia do podjętej (negatywnej) decyzji przez jednostkę merytoryczną.
2. Niechęć do pozytywnego opiniowania z uwagi na „ryzyko konieczności” realizacji danego projektu.
3. Brak możliwości konfrontacji i uzyskania szczegółowego wyjaśnienia z osobą decydującą o odrzuceniu wniosku.

Mam wrażenie, że mimo obiektywnej wysokiej wartości projektu czasami decyzje negatywne wydawane były na zasadzie znalezienia „haka” we wniosku. Byleby tylko nie trafił do realizacji. Czytając niektóre opinie urzędników, ewidentnie widać było złą wolę, a zamiast merytorycznego uzasadnienia mieliśmy decyzję odmowną na zasadzie „nie bo nie”. Co ważne – osoby, które decydowały o odrzuceniu danego wniosku, nie były niestety obecne podczas naszych spotkań, a przedstawiciele danej jednostki tylko odczytywali krótkie, suche i często wręcz nieodnoszące się do meritum sprawy uzasadnienia. (Respondent 4)

Czasami opinia była napisana niezrozumiałym, urzędniczym językiem i trudno było rozstrzygnąć, czy projekt jest wadliwy ze względów formalnych, czy merytorycznych. Myślę, że w wielu przypadkach wystarczyłoby poprosić autora o drobną korektę wniosku. Wielokrotnie wnioskowaliśmy o obecność na spotkaniach osoby, które faktycznie podejmowały decyzje – szczególnie te odmowne. Uważam, że przez taką postawę straciliśmy wiele cennych inicjatyw i niestety zniechęcamy też wnioskodawców. (Respondent 2)

Zgłaszane przez członków grup problemy, w tym najistotniejszy odnoszący się do unikania merytorycznej argumentacji przy wydawaniu negatywnych opinii, zdaniem badanych jest jednym z powodów zmniejszającego się zainteresowania udziałem społeczeństwa w SBO.

Z kolei drugi z zasygnalizowanych problemów, który dotyczy niechęci do wydawania pozytywnych opinii z powodu konieczności późniejszej ich realizacji, może być traktowany wyłącznie jako wrażenie, czy subiektywne odczucie respondenta. Jednak powszechność i siła przekonania do tej opinii świadczy, że problem może być realny, a co ważne dotyczący nie tylko obszaru związanego z SBO. Być może niezależnie od analizy uzasadnień i jakości wydawanych negatywnych decyzji, warto zbadać, czy przyczyną rzekomej (lub faktycznej) obstrukcji urzędniczej nie jest po prostu niewłaściwa liczba osób zaangażowanych w realizację projektów SBO, co wprost przekłada się na problem przeciążenia pracą.

P5. Zrozumiałość i czytelność kryteriów oceny projektów

Po ocenie formalnej i merytorycznej, projekty zgłaszane przez mieszkańców trafiają do obu zespołów. Zgodnie z ideą SBO członkowie zespołu opiniującego zwracali szczególną uwagę na to, czy zweryfikowane pozytywnie pomysły są ogólnodostępne i czy realne do wykonania. Z wywiadów nie wynika, że etap przygotowania wstępnych oraz ostatecznych list zadań do głosowania o charakterze ogólnym i lokalnym na podstawie przyjętych kryteriów formalnych i merytorycznych był niezrozumiały, czy nieczytelny. Wskazywany już wcześniej problem z oceną negatywną i odrzuceniem wniosków na etapie merytorycznym przez pracowników jednostek miejskich nie wynika z obowiązujących warunków, czy samego regulaminu. Respondenci zwracali jednak uwagę na nagminne nadużywanie jednego z kryterium, jakim jest „zgodność ze strategiami i programami miasta”. Wiele projektów zostało odrzucone z powodu np. istnienia planów innego zagospodarowania czy przeznaczenia terenu w przyszłości.

Wiele cennych lokalnych inicjatyw, typu zagospodarowanie jakiejś pustej przestrzeni, czy nieużytku trafiło do kosza, bo miasto twierdzi, że ma jakieś nieokreślone inne plany. Często oddalone w czasie, a bywa, że i nierealne. Tylko dlatego, że ktoś, gdzieś, kiedyś zaplanował dany teren pod budowę inwestycji miejskiej, na którą i tak nas nie będzie stać, skazuje dany teren na wieczny bałagan. Nie rozumiem, dlaczego uporządkowanie terenu, czy postawienie elementów małej architektury – z natury i tak tymczasowe, jest

odrzućane bez zastanowienia. W kryteriach merytorycznych brakuje jednego podstawowego – zdrowego rozsądku. (Respondent 3)

P6. Potrzeby, bariery i oczekiwania członków zespołów oceniających odnośnie zasad i regulaminu SBO

Na pytanie o rekomendację i wskazanie kierunków zmian w zasadach i regulaminie najważniejszym i najczęściej wymienianym jest konieczność rozpoczęcia prac nad budżetem znacznie wcześniej, niż było to realizowane w poprzednich edycjach. W tym roku zespoły rozpoczęły pracę dopiero w drugiej połowie roku, co wiązało się ze spiętrzeniem terminów spotkań i koniecznością oceny ogromnej liczby wniosków w krótkim czasie. Respondenci, którzy pracowali społecznie w zespołach, wskazywali że taka organizacja pracy stanowi nie tylko ryzyko szybkiego zniechęcenia i swego rodzaju wypalenia, ale także grozi błędami i nieprawidłowymi decyzjami przy ocenie wniosków.

Tempo pracy było wręcz zabójcze i gdybym nie miał możliwości ograniczenia aktywności zawodowej, to pewnie skończyłoby się to moją rezygnacją w trakcie. Podziwiam osoby - a takich było wielu - którzy łączyli tę funkcję z innymi licznymi obowiązkami. Aby zdążyć z oceną były potrzebne dwa spotkania w tygodniu. Mimo usprawnień, czytelnego regulaminu pracy i doświadczenia wielu osób, dla części z nas temp prac było zbyt obciążające. Być może dlatego tak wielu członków było nieobecnych? Zdaję sobie sprawę, że terminy zależą od innych czynników, ale 10 lat to wystarczający czas, aby znaleźć jakieś systemowe rozwiązanie, które rozwiąże ten istotny problem. (Respondent 1)

Wnioski do SBO można było składać w tym roku do 30 czerwca, a tak naprawdę to w tym czasie powinien już być zakończony nabór i początek pracy zespołów. Szczególnie że nie tylko same procedury są czasochłonne, ale przede wszystkim jakość wniosków była różna, a to wiązało się z dodatkową pracą, w tym licznymi kontaktami z autorami. Przy takiej ilości wniosków trudno było pochylić się nad każdym z nich. Sam termin głosowania jest moim zdaniem zbyt późny, grudzień to nie jest czas na tego typu aktywności i na pewno nie na właściwą promocję zarówno samego SBO, jak i konkretnych projektów. Trudno oczekiwać od mieszkańców Szczecina, że będą chcieli rozmawiać o budżecie podczas spotkań na zewnątrz, gdy zwyczajnie jest zimno i do tego pada deszcz. (Respondent 4)

Poza harmonogramem pracy nad SBO respondenci zwracali przede wszystkim uwagę na wspomniane już w raporcie nieuzasadnione istnienie zespołu odwoławczego. Interesujący za to jest brak zgodności wśród członków zespołu, jeśli chodzi o samą techniczną organizację pracy. Część osób postuluje za zwiększeniem liczby spotkań tradycyjnych, część uważa, że należy zostawić tylko formułę online, a część jest za utrzymaniem hybrydowych spotkań. Większość jednak uważa, że nie powinno być więcej spotkań niż jedno w tygodniu. Respondenci podczas luźnych wniosków wskazali jeszcze jeden problem, jakim jest zaangażowanie radnych miejskich w zgłaszanie i promocje własnych projektów. Co ciekawe, część respondentów uważa, że to zjawisko szkodliwe, które powinno być rozwiązane

systemowo, a część z kolei uważa, że radni miejscy mają takie samo prawo do zgłaszania i lobbowania na rzecz projektów, jak każdy inny obywatel.

Moim zdaniem radni miejscy decydują o budżecie miasta, który jest w zupełnie innej skali niż SBO. I tym powinni się zająć, a budżet obywatelski zostawić zwyczajnym obywatelom. Co więcej, lobbowanie radnego, w tym wydawanie publicznych pieniędzy na promocję konkretnych projektów – a były przecież przypadki wielkich bilbordów – stawia pod znakiem zapytania uczciwość całego procesu. Trudno wielkoformatową reklamę w reprezentacyjnej części miasta porównać z małymi, drukowanymi budżetowo ulotkami, rozdawanymi na ulicy, czy wśród sąsiadów.

I stanowisko odmienne:

Aktywność radnych miejskich w całym procesie SBO jest naturalna i nie uważam jej za szkodliwą – wręcz przeciwnie. Należy odpowiedzieć sobie na pytanie, co jest dobre dla miasta? Radni często mają wiedzę na temat strategii, budżetu, rozumieją procedury i mają także możliwości „pilnowania” realizacji projektu. Przydaje się też doświadczenie i wiedza z pracy w komisjach. Trudno się też dziwić, że skutecznie zrealizowane zadanie w ramach SBO nie będzie wykorzystane do promocji własnej osoby. (Respondent 6)

Co do samej idei SBO i regulaminów, to część respondentów wskazuje na konieczność rezygnacji z tradycyjnej formy głosowania (papierowej). Jako argument podawane jest wydłużenie czasu pracy komisji, przy niewielkim wpływie na wyniki.

Wnioski z badania

Tegoroczne badanie ewaluacyjne zasadniczo potwierdziło wnioski dotyczące funkcjonowania zespołów społecznych w porównaniu do poprzednich edycji. Uzyskane – szczególnie w edycji SBO 2022 – od członków obu grup cenne opinie i rekomendacje pozwoliły na opracowanie formuły, która została wykorzystana w niniejszym badaniu. Zasadniczy cel badania, jakim jest zmiana i poprawa jakości SBO jest oczywiście mało precyzyjny, ale konsekwentne odniesienie do wagi i znaczenia idei budżetu obywatelskiego było pomocne w przejściu przez proces badawczy.

Należy podkreślić, że badani respondenci po zakończeniu pracy przy tegorocznej edycji SBO mogą być określani jako eksperci. W badaniach społecznych tego typu grupa formułuje poznawczo najcenniejsze wypowiedzi i opinie. Struktura badania w postaci sformułowanych pytań pełniła wyłącznie funkcję pomocniczą. Ważne w całym procesie było wzbudzenie motywacji respondenta do udzielania szczerych odpowiedzi – sprzyjały temu nieliczne grupy podczas wywiadów grupowych i indywidualnych. Czynniki pozytywnie wpływającymi na szczerść odpowiedzi była w tym wypadku zarówno ciekawość poznawcza prowadzącego i znacznie tematu SBO. Dzięki niewielkiej liczbie uczestników badania, skutecznie ograniczono czynniki, które negatywnie mogłyby wpływać na odpowiedzi respondenta. Na podstawie rekomendacji z poprzedniej edycji ewaluacji ograniczono przede wszystkim długość trwania wywiadu do maksymalnie jednej godziny.

Generalnie, respondenci byli zadowoleni ze swojej pracy w zespołach społecznych. Mimo dużego obciążenia czasowego związanego z pracą w zespołach ich członkowie gotowi są do podjęcia takiej pracy w przyszłości. W dużej mierze jest to efektem dobrej atmosfery w zespołach oraz pozytywnie ocenianej współpracy z Biurem Dialogu Obywatelskiego. Nieco gorzej została oceniona współpraca z wydziałami prowadzącymi weryfikację merytoryczną projektów.

Podobnie jak w poprzednich edycjach, także w tym roku respondenci zwracali uwagę na zbyt późne rozpoczęcie prac nad SBO, co prowadziło do dużej kumulacji prac w krótkim okresie czasu.

Wreszcie, rezygnację z „papierowej” formy głosowania nad projektami SBO respondenci ocenili bardzo pozytywnie. Podkreślano, że wpływ głosów „papierowych” jest niewielki na ostateczne wyniki głosowania.

IV. SBO W OPINIACH WERYFIKATORÓW JEDNOSTEK MIEJSKICH

Proces weryfikacji projektów SBO

Regulamin przeprowadzania konsultacji społecznych dotyczących Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego wśród podmiotów uczestniczących w procesie jego tworzenia m.in. wskazuje jednostki miejskie, przez które rozumiane są „wydziały i biura Urzędu oraz samodzielne jednostki organizacyjne Urzędu działające poza wydziałami na prawach samodzielnych referatów oraz inne jednostki Gminy posiadające, jak i nieposiadające osobowości prawnej”. Jednostki te uczestniczą w procesie weryfikacji projektów zgłoszonych do SBO.

Sposób pracy jednostek miejskich określa rozdział 3 Regulaminu w § 14 - 17. Zgodnie z zawartymi tam zapisami właściwe jednostki miejskie prowadzą weryfikację projektów pod względem formalnym i merytorycznym. Weryfikacja projektów odbywa się na podstawie karty weryfikacyjnej, która po zakończonej weryfikacji projektu i wypełnieniu jest publikowana na stronie internetowej SBO.

Podczas całego procesu, na wszystkich etapach weryfikacji liderka lub lider mogą zostać wezwani do zmian projektu, jednak nie mogą one dotyczyć równocześnie zmiany przedmiotu projektu oraz jego lokalizacji. Termin na wnoszenie zmian i poprawek obejmuje 5 dni roboczych licząc od dnia następnego po wezwaniu.

W wyniku weryfikacji kosztów projektu liderka lub lider mogą zostać wezwani do jego urealnienia, w tym do uzupełnienia o koszty niezbędne do przeprowadzenia inwestycji. Niekiedy projekty o zbliżonym zakresie mogą zostać na wniosek liderów połączone w jeden projekt, nie później jednak niż do zakończenia procesu weryfikacji merytorycznej projektów.

W przypadku, gdy liderka lub lider nie skorzysta z możliwości naniesienia zmian, bez których nie ma możliwości realizacji projektu, projekt zostanie odrzucony.

Regulamin określa kryteria weryfikacji formalnej. Obejmują one kryteria podane w §15:

1. czy projekt został złożony na właściwym formularzu projektu, we właściwym terminie oraz miejscu;
2. czy formularz zawiera wszystkie załączniki, czy załączona została lista poparcia zawierająca podpisy osób popierających projekt, zgodnie z § 13 ust. 1 i 4;
3. czy formularz został wypełniony prawidłowo, czy wypełniono w czytelny sposób wszystkie pola oznaczone jako obowiązkowe;
4. czy opis zakresu projektu jest jednoznaczny, niebudzący wątpliwości;
5. czy zostały wskazane informacje o ogólnodostępności i czy nie wzbudzają wątpliwości;
6. czy projekt został prawidłowo przyporządkowany do obszaru: ogólnomiejskiego lub lokalnego;
7. czy lider oznaczył lokalizację projektu na mapie w sposób odpowiadający opisowi w formularzu;
8. czy udzielone zostały obowiązkowe zgody dotyczące przetwarzania danych osobowych;
9. czy opis projektu nie zawiera wskazania potencjalnego wykonawcy lub dostawcy;
10. czy wartość projektu lokalnego nie przekracza puli środków przeznaczonych dla projektów lokalnych z danego obszaru.

Z kolei kryteria merytoryczne obejmują następujące zagadnienia:

1. czy projekt jest zgodny z przepisami prawa;

2. czy projekt jest zgodny z Wieloletnim Programem Rozwoju Szczecina i obowiązującą Strategią Rozwoju Miasta;
3. czy projekt jest zgodny z zadaniami własnymi Miasta;
4. czy miejsce realizacji projektu jest zgodne z zapisami § 6;
5. czy miejsce realizacji projektu nie zostało przeznaczone na sprzedaż;
6. czy miejsce realizacji projektu jest terenem inwestycyjnym lub nie stanowi dla Miasta rezerwy na inny cel inwestycyjny. W takim przypadku niezbędne jest przedstawienie opisu sytuacji;
7. czy nieruchomość, na której ma być realizowany projekt jest obciążona na rzecz osób trzecich;
8. czy projekt jest zgodny z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego lub w przypadku braku planu czy jest możliwy do wykonania na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;
9. czy istnieją możliwości techniczne realizacji projektu;
10. czy projekt jest możliwy do realizacji w przypadku, gdy dotyczy terenu lub obiektu objętego jedną z form ochrony zabytków;
11. czy projekt jest możliwy do realizacji w przypadku, gdy dotyczy terenu lub obiektu objętego jedną z form ochrony przyrody;
12. czy projekt koliduje lub ma oddziaływanie na realizowane, już zrealizowane bądź planowane inwestycje;
13. czy urealniony w Urzędzie szacunkowy koszt projektu mieści się w kwotach zakładanych dla projektów ogólnomiejskich i lokalnych;
14. czy realizacja zadania spełnia wymóg gospodarności zgodnie z zapisami § 8 ust. 1 pkt 7.

Na etapie weryfikacji merytorycznej projektu pracownik – weryfikator współpracując z liderką lub liderem kontaktuje się telefonicznie lub e-mailowo informując o pozytywnym wyniku weryfikacji projektu, bądź informując o jego odrzuceniu w przypadku braku możliwości wprowadzenia zmian umożliwiających pozytywną weryfikację, bądź informując o konieczności wprowadzenia ewentualnych zmian umożliwiających pozytywną weryfikację.

W przypadku konieczności naniesienia zmian w projekcie na poziomie każdej jednostki miejskiej pracownik podaje przyczyny konieczności wprowadzenia zmian, a jeżeli to możliwe, przedstawia liderce lub liderowi proponowany zakres zmian.

Projekty negatywnie zweryfikowane przez jednostki miejskie są ponownie rozpatrywane przez Zespół Opiniujący. Przez projekty negatywnie zweryfikowane rozumie się również projekty odrzucone. Zespół Opiniujący podejmuje decyzję o dopuszczeniu lub o niedopuszczeniu projektu pod głosowanie przez mieszkańców.

Od decyzji o niedopuszczeniu do głosowania przysługuje odwołanie. Liderki i liderzy projektów negatywnie zweryfikowanych oraz przedstawiciele jednostek miejskich zaangażowani w proces weryfikacji projektów są zapraszani na spotkania Zespołu Opiniującego. Na wniosek Zespołu Opiniującego liderka lub lider może nanieść zmiany do projektu, bądź przez wiadomość e-mail zwrócić się do Pracownika o naniesienie zmian w projekcie zgodnie z protokołem ze spotkania Zespołu Opiniującego.

Liderka lub lider może odwołać się od decyzji o niedopuszczeniu projektu do głosowania w terminie 7 dni roboczych od dnia wysłania e-maila z powiadomieniem o negatywnej weryfikacji projektu. Odwołanie nie musi spełniać żadnych wymogów formalnych.

Odwołanie zostaje rozpatrzone przez Zespół Odwoławczy. Zespół Odwoławczy podejmuje decyzję o skierowaniu projektu do ponownej weryfikacji przez jednostki miejskie bądź o ostatecznym odrzuceniu

projektu. Lider lub liderka mogą uczestniczyć w posiedzeniu Zespołu Odwoławczego, w tym celu są poinformowani przez Pracownika o dacie posiedzenia Zespołu Odwoławczego.

Jak wynika z powyższego zestawienia, pracownicy jednostek miejskich mają do spełnienia szereg ważnych ról, które obejmują nie tylko ocenę formalną i merytoryczną, ale także współpracę z projektodawcami (liderkami i liderami projektów) oraz z zespołami społecznymi (opiniującym i odwoławczym). W dalszej części rozdziału odwołując się tych ról najpierw omówimy kwestie związane z oceną formalną i merytoryczną, następnie problemy współpracy z projektodawcami i zespołami społecznymi, aby w końcu zająć się postulowanymi przez pracowników instytucji miejskich propozycjami zmian w procesie SBO.

Kwestie formalnej i merytorycznej oceny projektów

Podczas wywiadu grupowego z udziałem 14 pracowników jednostek miejskich oraz 3 pracowników Biura Dialogu Obywatelskiego zaangażowanych w weryfikację projektów SBO 2023 podjęto dyskusję na temat realizacji zadań związanych z oceną formalną i merytoryczną projektów.

Już na początku dyskusji ujawnił się problem ze zróżnicowanym sposobem funkcjonowania urzędników - weryfikatorów w poszczególnych jednostkach miejskich. Na ogół w wydziałach UM funkcjonują koordynatorzy, którzy na bieżąco przyjmują zgłaszane projekty i przekazują pracownikom merytorycznym do oceny. W niektórych wydziałach są to stałe zespoły pracowników, w niektórych skład weryfikatorów jest zmienny, a jeszcze w innych całość prac wykonuje tylko jedna osoba.

Różnorodność tej sytuacji wynika z odmiennych zadań realizowanych przez poszczególne jednostki oraz ich składu osobowego. W niektórych przypadkach opinie mają charakter binarny – weryfikatorzy sprawdzają czy w ogóle realizacja danego projektu jest możliwa, a w niektórych opinia ma bardziej złożony charakter – określa różne warianty i warunki przyszłej realizacji.

Normalny tryb pracy w ramach weryfikacji formalnej i merytorycznej jest bardzo zróżnicowany. Pod tym względem praktyka poszczególnych jednostek znacznie się różni, zwłaszcza w sytuacji wymagającej spojrzenia wieloaspektowego. Konieczne jest zwłaszcza odpowiednie dobieranie miejskich jednostek współpracujących, tymczasem w etapie weryfikacji nie sposób przewidzieć wszystkich konsekwencji realizacji projektu, które pojawiają się dopiero w etapie jego realizacji.

Pracownicy weryfikujący formalnie i merytorycznie projekty muszą wykazywać się dużą inwencją i odpowiedzialnością za podejmowane decyzje, wskazując do opiniowania dodatkowe komórki organizacyjne. W oczywisty sposób wydłuża to proces weryfikacji, ale - z drugiej strony – zmniejsza ryzyko wydania błędnej decyzji.

Zdaniem respondentów, kwestią najważniejszą w procesie weryfikacji jest niska jakość projektów. Jak stwierdzili w czasie dyskusji, zgłoszenie niekompletnych, czasami zupełnie nierealnych projektów powoduje uruchomienie całej procedury weryfikacyjnej. Nakład pracy ponoszony przez urzędników jest w takich przypadkach zupełnie nieadekwatny w stosunku do niewielkiego wkładu pracy projektodawców. Ponadto, wiele projektów wymaga szczegółowej analizy, niejednokrotnie wykraczającej poza możliwości jednostek miejskich. Dotyczy to niekiedy planowania, szacowania i ustalania harmonogramu całego projektu.

Jak podkreślali respondenci, projekty są w dużej mierze skonstruowane bardzo ogólnikowo. Jak stwierdził jeden z respondentów, niekiedy zawierają jedynie ogólnie sprecyzowane nośne hasło, wokół którego zawarte są jedynie ogólne założenia projektowe. Próby oszacowania i skonkretyzowania projektu ze strony urzędników nie zawsze spotykają się ze zrozumieniem projektodawców.

Poza projektami niedopracowanymi zdarzają się także projekty bardzo nietypowe, niestandardowe. Znajdują się wśród nich także projekty bardzo wartościowe, ale na tyle nowatorskie, że w trakcie weryfikacji nie tylko nie znaleziono dostawców proponowanych produktów, ale nawet jakichkolwiek przykładów podobnych realizacji. W rezultacie projekt jest niejako zawieszony, gdyż nie można go rzetelnie ocenić, skalkulować kosztów realizacji, czy nawet znaleźć potencjalnych wykonawców.

Zdaniem pracowników jednostek weryfikujących w dużej mierze ta sytuacja wynika z łatwości składania projektów, za co w dużej mierze odpowiada niewielki limit podpisów wymaganych do złożenia projektu oraz niewielkie wymogi formalno-merytoryczne. Wpływa to nie tylko na to, że do weryfikacji trafia projekt o niskiej jakości merytorycznej, ale także o niewielkim wsparciu społecznym w miejscu jego realizacji. Taka sytuacja powoduje tarcie nie tylko na linii urząd – projektodawca, ale także projektodawca – urząd – inni mieszkańcy osiedla. Chodzi tutaj o lokalizację projektu, która części mieszkańcom nie odpowiada. Chodzi tutaj zwłaszcza o ścieżki rowerowe, miejsca parkingowe, czy nawet naruszające spokój mieszkańców place zabaw dla dzieci. Opór współmieszkańców pojawia się zwłaszcza w projektach wymagających pozwolenia na budowę, które bardzo często wzmagają krytykę i protesty wobec projektów.

Wreszcie kwestie związane z wyceną kosztów projektów. Projektodawcy mają tendencję do zaniżania wartości planowanych projektów. Wynika to z różnych przyczyn: nie mają wystarczającej wiedzy o rzeczywistych kosztach, nie biorą pod uwagę jakości wykonania, albo kosztów pośrednich czy też kosztów ukrytych. Nie rzadko celowo zaniżają koszt przedsięwzięcia, aby zwiększyć jego szanse na znalezienie się na liście do głosowania. Niedoszacowanie kosztów realizacji projektów staje się w późniejszych etapach bardzo istotną przeszkodą w ich realizacji.

Przedstawiona krytyczna ocena projektów ze strony weryfikatorów koncentruje się na trzech czynnikach: (1) niskiej ocenie jakości merytorycznej projektów, (2) błędnej, zwykle niedoszacowanej wartości oraz (3) nieuwzględnieniu interesów mieszkańców – sąsiadów projektowanej inwestycji, co wiąże się z szerszym zagadnieniem niewłaściwych wskazań lokalizacyjnych dla projektów infrastrukturalnych.

Jak podkreślają respondenci, choć sytuacje takie nie zdarzają się często, to w sposób szczególny utrudniają weryfikację projektów. Przede wszystkim są jednak jedną z potencjalnych płaszczyzn konfliktów z projektodawcami i członkami zespołów społecznych.

[Współpraca z projektodawcami i zespołami społecznymi](#)

W tegorocznej edycji Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego spośród 218 pomysłów zgłoszonych przez mieszkańców 153 projekty zostały zatwierdzone na listę do głosowania, 17 projektów zostało wycofanych przez autorów, a negatywnie zweryfikowano tylko 48 propozycji.

Tego rodzaju wynik jest dużym osiągnięciem uczestniczących w tworzeniu SBO stron: projektodawców, weryfikatorów z jednostek miejskich oraz członków zespołów społecznych. Nie obyło się jednak bez sytuacji konfliktowych, zwłaszcza w przypadku negatywnej oceny projektów. W takich przypadkach współpraca pracowników jednostek miejskich z projektodawcami oraz członkami zespołów społecznych była bardzo trudna.

Jako jedną z przyczyn utrudnionej współpracy z projektodawcami wskazano na okres wakacyjny, na który przypada weryfikacja projektów. Komunikacja jest wtedy bardzo utrudniona, gdyż niejednokrotnie projektodawcy przebywają na urlopie, są poza miastem i nie mają możliwości udzielenia terminowej odpowiedzi na kierowane do nich zapytanie. Wywołuje to niepotrzebne utarczki

i powoduje wzajemną nerwowość. Co oczywiste, sezon wakacyjny dotyczy także jednostek miejskich, toteż i z tej strony występują niekiedy opóźnienia, co dodatkowo utrudnia terminową realizację weryfikacji.

Osobnym źródłem potencjalnych konfliktów są odmienne motywacje projektodawców i pracowników jednostek miejskich. Jeśli projektodawcy kierują się głównie ideami i celami swej działalności, to urzędnicy przede wszystkim kierują się zgodnością projektów z sytuacją prawną i możliwościami finansowymi. Zdaniem urzędników, projektodawcy w sposób nieuzasadniony postrzegają przedstawicieli jednostek miejskich jako hamulcowych ich pomysłów. Niekiedy wręcz stwierdzają, że ich misja nie znajduje ze strony urzędników uznania.

W relacjach z projektodawcami urzędnicy czują się w gorszej sytuacji. Niekiedy zdarza się, że projektodawcy oczekują od urzędników uzupełnienia wszelkich braków występujących w projektach. Jest dość przykre, że takie postawy prezentowały nieliczne osoby, ale w sposób bardzo wyrazisty, co rzutuje na ogólną ocenę współpracy.

Respondenci przyznają, że tych negatywnych doświadczeń nie można uogólniać na wszystkich projektodawców. Oprócz złych doświadczeń są też dobre. Część projektodawców współpracuje z weryfikatorami bardzo ściśle, odpowiadając na sugestie urzędników w sposób formalnie i merytorycznie poprawny, niekiedy bardzo znacząco modyfikując swoje projekty.

Jak podkreślił jeden z respondentów, w praktyce, jak jest projekt dobrze napisany i jest z dużym wkładem autora, to się go szybko weryfikuje i się go nawet nie pamięta. Niestety, jak podkreśla respondent, lepiej pamięta się te negatywne doświadczenia.

Część respondentów negatywnie oceniło także współpracę z zespołami społecznymi. Jak podkreślają, rozwiązania regulaminowe nastawione są na wsparcie projektodawców i przyjęcie dla nich swoistej taryfy ulgowej, co jest uzasadnione dążeniem do zwiększenia społecznej partycypacji mieszkańców w zarządzaniu miastem. Z drugiej strony, taka sytuacja powoduje, że projekty o ambiwalentnej ocenie są przez zespoły społeczne oceniane na korzyść projektodawców i trafiają do powtórnej weryfikacji.

W toku dyskusji respondenci wskazali na brak równowagi i partnerstwa zwłaszcza we współpracy z członkami zespołów społecznych przy ocenie projektów w trybie odwoławczym. Jak stwierdzili, niekiedy są traktowani z góry, a ich opinie są lekceważone. Nie mniej jednak dyskusja merytoryczna jest możliwa, choć wymaga od pracowników jednostek miejskich dobrego uargumentowania. Jak stwierdzili respondenci, należy wówczas wskazać na poprawność formalną i rzeczywiste rezultaty projektów.

Nie mniej jednak zdarzają się sytuacje, w których negatywnie ocenione projekty znalazły się na liście do głosowania. Sytuacje takie mają miejsce na przykład wtedy, gdy projekt uzyskał negatywną ocenę w fazie wstępnej, ale w wyniku głosowania zespołu oceniającego lub odwoławczego projekt trafia do dalszej weryfikacji i uzyskuje pozytywną ocenę końcową. Są też przypadki, kiedy projekty trafiły na listę do głosowania wbrew opiniom pracowników jednostek miejskich, przy negatywnej opinii radcy prawnego. Tak daleko idąca niezależność zespołów społecznych była oceniana przez respondentów bardzo negatywnie. Gdyby taki projekt został przegłosowany i tak nie mógłby zostać zrealizowany, gdyż byłby w konflikcie z istniejącą sytuacją prawną. Na szczęście, tego rodzaju sytuacja dotąd nie miała miejsca.

Postulowane zmiany w funkcjonowaniu procesu weryfikacji

Sama idea budżetu obywatelskiego była przez pracowników jednostek miejskich oceniana bardzo dobrze, pojawiają się jednak różnego rodzaju uwagi modyfikujące sposób jego funkcjonowania.

Jedną z diskutowanych kwestii była użyteczność budżetu obywatelskiego z punktu widzenia realizowanych przez jednostki zadań. Respondenci stwierdzili m.in., że realizacja zadań jednostki w ramach budżetu obywatelskiego pozwala na częściowe zwolnienie środków na inne cele. Budżet obywatelski pozwala więc na realizację zadań dodatkowych lub przyspieszenie działań planowanych. Znalezienie się zadania w SBO pozwala też na jego „przyspieszenie”. Zasadniczą zaletą budżetu obywatelskiego, jak zauważyli uczestnicy dyskusji, jest rozwijanie wspólnego myślenia o mieście. Projektodawcy są niewątpliwie miejskimi aktywistami, którzy potrafią mobilizować mieszkańców miasta w ważnych kwestiach i problemach.

Niekiedy realizacja projektów z budżetu obywatelskiego może wywoływać także niekorzystne skutki dla budżetu miasta, np. trwałe wydatki w postaci konieczności utrzymania powstałej jednostki. Z tego względu, zdaniem respondentów, zasadnym wydaje się w procesie weryfikacji projektów policzyć także koszty ich dalszego funkcjonowania.

W trakcie dyskusji poproszono respondentów o wskazanie zmian, które proces weryfikacji projektów mógłby usprawnić. Większość uwag dotyczyła jakości projektów, ich zakresu formalnego i merytorycznego. Dyskutanci wskazali na następujące kwestie, które dodatkowo w stosunku do aktualnie obowiązujących kryteriów, należy w ocenie projektów uwzględnić:

1. wstępnym warunkiem dalszej weryfikacji projektu powinno być rozstrzygnięcie jego lokalizacji; w przypadku braku lokalizacji należy taki projekt odrzucić;
2. odrzucane we wstępnej fazie powinny być projekty z niewiarygodnym harmonogramem i kosztorysem;
3. projekty powinny zawierać koszty jego dalszego funkcjonowania (koszty utrzymania, konserwacji itp.);
4. projekty inwestycyjne powinny zawierać szerszy zakres dokumentacji technicznej, co powinno zostać bardzo precyzyjnie określone.

Zdaniem urzędników konieczne jest więc zaostrzenie kryteriów przyjmowania projektów i odrzucania już na etapie wstępnej analizy. Projekt powinien być konkretny, zgodny z zasadami SMART. Tymczasem bardzo często jest to dopiero zarys jakiejś idei.

Zgłoszono także bardzo konkretny problem związany z realizacją dużych projektów zawierających kilka części składowych. W takim wypadku, zdaniem badanych, konieczne jest podzielenie takiego projektu na składniki elementarne i ich koordynowanie zgodnie z właściwościami jednostek miejskich.

W toku dyskusji respondenci zgłosili ponadto następujące postulaty dotyczące funkcjonowania SBO:

1. należy wydłużyć okres weryfikacji końcowej projektów;
2. uwzględniać opinię Wydziału Ochrony Środowiska na poziomie weryfikacji wstępnej;
3. ograniczyć praktykę przegłosowywania projektów przez zespoły społeczne pomimo negatywnej oceny merytorycznej;
4. zwiększenie pomocy BDO przy koordynowaniu opinii z dodatkowych jednostek miejskich;
5. kierowanie zwycięskich projektów do realizacji według kryterium kompetencji jednostek miejskich.

Wnioski z badania

Pracownicy jednostek miejskich będący uczestnikami wywiadu grupowego odnieśli się do podstawowych trudności występujących w weryfikowaniu zgłaszanych projektów oraz w kontaktach z projektodawcami i członkami zespołów społecznych. Przede wszystkim wskazali na zróżnicowaną jakość zgłaszanych do weryfikacji projektów. Ich zdaniem, znaczna część projektów jest niedopracowana. Brakuje w nich prawidłowo wskazanej lokalizacji, niepełny jest opis techniczny i bardzo często koszty planowanych działań są niedoszacowane. Taka sytuacja utrudnia efektywną weryfikację i utrudnia kontakty z projektodawcami, którzy czują się urażeni taką oceną. Utrudnione kontakty z projektodawcami wynikają także m.in. z pory ich rozpatrywania przypadającej na okres wakacji letnich.

Trudna jest też współpraca z zespołami społecznymi, które w swych ocenach w większym stopniu kierują się celowością zgłaszanych projektów niż ich wykonalnością. Dla lepszej efektywności procesu weryfikacji, badani pracownicy jednostek miejskich postulowali wydłużenie czasu weryfikacji projektów, stworzenie ostrzejszych kryteriów wstępnej oceny projektów, wypracowanie nowych zasad uzgadniania listy projektów wskazanych do głosowania.

V. OPINIE MIESZKAŃCÓW MIASTA BIORĄCYCH UDZIAŁ W GŁOSOWANIU SBO 2023

Zespół badawczy Instytutu Socjologii Uniwersytetu Szczecińskiego realizował badanie ewaluacyjne Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego już po raz trzeci. Pozwala to na monitorowanie dokonujących się zmian. Z tego względu zastosowano te same narzędzia badawcze, co pozwoliło na wypełnienie wymogu bezpośredniej porównywalności. Tegoroczna ankieta (SBO 2023) bardzo nieznacznie różniła się od wcześniejszych wersji. Pozwoliło to na pełną porównywalność wyników z ankietą dotyczącą SBO 2022 i SBO 2021 oraz częściowo do SBO 2019 i SBO 2020⁷.

Pytania ankiety dotyczyły m.in. oceny trudności w głosowaniu, udziału w poprzednich edycjach SBO, źródeł informacji o SBO, wiedzy nt. złożonych projektów, poświęconego czasu na wybór projektów, źródeł wiedzy o projektach, w tym rozmów z innymi osobami nt. zgłoszonych projektów, motywów uczestniczenia w głosowaniu, oceny merytorycznej projektów, osobistego zaangażowania w SBO, zmiany dotychczasowych zasad SBO, znaczenia aktu głosowania dla mieszkańców miasta, gotowości do udziału w kolejnych edycjach SBO, sposobów zachęcenia większej liczby mieszkańców miasta do głosowania oraz udziału w pracach nad konkretnymi projektami lub przyczynami niepodjęcia takich prac.

W badaniu sondażowym SBO 2023 wzięło udział 1565 respondentów, co oznacza, że w tegorocznej edycji uczestniczyło o połowę mniej osób niż w edycji SBO 2022 (3553 osób) oraz w edycji SBO 2019 (3297 respondentów). Frekwencja jest znacząco wyższa w stosunku do badań z 2021 i 2020 roku, w których odpowiednio uczestniczyło 656 i 474 respondentów.

Spadek liczby osób wypełniających ankietę w poprzednich latach był związany z bardziej skomplikowanym sposobem głosowania w stosunku do wcześniejszych, co mogło zniechęcać do dalszego poświęcenia czasu głosujących na wypełnienie ankiety.

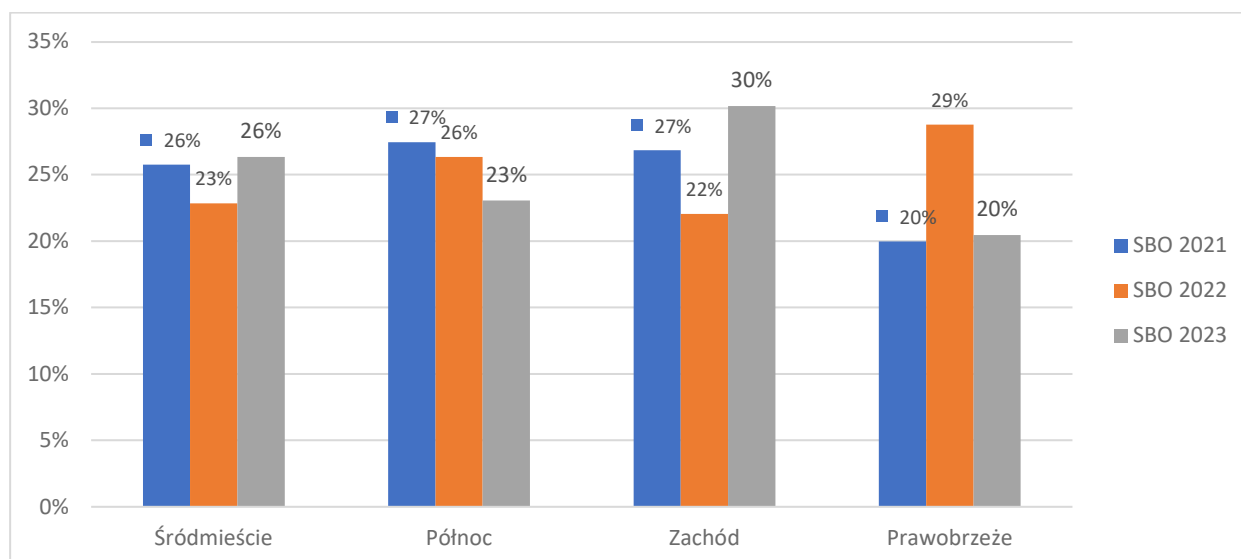
W dalszej części rozdziału skoncentrujemy się na dynamice zmian opinii na temat Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego. Uzyskane wyniki będą prezentowane porównawczo w stosunku do dwóch ostatnich edycji, a także, jeśli istnieje taka możliwość, do lat wcześniejszych.

Cechy demograficzne respondentów

Struktura demograficzna respondentów ankiety pod względem płci różni się od rzeczywistej struktury mieszkańców miasta nieznacznie. W tegorocznej edycji SBO wśród respondentów było 57% kobiet. W poprzednich edycjach wskaźnik ten był bardziej zbliżony do wartości rzeczywistych i wynosił blisko 54% w 2022 roku i 53,5% w SBO 2021. Tymczasem wśród mieszkańców miasta kobiety stanowią nieco mniejszy udział - 52% (GUS 2021).

⁷ Wersje pytań z 2019 i 2020 różniły się między sobą, mimo iż były utworzone przez tego samego realizatora. W ankiecie ewaluacyjnej 2021 oraz 2022, w przypadku występujących różnic odnoszono się do wersji 2020. Bezpośrednią porównywalność uzyskano jedynie w odniesieniu do 10 pytań.

Wykres 15. Miejsce zamieszkania respondentów

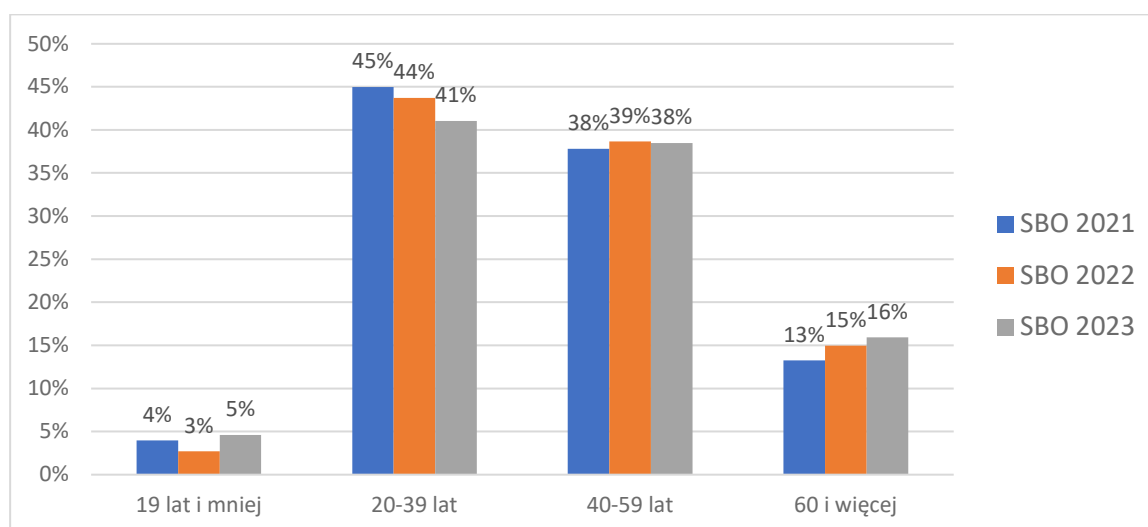
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Porównując strukturę respondentów do rzeczywistej liczby mieszkańców można zauważyć, iż zdecydowanie najwyżej nadreprezentowani są mieszkańcy dzielnicy Szczecin – Północ. Choć liczba mieszkańców spośród wszystkich dzielnic jest tu najniższa – stanowią oni jedynie 16% mieszkańców, to w ankiecie ich reprezentanci stanowili ponad 23% wszystkich respondentów. Jest to jednak niższy wynik niż w poprzednich edycjach.

W bieżącej edycji mieszkańcy Śródmieścia oraz dzielnicy Zachód, którzy liczą łącznie ponad 60% mieszkańców miasta, są w badaniach reprezentowani w większym stopniu niż w poprzednich latach, gdyż stanowią około 56% respondentów, co jest znacznym wzrostem w stosunku do poprzednich edycji, gdy stanowili w poszczególnych edycjach 45% i 53% respondentów.

Podobnie nieadekwatny do rozkładu wieku mieszkańców jest wiek respondentów.

Wykres 16. Wiek respondentów

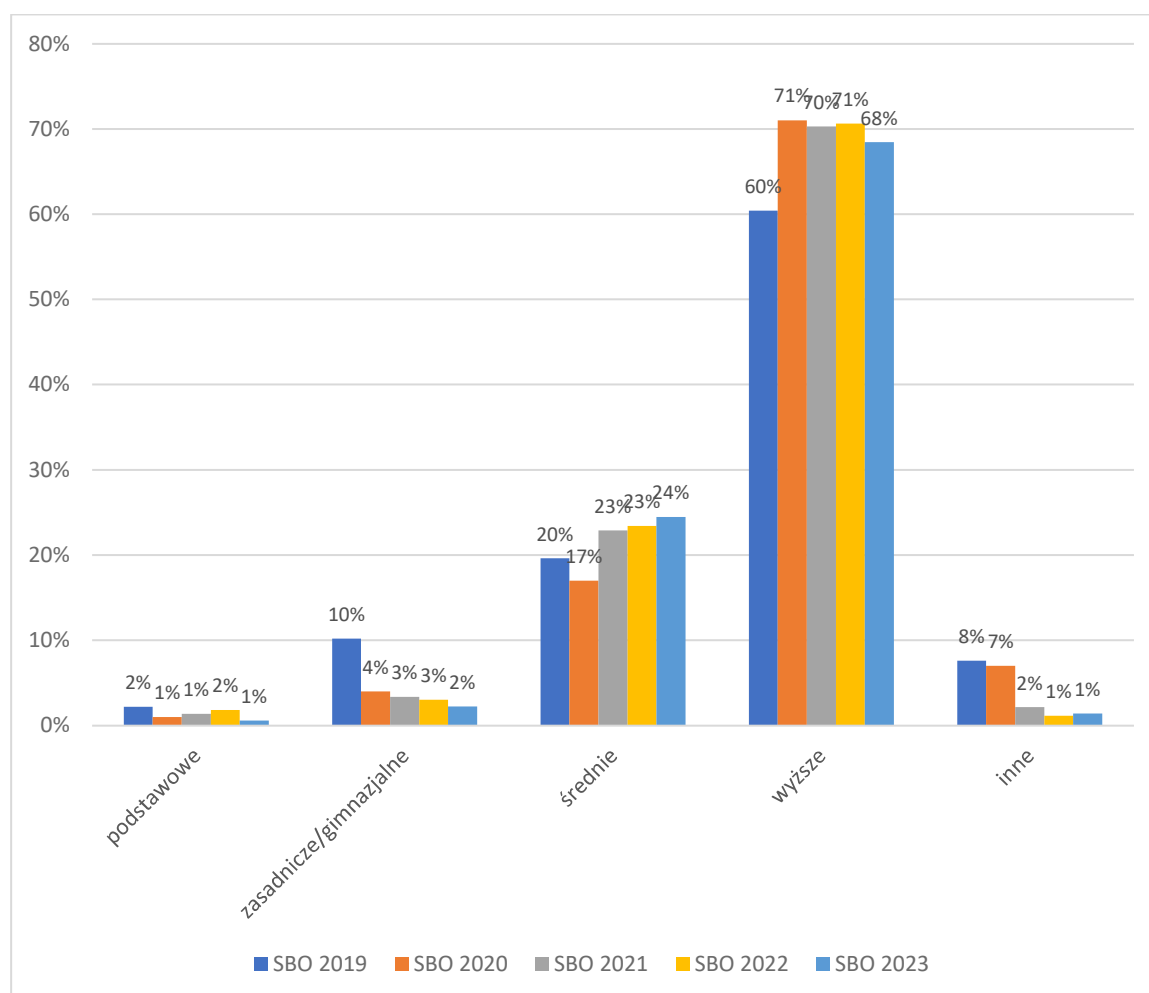

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Podobnie jak w SBO 2021 i SBO 2022 nadreprezentacja badanych pod względem wieku dotyczy osób od 20 do 59 roku życia. O ile w badaniu osoby w tym wieku we wszystkich edycjach stanowiły 83-79% ogółu respondentów, to wśród mieszkańców miasta stanowią oni jedynie 56%. We wszystkich latach niska reprezentacja dotyczy przede wszystkim osób najmłodszych oraz starszych, powyżej 60 roku życia.

Pod względem wykształcenia wśród badanych dominują osoby z wykształceniem wyższym i średnim. Wśród wypełniających było bowiem 68% osób z wykształceniem wyższym i 24% z wykształceniem średnim. Utrzymująca się liczba osób wykształconych wśród respondentów jest tendencją występującą w całym badanym okresie czterech ostatnich edycji SBO, czyli od edycji SBO 2019 do SBO 2023. Może oznaczać to, że idea budżetu partycypacyjnego bliższa jest osobom o relatywnie wyższym wykształceniu.

Wykres 17. Respondenci badania ewaluacyjnego według wykształcenia

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022.

Źródła wiedzy oraz motywacje do uczestnictwa w SBO

O ile przez szereg lat podstawowym źródłem informacji o SBO były strony internetowe nieprowadzone przez Urząd Miasta, to w ostatnich dwóch edycjach nastąpił znaczny spadek korzystających z tego źródła informacji. Przez cały okres badania systematycznie wzrastał odsetek osób pozyskujących informacje ze strony internetowej miasta (głównie na www.sbo.szczecin.eu), także w edycji SBO 2021 wskaźnik poinformowania z tego źródła wyniósł 26%, a w edycji - SBO 2022 - wskaźnik korzystających z tego źródła informacji osiągnął 27%, czyli tyle samo co wskaźnik odnoszący się do pozyskiwania informacji z innych stron internetowych.

Wzrósł także odsetek osób wskazujących na pozyskiwanie informacji z plakatów (18%), ale jednocześnie zmalał w wielu innych obszarach: informacji radiowych (4%), lokalnej telewizji (2%), lokalnej prasie (8%), a także w kościele (3%).

W stosunku do ubiegłych lat w edycji SBO 2023 utrzymują się podstawowe źródła informacji, z wyjątkiem Facebooka, na którego powołało się w bieżącym roku 43% badanych, co stanowi najwyższy wpływ, we wcześniejszych latach nienotowany. Utrzymuje się tendencja z edycji 2021-2022 związana z malejącym wpływem bezpośrednim: wpływ osób składających projekt (10%), radnych (3%), przedstawicieli lokalnych stowarzyszeń (3%), przedstawicielami UM (1%) jest mniejszy niż we wcześniejszych edycjach.

Tabela 2. Źródła informacji o SBO (w %)

Odpowiedź	SBO 2023	SBO 2022	SBO 2021	SBO 2020	SBO 2019
W kościele	3%	3%	1%	5%	3%
W szkole	4%	4%	2%	3%	10%
Nie pamiętam	3%	6%	2%	1%	2%
W telewizji lokalnej	2%	2%	2%	3%	2%
W rozmowie z przedstawicielem UM lub innych instytucji miejskich	1%	1%	3%	2%	3%
Nie spotkałem się z wiadomościami na ten temat	3%	5%	3%	3%	0%
W rozmowie z przedstawicielem lokalnego stowarzyszenia lub fundacji	3%	3%	6%	4%	3%
W rozmowie z radnym (miasta lub osiedla)	3%	4%	6%	4%	2%
Na ulotce	15%	10%	11%	10%	6%
W rozmowie z osobą, która złożyła projekt do SBO	10%	9%	12%	8%	7%
W prasie lokalnej	7%	8%	15%	10%	6%
W radiu	10%	11%	16%	12%	7%
Na plakacie	20%	18%	17%	13%	5%

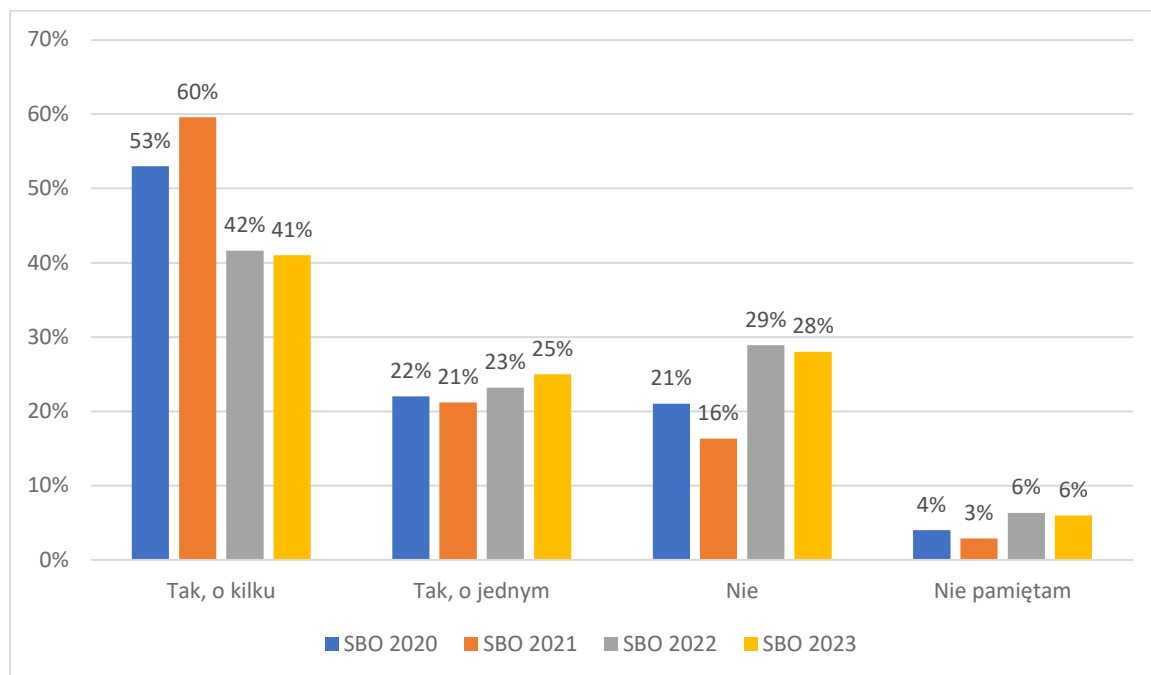
Odpowiedź	SBO 2023	SBO 2022	SBO 2021	SBO 2020	SBO 2019
Na stronie internetowej miasta (www.sbo.szczecin.eu lub www.konsultuj.szczecin.pl)	20%	27%	26%	18%	10%
Na profilu SBO na Facebooku	43%	22%	29%	27%	10%
W rozmowie z rodziną lub znajomymi	30%	27%	32%	25%	22%
Na innych stronach internetowych (nie prowadzonych przez UM)	14%	27%	44%	38%	43%

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Generalnie, w bieżącej edycji SBO wzrosły wskaźniki dotyczące źródeł informacji o SBO w stosunku do ubiegłorocznej edycji w odniesieniu do wspomnianego FB, a także w stosunku do informacji pochodzących z ulotek i plakatów, zmalały zaś w odniesieniu do wpływu stron internetowych (zarówno miasta jak i innych stron, np. NGO-sów lub telewizji regionalnej). Spadek ten wydaje się mieć charakter stały. Podobny jest jak w edycjach 2020-2021 odsetek osób, które „nie pamiętają” skąd powzięły informacje na temat SBO. W tegorocznym badaniu osoby takie stanowiły 3%, podczas gdy jeszcze w ubiegłym roku tacy respondenci stanowili 6% ogółu badanych.

Wraz z obniżonym deklarowanym dostępem do informacji, respondenci wykazali się słabszą znajomością konkretnych projektów jeszcze przed przystąpieniem do głosowania na podobnym poziomie, jak w edycji poprzedniej.

Wykres 18. Liczba projektów znanych respondentom przed przystąpieniem do głosowania

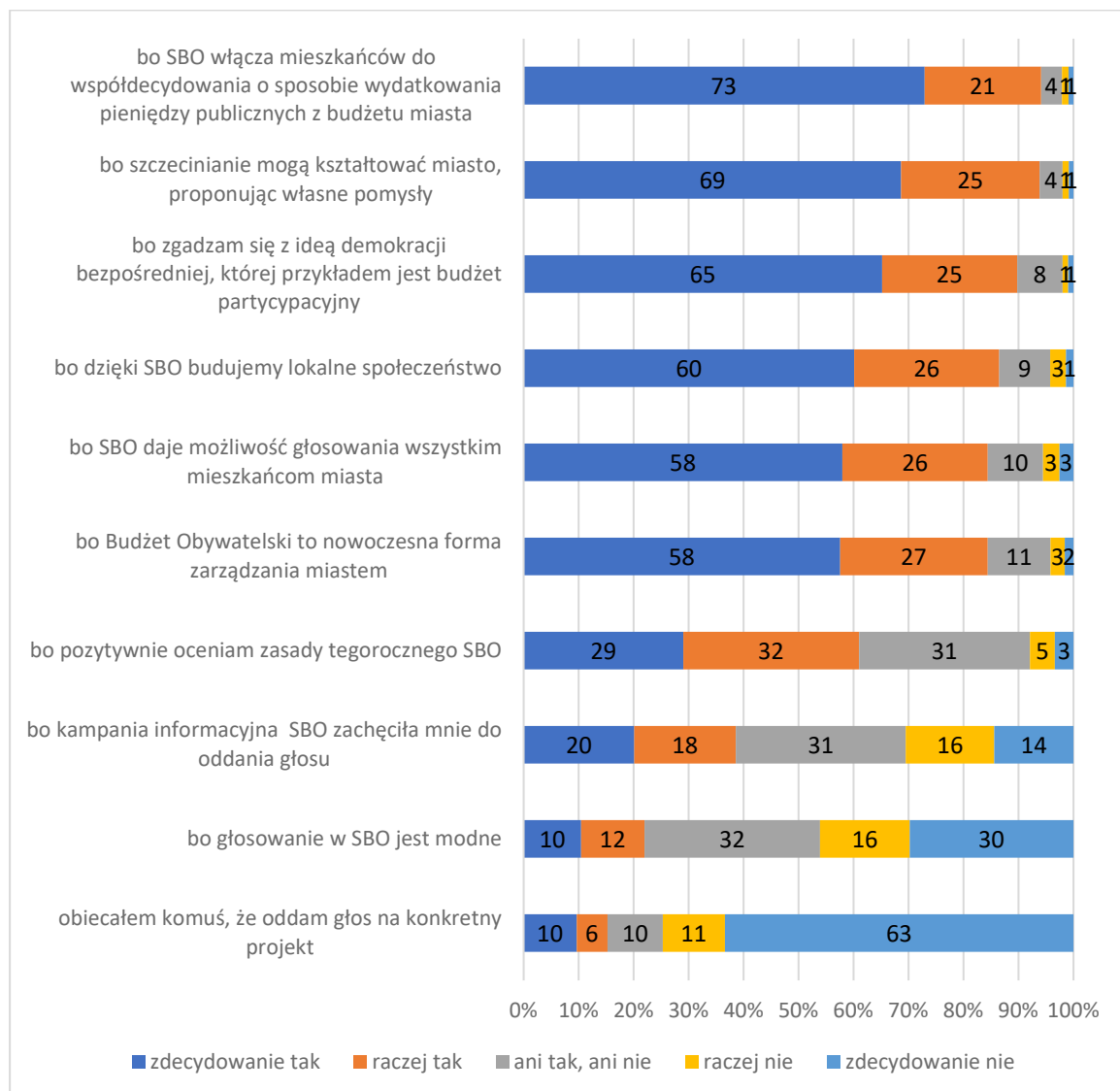
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

W edycjach 2022-2023 znacznie zmalała wiedza na temat zgłaszanych projektów, co automatycznie spowodowało wzrost odsetka osób, które nic nie wiedziały o zgłaszanych projektach (28 i 29% w stosunku do 16% z SBO 2021).

Na wykresie można dostrzec, że różnice te odnosiły się także do znajomości kilku projektów. O ile w edycjach 2020-2021 ponad 50% respondentów deklarowało wiedzę o kilku projektach, to w ostatnich dwóch edycjach jest to zaledwie 42-41% respondentów.

Bardzo interesujące są uzyskane odpowiedzi na pytanie dotyczące motywów wzięcia udziału w głosowaniu (rozkład odpowiedzi na pytanie: „Proszę określić, które z poniższych czynników i w jakim stopniu miały wpływ na Pana/Pani udział w głosowaniu?”).

Wykres 19. Motywy uczestniczenia w głosowaniu (w procentach)

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2023.

Interesujące są zwłaszcza dominujące motywacje prospołeczne. Najwyższą pobudką udziału w głosowaniu było przekonanie, że „SBO włącza mieszkańców do współdecydowania o sposobie wydatkowania pieniędzy publicznych”. Blisko 73% respondentów stwierdziło, że „zdecydowanie” takie

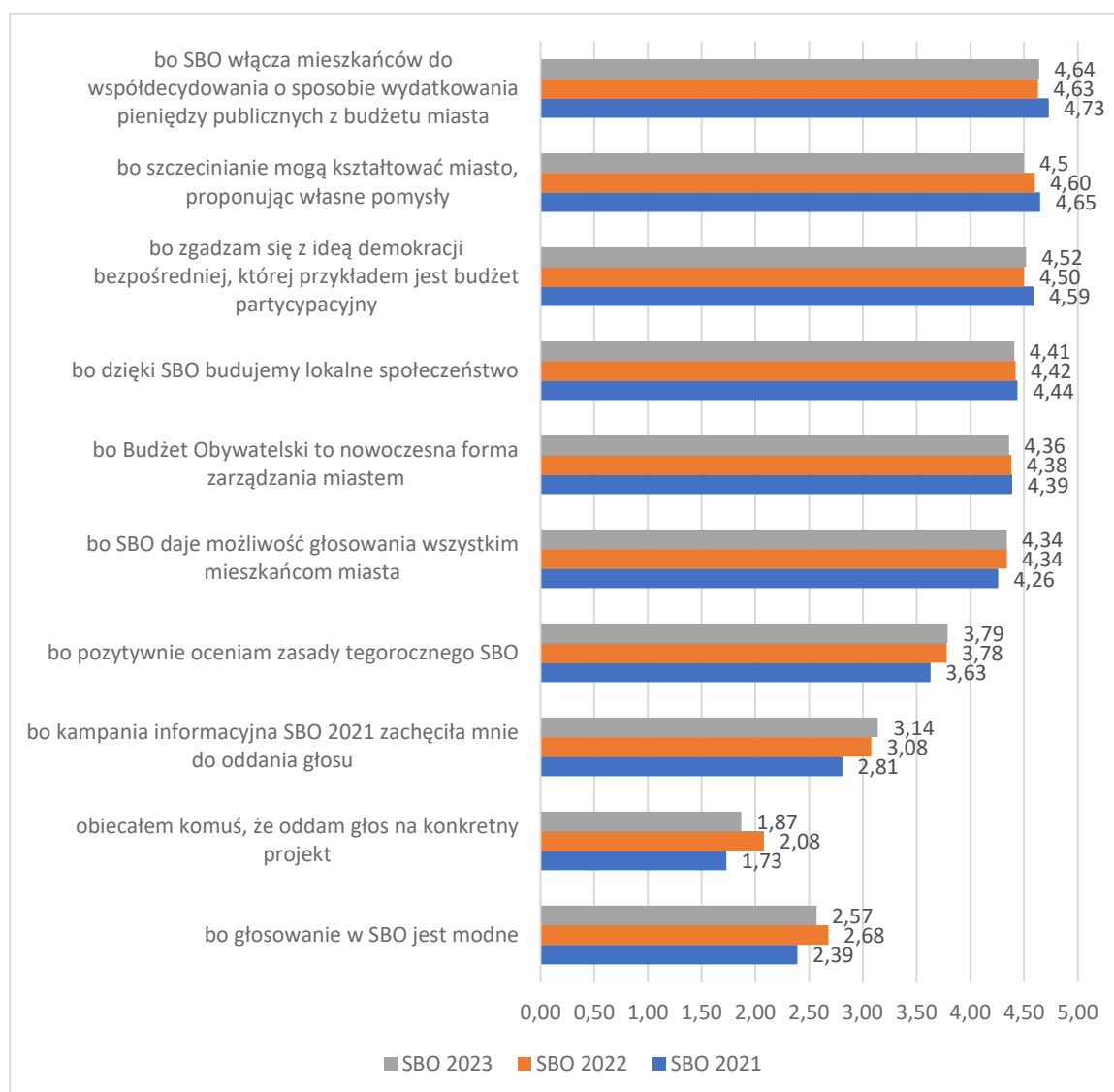
było ich przekonanie. Niewiele niższy jest odsetek osób, które podkreślają fakt, że „szczecinianie mogą kształtować miasto” czy „zgadzają się z ideą demokracji bezpośredniej, której przykładem jest budżet partycypacyjny”.

Powyżej 50% odpowiedzi „zdecydowanie tak” odnosi się jeszcze wobec trzech innych motywów: „budowania lokalnego społeczeństwa”, „budżet obywatelski to nowoczesna forma zarządzania miastem” oraz „SBO daje możliwość głosowania wszystkim mieszkańcom”.

Mniejsze uznanie uzyskało zdanie, że „pozytywnie oceniam zasady tegorocznego SBO”. Tu odpowiedzi pozytywne stanowią około 60% wszystkich opinii. Jeszcze mniejsze uznanie znalazły motywy wskazujące na „zachęcającą kampanię informacyjną” – jedynie 38% pozytywnych wskazań oraz „obietnicę oddania głosu” – 10% pozytywnych opinii. Zresztą właśnie w odniesieniu do tego pytania było najwięcej ocen negatywnych –74%.

Wykres 6 prezentuje różnice pomiędzy wskazywanymi motywami głosowania w SBO 2021, 2022 oraz SBO 2023.

Wykres 20. Motywy uczestnictwa w głosowaniu w SBO 2021, SBO 2022 i SBO 2023 (średnie ważone)

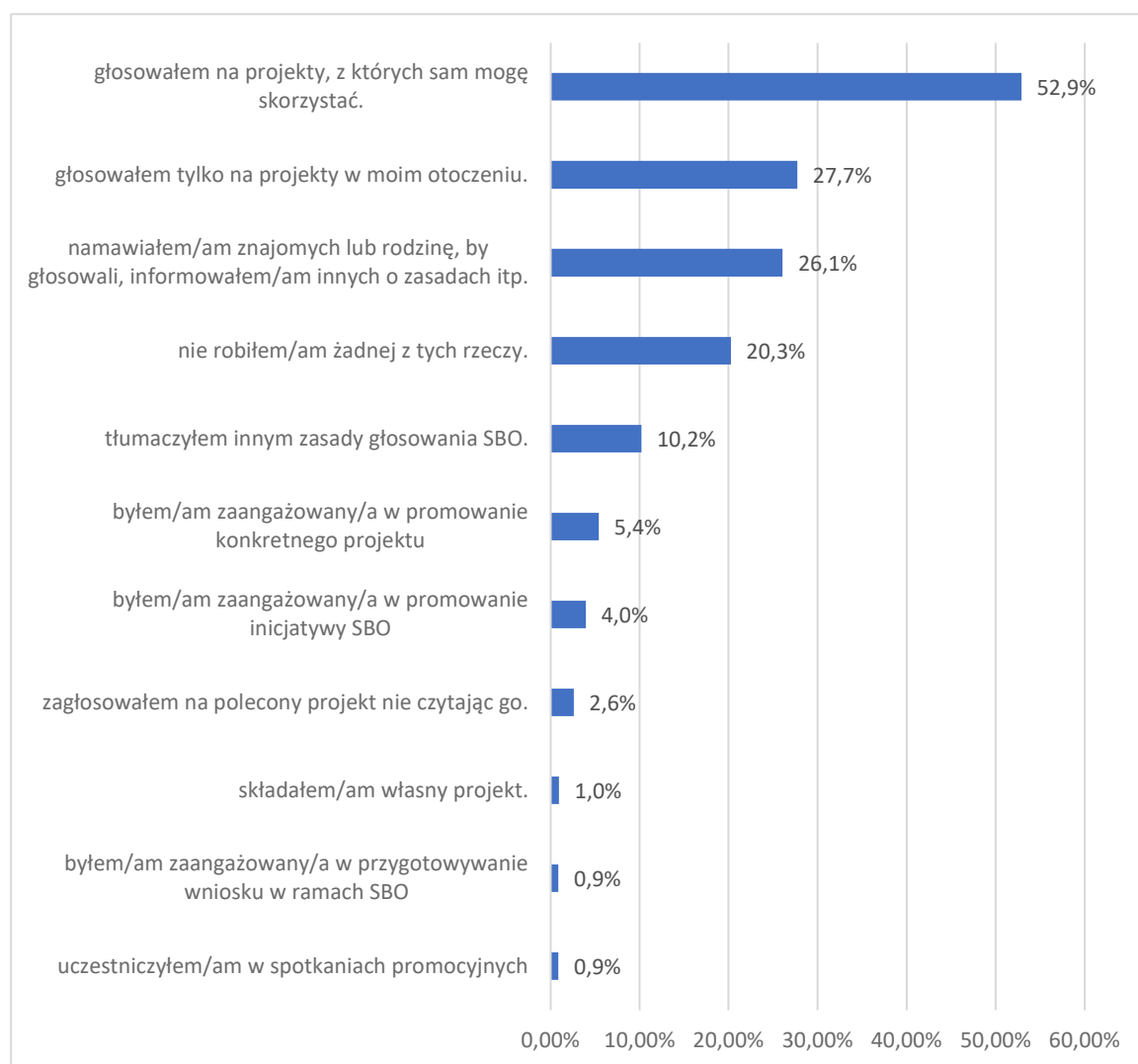
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Prezentowane wartości są średnimi ważonymi: dla opinii zdecydowanie tak przyjęto wartość 5, raczej tak – 4, ani tak, ani nie – 3, raczej nie – 2, zdecydowanie nie – 1. Wartość średniej może więc wahać się pomiędzy 5 a 1.

Na wykresie możemy zaobserwować, że znaczenie poszczególnych motywów nie zmieniła się w stosunku do ostatnich dwóch edycji. Przede wszystkim nie zmieniła się hierarchia motywów. Różnice pomiędzy wynikami w poszczególnych edycjach są bardzo małe – wręcz na poziomie błędu statystycznego.

Tegoroczni uczestnicy głosowania wykazali się największą aktywnością w ocenie projektów jako dla nich najbardziej korzystnych (53%), zaplanowanych w ich bliskim otoczeniu (28%), a także namawiając do głosowania znajomych i rodzinę (26%).

Wykres 21. Deklaracje respondentów odnośnie zaangażowania w SBO 2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2023.

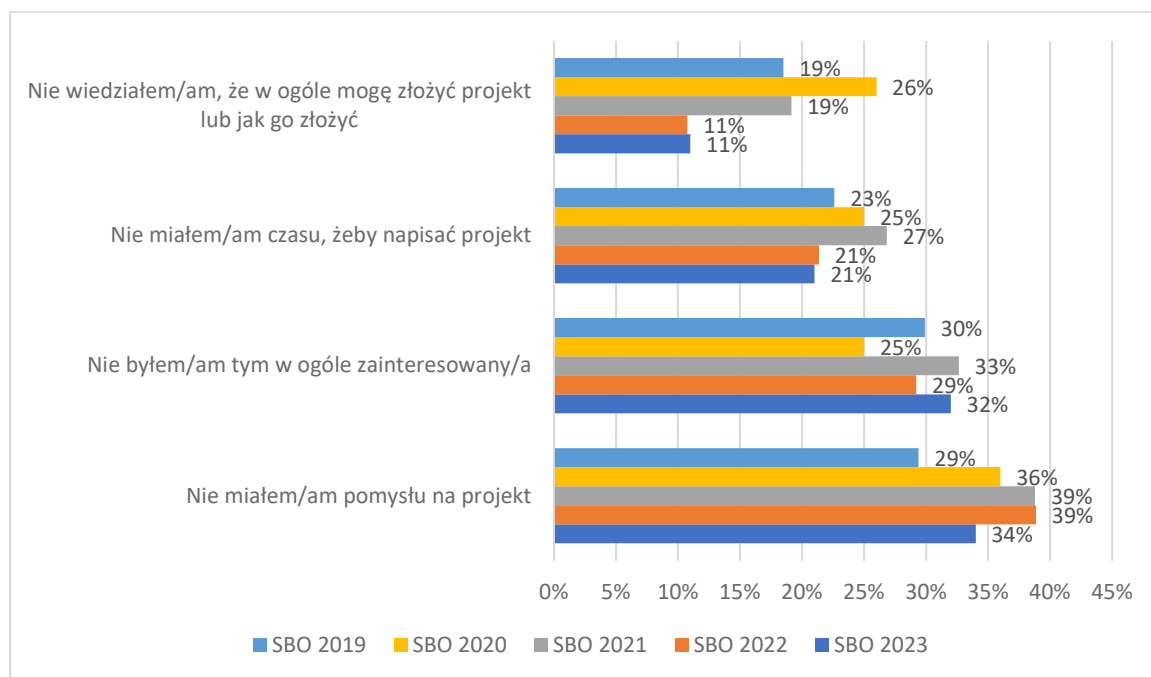
Ponad 20% badanych nie wskazało żadnej aktywności w procesie tworzenia i oceny SBO 2023.

Kwestia aktywizacji mieszkańców

Jedynie 37 respondentów brało udział w pracach nad projektami – 19 osób przygotowywało projekt samodzielnie, a 18 osób pracowało nad projektami zespołowo. Można przyjąć, że liczba ta odpowiada rzeczywistemu zaangażowaniu mieszkańców miasta w aktywne działania partycypacyjne, ale to oznacza, że tego rodzaju zaangażowanie można określić jako śladowe, jednostkowe. Co w takim razie należy zrobić, aby aktywność mieszkańców w opracowywaniu projektów SBO była większa?

Zapytaliśmy respondentów o przyczyny niezgłaszania przez nich swoich własnych projektów. Odpowiedzi na to pytanie prezentuje poniższy wykres.

Wykres 22. Przyczyny niepodejmowania działań projektowych związanych z SBO 2019-2023

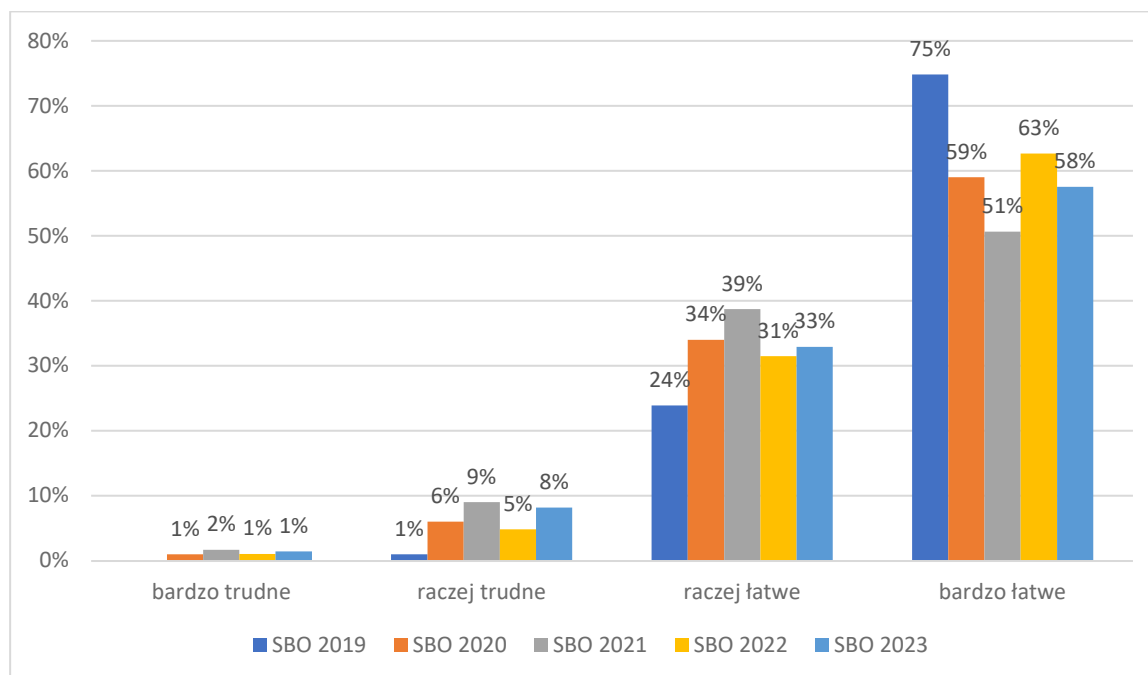
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Z przedstawionych danych wynika, że sytuacja w odniesieniu do opracowywania nowych projektów nie uległa zmianie. W każdej edycji SBO odsetek osób, które przyznają, że nie mają pomysłu na projekt albo nie wiedzą jak się do tego zabrać jest bardzo wysoki, obejmujący ponad 2/3 respondentów.

Przebieg głosowania

Głosowanie on-line, jak wynika z wypowiedzi swobodnych respondentów, było dość łatwe dla głosujących. W poprzednich edycjach, kiedy mieszkańcy miasta wdrażali się do głosowania, pewien kłopot sprawiała konieczność podania kilku danych, które mogły wymagać sięgnięcia po dokumenty. Konieczne było też autoryzowanie kodu podawanego SMS-em na telefon. Wreszcie, wobec puli ogólnomiejskiej i osiedlowej, należało wyszukać odpowiedni projekt i właściwie podzielić posiadane punkty. Opinii takich nie potwierdzają jednak dane liczbowe.

Wykres 23. Ocena trudności w głosowaniu

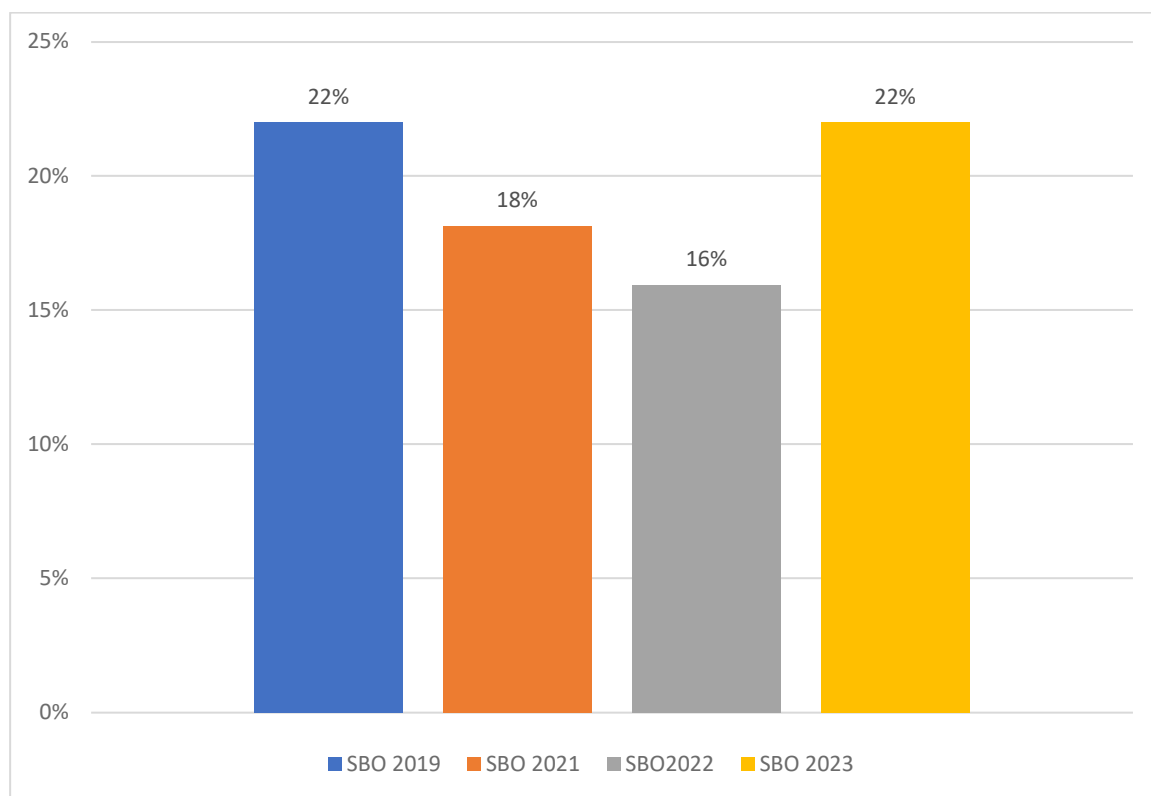
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022.

Zwróćmy uwagę, że w SBO 2019 aż 75% badanych stwierdziło, że głosowanie było „bardzo łatwe”. W edycji SBO 2020 tak twierdzących osób było już mniej (59%), a w SBO 2021 jeszcze mniej (51%). Ten niekorzystny trend zmienił się dopiero w edycji SBO 2022– 63% badanych uznało, że głosowanie było „bardzo łatwe”, ale już w bieżącej edycji 2023 odsetek tak uważających respondentów spadł do 58%. Patrząc z drugiej strony zestawienia widzimy, że w SBO 2019 liczba osób określających głosowanie jako „bardzo trudne” była zaniedbywalna, poniżej 1%, to już w edycji SBO 2022-2023 osób takich było nieco ponad 1%, co łącznie z odpowiedziami „raczej trudne” daje 6-9% głosujących. Jest to mniej niż w SBO 2020, kiedy więcej niż co 10-ty respondent miał trudności w głosowaniu on-line.

Liczba głosujących w SBO ulega ciągłej fluktuacji. Przez szereg lat frekwencja malała, aż osiągnęła najniższy poziom w głosowaniu na SBO 2019 (21591 osób). W tym roku (SBO 2023) przez Internet zagłosowało 26 034 osób. To więcej niż w ubiegłym roku (23 300 osób), ale mniej niż w 2020 r. (27 708 osób) i w 2019 r. (29 585 osób).

W tegorocznej edycji 78% głosujących brało także udział w głosowaniu po raz kolejny.

Wykres 24. Odsetek respondentów głoszących na SBO po raz pierwszy

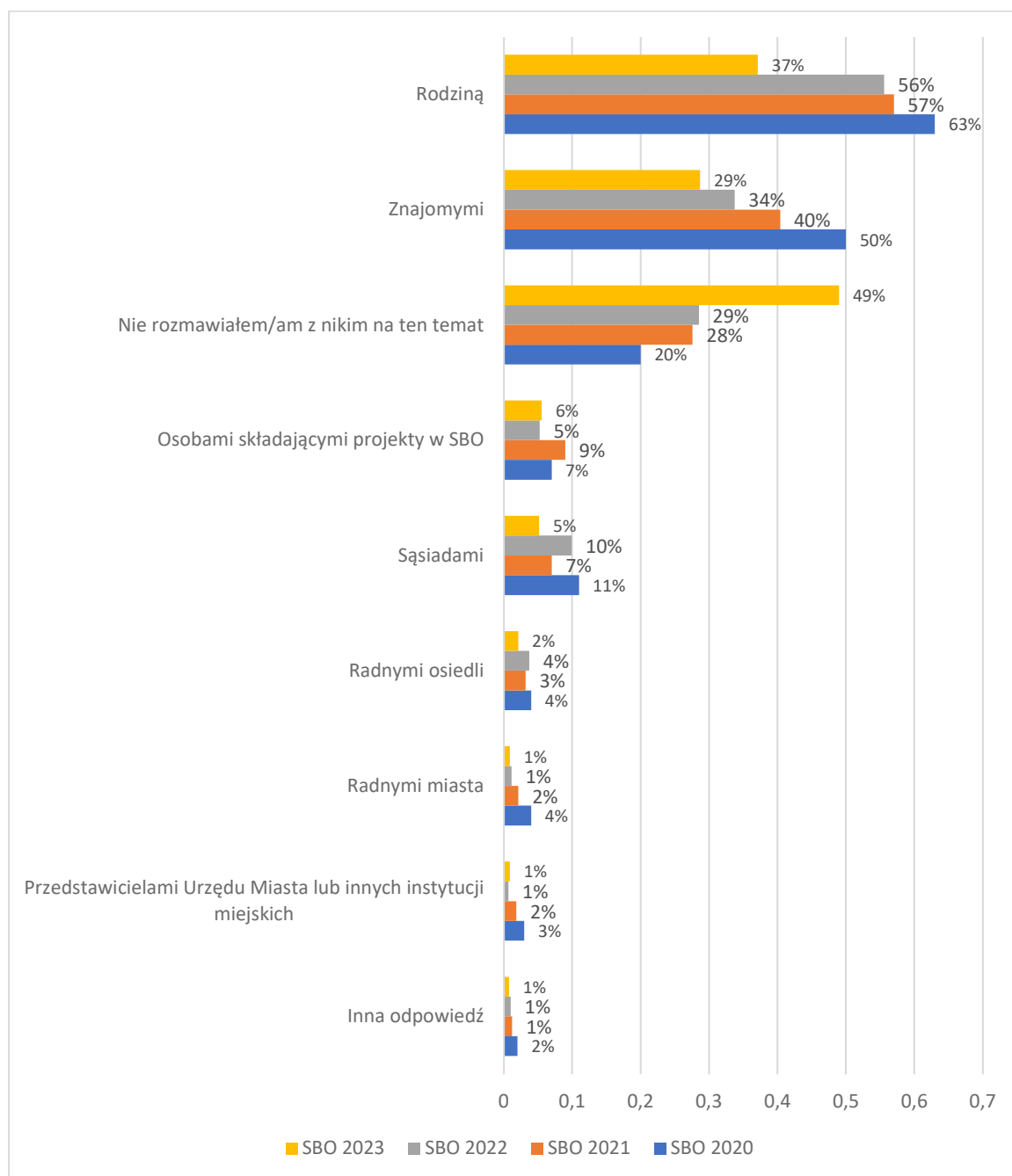

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2021 oraz SBO 2022.

Na wykresie porównujemy te dane ze wskaźnikami dotyczącymi SBO 2019, SBO 2021 oraz SBO 2022. Dotychczasowa tendencja polegająca na malejącym udziale osób głoszących po raz pierwszy w bieżącej edycji nie utrzymała się. Wyraźnie możemy zaobserwować, że wciąż duży jest „rezerwuar” mieszkańców miasta, którzy dotąd na SBO nie głosowali.

Respondentom zadano także pytanie dotyczące konsultowania oddania głosów w SBO 2023. Zadano pytanie: „Z kim rozmawiał/a Pan/i o projektach zgłoszonych do SBO przed oddaniem swojego głosu?”

Wykres 25. Osobiste konsultacje nt. zgłoszonych projektów

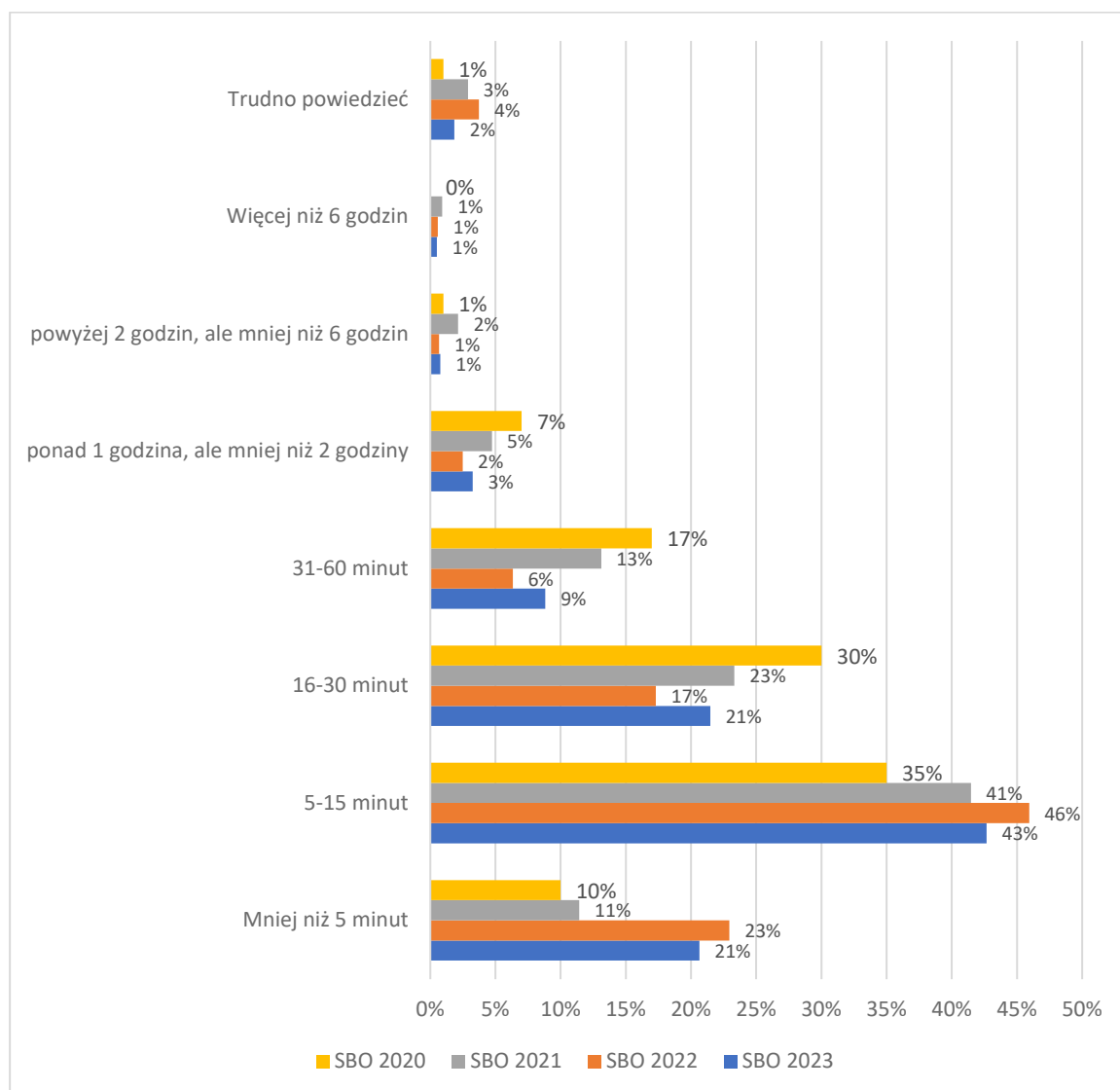

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Porównując uzyskane rozkłady odpowiedzi do wyników do poprzednich edycji (SBO 2020 - 2022) możemy zauważyć, że znacznie wzrósł odsetek osób nie konsultujących się z innymi osobami – z 28-29% do 49%. W rezultacie spadły wszystkie wskaźniki dotyczące poziomu konsultacji ze wskazanymi kategoriami.

Wreszcie ostatnia kwestia o charakterze technicznym: czas zastanawiania się nad wyborem projektów.

Wykres 26. Czas poświęcony na zapoznanie się z projektami przed głosowaniem

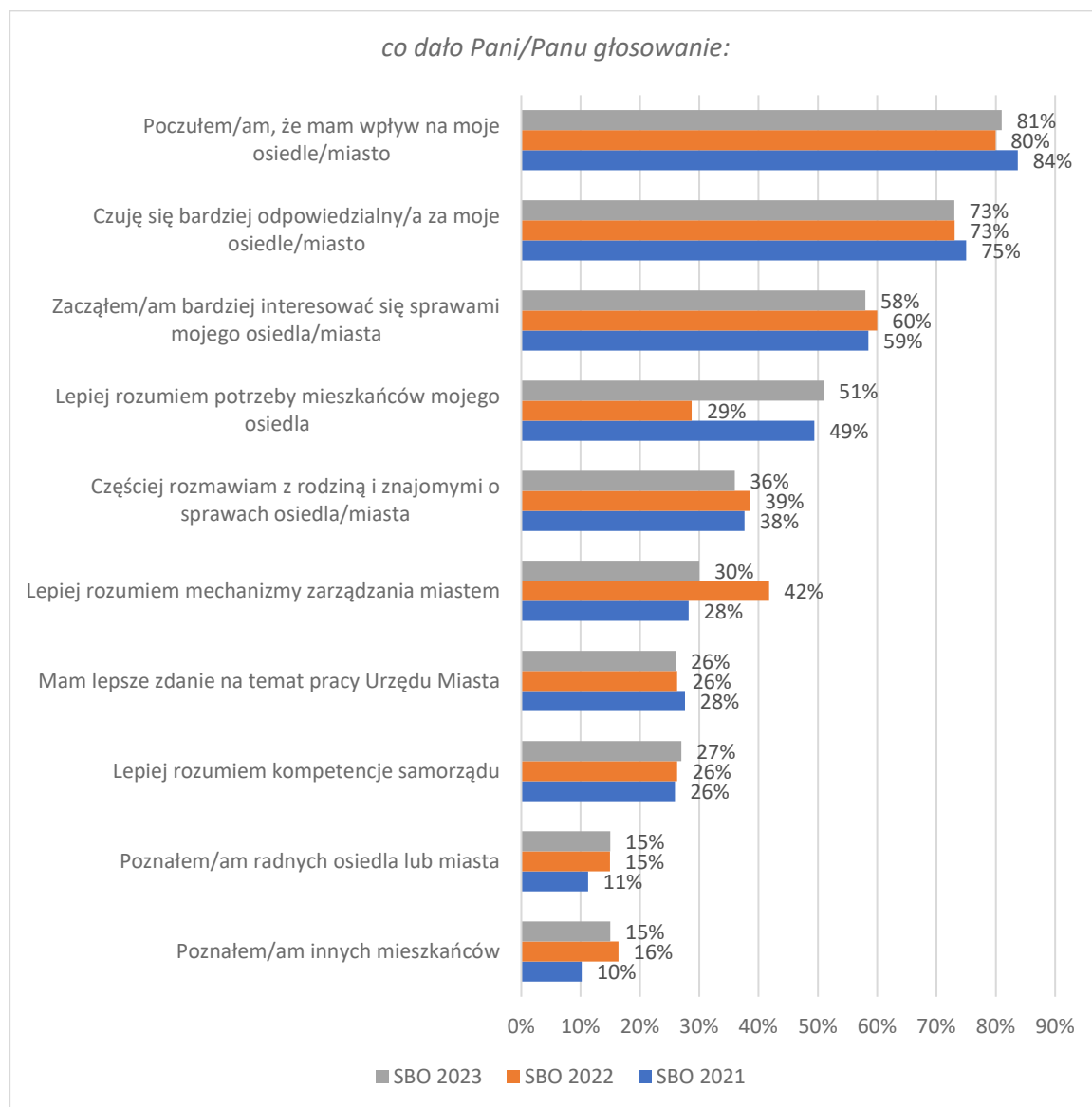
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2020, SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Podobnie jak we wszystkich edycjach SBO, respondenci głosowaniu najczęściej poświęcali od 5 do 15 minut (43%) lub nieco dłużej, od 16 do 30 minut (21%). Podobnie jak w poprzednich edycjach znacznie liczniejsza grupa osób przeprowadziła głosowanie w krótkim czasie. Jeśli zsumujemy wskazania do 15 minut, to okaże się, że w tegorocznej edycji w takim czasie zmieściło się 64% głosujących, podczas gdy w poprzednich edycjach odpowiednio 69%, 45 i 55%.

Ocena głosowania

Udział w głosowaniu wymagał od mieszkańców miasta dużego zaangażowania. Do tego procesu należało się odpowiednio przygotowywać, zbierać informacje, podejmować decyzje. Głosujący, podobnie jak wnioskodawcy, mieli wobec głosowania określone oczekiwania i nadzieje. Jak ocenili swój udział zaraz po głosowaniu? Dane na ten temat prezentuje kolejny wykres.

Wykres 27. Znaczenie głosowania dla mieszkańców miasta

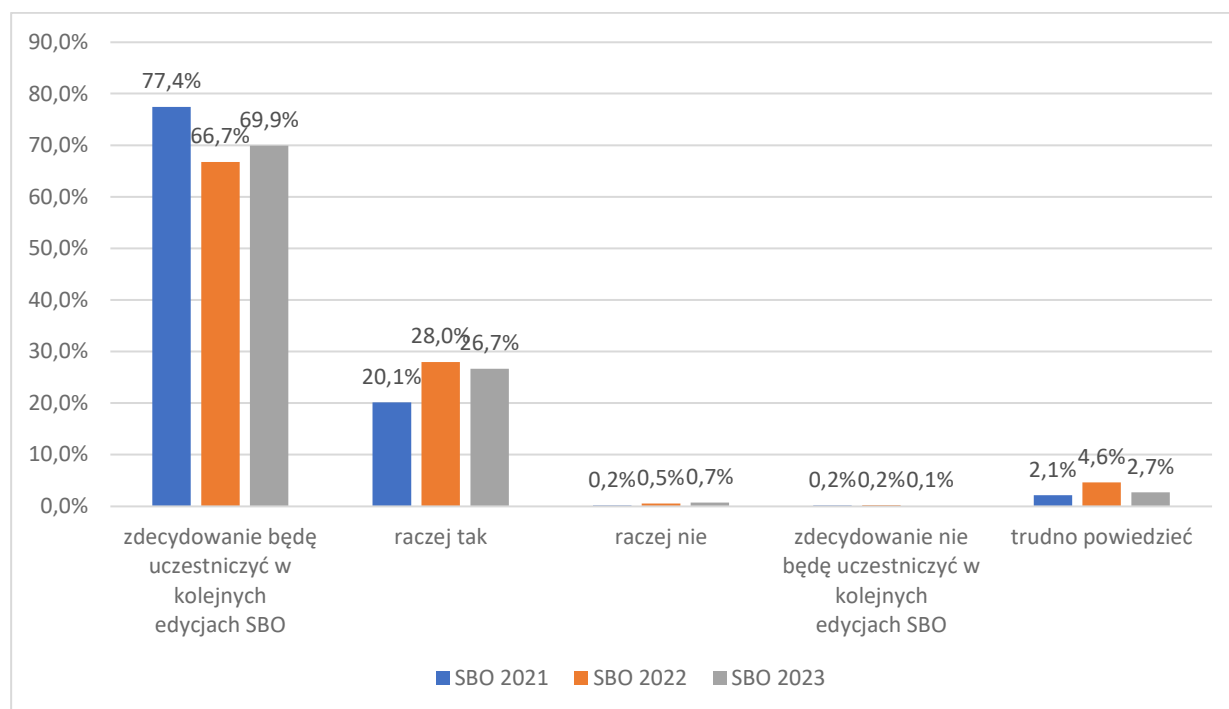
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Korzyści z wzięcia udziału w głosowaniu mają przede wszystkim wymiar psychologiczny. 84% głosujących „poczuło, że ma wpływ na swoje miasto”, 75% „czuje się bardziej odpowiedzialnym za własne osiedle”, prawie 60% respondentów „zaczęło się bardziej interesować sprawami osiedla/miasta”. Wreszcie 49% respondentów stwierdziło, że „lepiej rozumiem potrzeby mieszkańców mojego osiedla”.

Udział w głosowaniu SBO 2023 wpłynął nawet na „częstsze rozmowy ze znajomymi i rodziną o sprawach osiedla/miasta” u dalszych 38% respondentów. Mało tego, 26% badanych „ma lepsze zdanie na temat pracy Urzędu Miasta”. Jeśli rzeczywiście, 26% głosujących dzięki SBO 2023 „lepiej zrozumieli kompetencje samorządu”, a do tego poznali radnych i innych mieszkańców miasta, to efekty realizacji SBO są naprawdę imponujące.

Być może z tego powodu zdecydowana większość respondentów jest gotowa uczestniczyć w kolejnych edycjach SBO.

Wykres 28. Gotowość do udziału w kolejnych edycjach SBO

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021, SBO 2022, SBO 2023.

Odsetek osób, który deklaruje brak gotowości do głosowania w następnej edycji nie przekracza nawet promila. Deklaracje przyszłego akcesu złożyło blisko 70% badanych w sposób zdecydowany, a dalsze 27% w formie prawdopodobnej.

W stosunku do roku ubiegłego zmalała liczba osób zastanawiających się nad udziałem w kolejnej edycji SBO. O ile w ubiegłym roku osób takich było nieco 4,5%, to w tym roku było takich osób około 2,7%.

Z analizy wyników dotychczas przeprowadzonych badań wynika, że każdego roku co najmniej 10% respondentów bierze udział w głosowaniu na SBO po raz pierwszy. Jeżeli więc liczba głosujących jest w ostatnich latach na niemal niezmiennym poziomie, to oznacza to, że podobny odsetek osób rezygnuje z udziału w kolejnych edycjach SBO.

Spośród nielicznych respondentów, którzy oświadczyli, że nie będą uczestniczyli w kolejnych edycjach, warto odnotować ich uzasadnienie ich decyzji.

Wśród powodów, podobnie jak w poprzednich edycjach, wskazywano trzy czynniki 1) brak realizacji zwycięskich projektów, 2) traktowanie SBO jako zbędnego wyręczenia normalnych zadań, które

powinno być realizowane przez miasto oraz 3) niezadowolenie z rezultatów głosowania, które pomijają wartościowe projekty promując projekty atrakcyjne medialnie.

Oto przykładowe wypowiedzi respondentów w każdym z tych przypadków:

Raczej nie, ponieważ projekty nie są realizowane. Projekty wygrywają a mieszkańcy nie doczekali się żadnych realizacji. Dopóki projekty nie będą realizowane nie będę głosować. Bez sensu się angażować.

Projekty są często wyręczeniem miasta w jego zadaniach własnych jak ww. remonty chodników, budowanie ścieżek rowerowych czy nasadzenia drzew albo remonty boisk szkolnych, a takie rzeczy zdecydowanie nie powinny być elementem SBO tylko zorganizowanego harmonogramu prac i inwestycji miejskich.

Wszyscy głosują na projekty a realizacje tego wszystkiego jest dramatyczna. Wygrane projekty nie są realizowane i w następnym roku nie będę już głosował, bo nie ma to sensu

Wygrywają projekty promowane przez konkretne grupy społeczne a nie te, które faktycznie wpłynęły na jakość życia mieszkańców.

Respondenci pytani o to, co należy uczynić, aby w głosowaniu SBO uczestniczyło jeszcze więcej mieszkańców, najczęściej stwierdzali, że należy poprawić promocję SBO, zwiększyć dostęp do informacji na temat projektów (blisko 90% spośród 849 wypowiedzi). Są to jednak życzenia, które nie wskazują konkretnych działań, a są jedynie ogólnym przesłaniem.

Wśród znacznie mniej licznych konkretnych propozycji wskazać można na kilka typowych, akcentujących nie tylko kanał komunikacyjny, ale także grupę docelową oraz ideę komunikatu promocyjnego. Poniżej podajemy kilka reprezentatywnych przykładów:

Poprzez wskazywanie jaki wpływ ma na ułatwienie życia na osiedlu, w obrębie miasta realizacja zaproponowanych przez mieszkańców projektów.

Więcej informacji w środkach transportu - są monitory, które można wykorzystać do przekazywania ww. informacje. Brak jakichkolwiek plakatów - nawet wielkoformatowych - np. na wjeździe do miasta czy w centrum. Informacje o głosowaniu na SBO znalazłam przez przypadek na stronie internetowej Radia Szczecin.

(...) poprzez współpracę ze spółdzielniami i zarządcami budynków: tj. ogłoszenia na tablicach w klatkach schodowych budynków wielorodzinnych lub załączniki do informacji o wysokości czynszu.

Należy przy każdej realizacji projektu SBO postawić tablicę informacyjną o źródle finansowania projektu. Celem uświadomienia mieszkańców, jak duży mogą mieć wpływ na wydatkowanie środków finansowych miastach, jak również kształtowania swojego najbliższego otoczenia.

Więcej nagłaśniać, ulotki na klatkach, do skrzynek listowych z zaznaczeniem co zostało wykonane z poprzedniego SBO. Da to ludziom satysfakcję, że głosy ich zostały uwzględnione i poczucie swojej wartości w życiu Szczecina.

Wśród odpowiedzi na temat zwiększenia frekwencji w głosowaniu na SBO pojawiło się także odniesienie do skuteczności SBO, czyli realizacji zwycięskich projektów. Bardzo dobrze kilkanaście głosów w tej kwestii ilustruje poniższa wypowiedź:

Lepiej nagłaśniać SBO i przede wszystkim sprawnie i szybko realizować zwycięskie projekty. Ludzie się zniechęcają, bo bardzo długo trwa realizacja i nie wierzą później w to, że ich głos ma znaczenie.

Pojawiły się także głosy dotyczące ograniczonej dostępności głosowania dla osób starszych i mieszkających w Szczecinie czasowo:

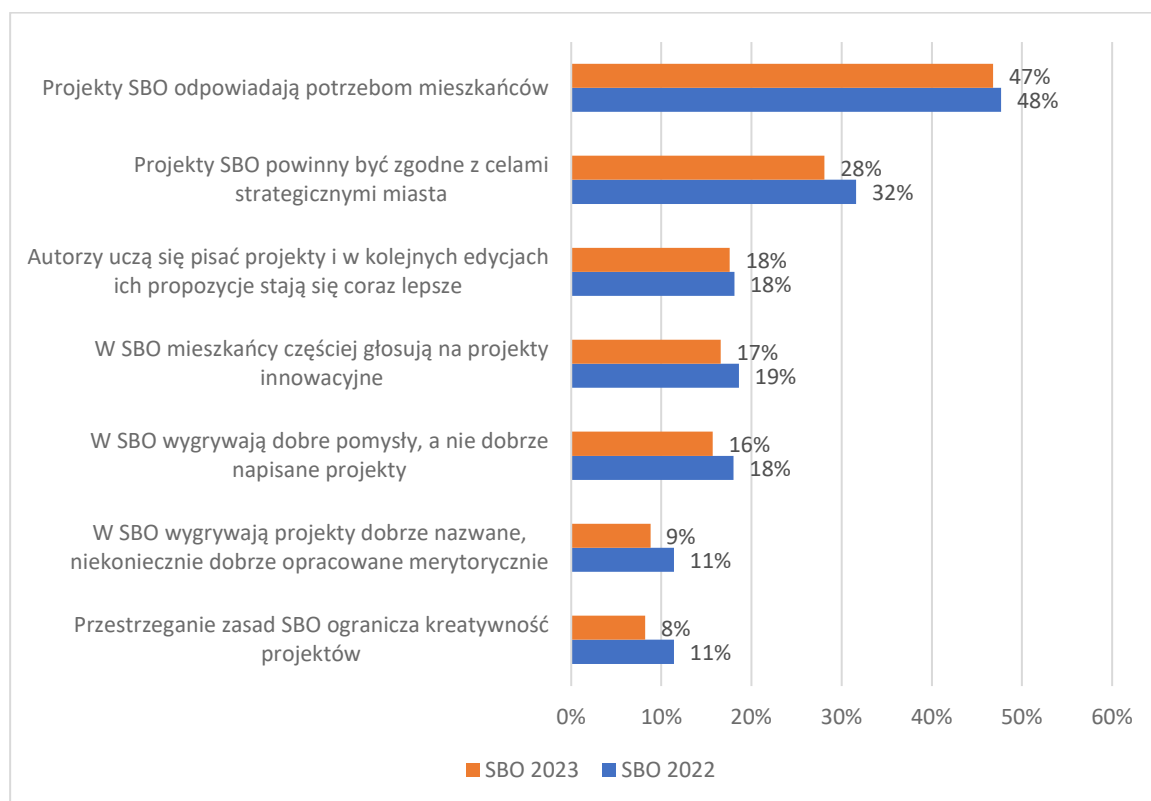
Utworzyć więcej punktów do głosowania tradycyjnego. Przy obecnej regule głosowania, oddanie głosu przez seniora przez Internet jest mało dostępne (trzeba mieć dostęp do Internetu, trzeba posiadać telefon komórkowy i umieć tym wszystkim się posługiwać). Metoda tradycyjna dla seniorów jest również mało dostępna (trzeba gdzieś pojechać, trzeba być przygotowanym i szybko działać, bo np. bus za kilkanaście minut odjedzie i nie będzie można wrócić do domu np. wziąć coś o czym się zapomniało i wrócić, by zagłosować).

Przed wszystkim - powinno się uzupełnić określenie "że głosować mogą wszyscy mieszkańcy Szczecina", na określenie bardziej rozwinięte - "głosować mogą mieszkańcy Szczecina, także osoby niezameldowane w mieście".

Wreszcie ostatnia kwestia, którą poruszyło ponad 20 osób (na 849 respondentów wypowiadających się w kwestii zwiększenia frekwencji w wyborach SBO) dotyczyła samego głosowania. Respondenci wskazywali na potencjalne korzyści wynikające z wydłużenia okresu głosowania, zwiększenia liczby punktów głosowania, łączenia głosowania z dużymi imprezami miejskimi oraz przeniesienia głosowania na okres letni.

Ostatnią kwestią poruszaną w ankiecie była ocena projektów pod względem zaproponowanych kryteriów. Uzyskany rozkład opinii jedynie nieznacznie różni się od rozkładu z ubiegłorocznej edycji.

Wykres 29. Oczekiwania wobec projektów

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2022, SBO 2023.

Najliczniej głosujący opowiedzieli się za projektami służącymi mieszkańcom (48% zdecydowanie pozytywnych ocen), a także za zgodnością projektów z celami strategicznymi miasta (32% zdecydowanie pozytywnych wskazań). Jedna piąta badanych zgodziła się także ze stwierdzeniem, że „autorzy uczą się pisać projekty i w kolejnych edycjach ich propozycje są coraz lepsze”.

Opinie prowokacyjne nie znalazły uznania u respondentów, a zwłaszcza stwierdzenie, że przestrzeganie zasad SBO ogranicza kreatywność projektów. Zwolenników tego rodzaju opinii było poniżej 8 %.

Podsumowanie

Badania ewaluacyjne prezentowane w tej części raportu obejmują analizę opinii mieszkańców Szczecina głosujących w Szczecińskim Budżecie Obywatelskim oraz opinie pracowników jednostek miejskich, którzy opiniowali i dokonywali weryfikacji końcowej projektów.

W badaniu uczestniczyło 1565 respondentów - mieszkańców miasta. Byli to głównie mieszkańcy dzielnicy Zachód oraz Śródmieścia (60%), w wieku 20-59 lat (79% ogółu badanych), w większości płci żeńskiej (57%).

Respondenci najczęściej uzyskiwali informacje z profilu SBO na Facebooku (43%) oraz z rozmów z rodziną i znajomymi (30%). Jest to wyraźnie odmienny profil w stosunku do wcześniejszych edycji, w których głównym źródłem informacji były strony internetowe. Znajomość projektów przed przystąpieniem do głosowania była nieznacznie niższa niż w poprzednich edycjach SBO. Podobne, jak w poprzednich edycjach były za to motywy uczestnictwa w głosowaniu - przeważała opinia, że SBO

włącza mieszkańców do współdecydowania o sposobach wydatkowania przez miasto pieniędzy publicznych.

Respondenci - mieszkańcy miasta nie podejmowali działań projektowych głównie dlatego, że nie mieli pomysłów na projekty lub w ogóle nie byli tym zainteresowani. Osoby takie stanowią około 60% badanych, co jest wynikiem bardzo zbliżonym do tych pochodzących z wcześniejszych edycji.

Samo głosowanie nie sprawiało respondentom specjalnych problemów. 64% głosujących oddało swe głosy w czasie nieprzekraczającym 15 minut. Przed wyborem konkretnych projektów najczęściej rozmawiali z członkami rodziny (63%) i znajomymi (50%).

Udział w głosowaniu miał pozytywny wpływ na badanych: uznali, że mają wpływ na swoje osiedle, miasto (81%); czuli się bardziej odpowiedzialni za swoje osiedle/miasto (73%); zaczęli się bardziej interesować sprawami miasta (58%). Ostatecznie, ponad 96% respondentów stwierdziło, że będzie uczestniczyć w głosowaniach w kolejnych edycjach SBO.

VI. WYNIKI GŁOSOWANIA

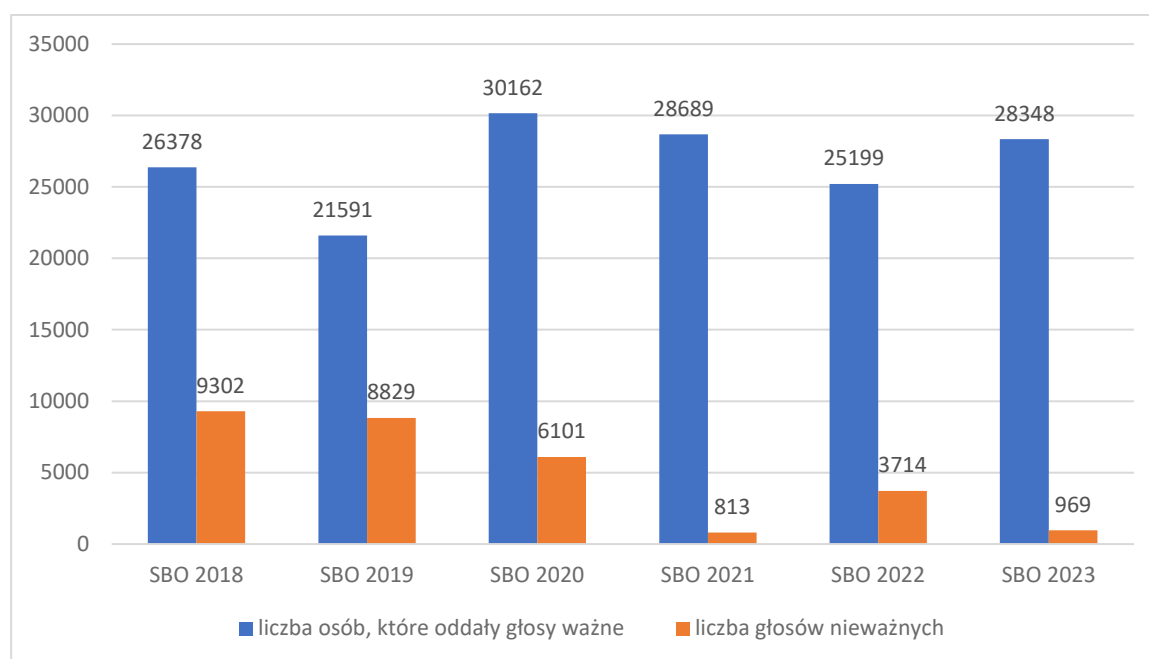
Udział w głosowaniu na SBO 2023 na tle wcześniejszych edycji

W edycji SBO 2023 w głosowaniu uczestniczyło 29 317 osób. Z tej liczby głosy ważne oddało 28 348 osób, zaś 969 osób oddało głosy nieważne. Głosowanie odbywało się drogą elektroniczną i tradycyjną, papierową (głosy wrzucane do urn). W tegorocznej edycji przez Internet zagłosowało 26 325 osób, a na formularzach papierowych swój głos złożyło 2 992 osób, to jest o kilkaset osób więcej niż rok wcześniej.

Podobnie jak w poprzednich latach, także w edycji SBO 2023, znacznie wyższy odsetek głosów nieważnych dotyczył głosów oddanych poprzez formularze papierowe. Z łącznej liczby 969 głosów nieważnych, 678 osoby zagłosowało na kartach papierowych, a 291 osób zagłosowało elektronicznie.

Na wykresie zestawiono dane na temat liczby głosujących z ostatnich sześciu edycji SBO. W tym zestawieniu liczba głosujących w edycji 2022 jest najniższa. Jedynie pod względem liczby głosów ważnych mniejsza frekwencja była w SBO 2019.

Wykres 30. Zestawienie liczby osób, które oddały głosy ważne z liczbą głosów nieważnych w ostatnich pięciu edycjach SBO (2018 – 2022)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Odnosząc się do frekwencji w edycji 2022 należy podkreślić, iż drugi rok z kolei głosowanie miało miejsce w okresie ograniczonej aktywności, niskiej mobilności, wynikających ze stanu pandemii. Szczególnie duże znaczenie miały ograniczenia w działaniach promujących projekty ze strony ich pomysłodawców oraz niższej niż zwykle aktywności organizacji pozarządowych.

Edycja SBO 2023 prowadzona była według tych samych zasad jak edycja SBO 2021 oraz SBO 2022. Wobec niższej frekwencji w ostatnich dwóch latach, należy z zadowoleniem stwierdzić zwiększoną liczbę głosujących. Osiągnięty wynik jest reprezentatywny dla typowego obszaru zmienności

frekwencji w ostatnich pięciu latach, który wahał się od 28 629,22 do 34 559,58 osób (przy średniej wynoszącej 31 594,40 os.).

W całym analizowanym okresie następuje wzrost liczby głosujących poprzez karty papierowe. Jeżeli jeszcze w edycji 2018 oddających głosy ważne w formie papierowej było zaledwie 128 osób, to w kolejnych latach liczba ta wzrasta, osiągając wartości 248, 581, 981, 2 025 oraz 2 134 głosów. Wzrostowi liczby głosów oddanych papierowo w ostatnich latach nie towarzyszy wzrost głosów oddanych nieprawidłowo. Spośród wszystkich kart nieważnych, w głosowaniu SBO 2022 i SBO 2023, oddano ponad 80% na kartach papierowych.

Tabela 3. Liczba głosujących i formy głosów ważnych w edycjach SBO 2018-2023

Liczba głosów	SBO 2018	SBO 2019	SBO 2020	SBO 2021	SBO 2022	SBO 2023
Liczba głosujących (osoby, które oddały ważne głosy)	26 378	21 291	30 162	28 689	25 199	28 348
w tym przez Internet (które oddały ważne głosy)	26 250	21 343	29 581	27 708	23 174	26 034
liczba osób głosujących za pomocą formularzy papierowych (oddając ważne głosy)	128	248	581	981	2 025	2 134
Liczba oddanych głosów (ważnych)*	75 047	61 727	141 415	134 794	118 467	131 006

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Uwagi: *W edycjach 2018-2019 oddać można było maksymalnie 3 głosy: 1 na projekt ogólnomiejski, 1 na dowolny projekt dzielnicowy duży i 1 na dowolny projekt dzielnicowy mały.

Tak samo jak w edycji SBO 2021 i 2022, każdy głosujący szczecinian mógł oddać 5 głosów na wybrane projekty: 2 głosy na projekty ogólnomiejskie oraz 3 głosy na projekty lokalne. Na jeden projekt można było oddać maksymalnie dwa głosy. Głosowanie na projekty nie było poddane rejonizacji, co oznaczało, że mieszkańcy mogli oddać głos lub głosy na projekty z dowolnego obszaru lokalnego. Osoby głosujące poprawnie przeciętnie oddawały 4,7 głosów, zaś osoby głosujące wadliwie oddawały przeciętnie 4,1 głosów na 5 możliwych w głosowaniu ogólnomiejskim oraz osiedlowym.

Struktura głosujących według wieku

Ogółem szczecinianie oddali 134 630 głosów, w tym 131 006 głosów ważnych i 3 624 głosów nieważnych. Głosów ważnych oddanych internetowo było 122 381 (93,42%), zaś w formie papierowej oddano 8 625 głosów (tj. 6,58%). Głosów nieważnych oddano 3 624, z czego 2 310 na formularzach papierowych i 1 314 nieważnych głosów oddanych elektronicznie.

Relacje pomiędzy liczbą ważnych głosów oddanych na projekty ogólnomiejskie i osiedlowe wynosiła 54476 do 76 530. Głosy na projekty lokalne stanowiły więc 58,7% wszystkich ważnych głosów.

Aktywny udział w SBO 2023 bez wątpienia powiązany jest z wiekiem głosujących osób. W edycji SBO 2021 wskazaliśmy na znaczne różnice w wieku głosujących. Średni wiek głosujących zawierał się od 35 lat głosujących na projekty z Osiedla Centrum do 44 lat na projekty z Osiedla Słoneczne i Osiedla Majowe. Różnica wieku wynosiła więc 9 lat, co jest znaczną wartością przy stosunkowo mało zróżnicowanej strukturze wieku pomiędzy mieszkańcami osiedli. Stwierdziliśmy wówczas, że osiedla znacznie różnią się swoim kapitałem społecznym.

Analiza danych dotyczących wieku z edycji SBO 2022 wskazuje na obniżenie się wieku osób głosujących. Jeżeli w SBO 2021 średni wiek głosujących wynosił 39,8 lat, to w edycji SBO 2022 wyniósł już 37,9 lat. Średnio wiek głosujących był więc o prawie dwa lata niższy.

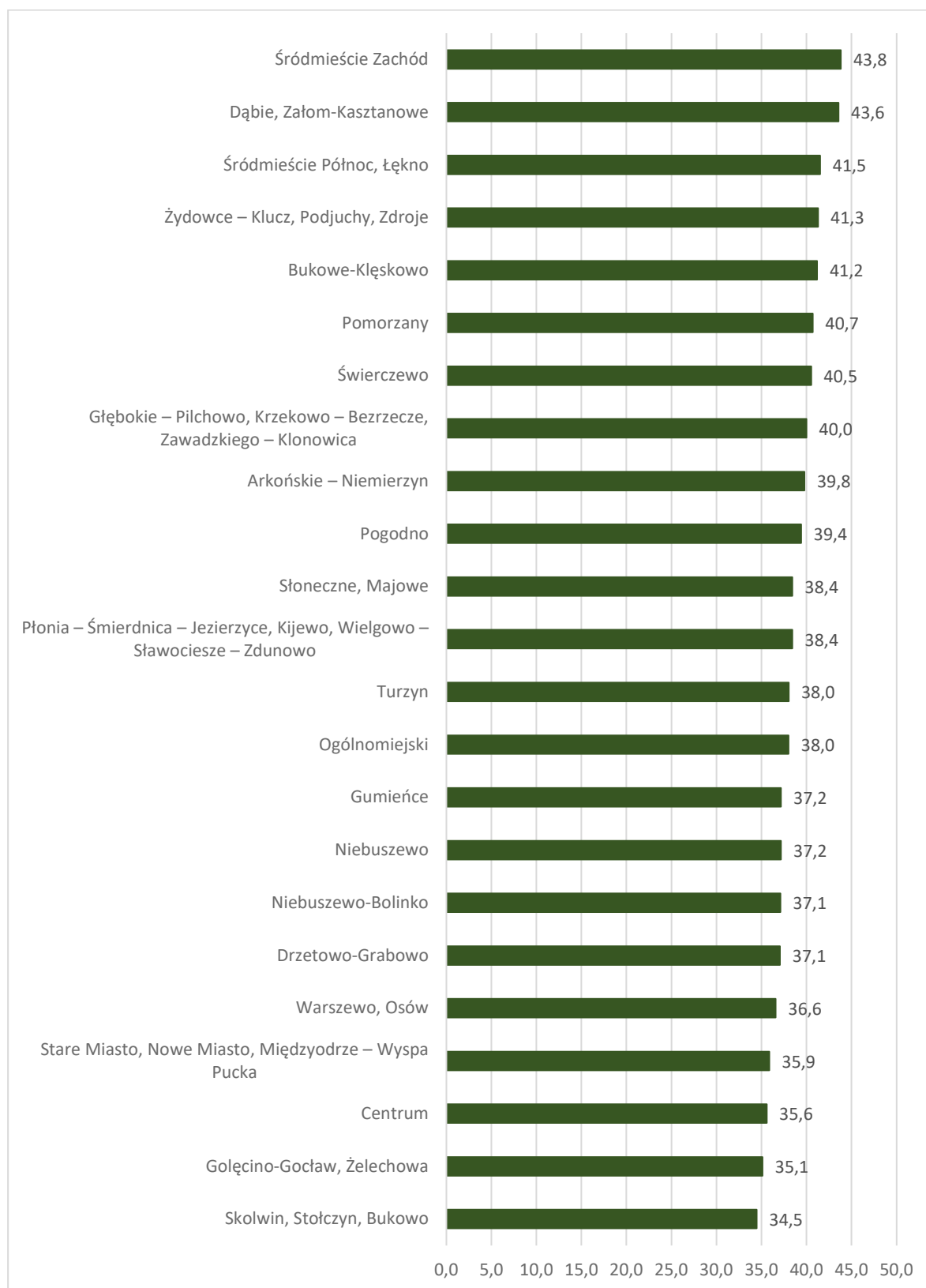
O jeden rok zmalała różnica pomiędzy obszarami o najniższym i najwyższym średnim wieku głosujących. Najmłodszymi głosującymi byli zwolennicy projektów zlokalizowanych w obszarze Arkońskie – Niemierzyn (35,2 lata), a najstarszymi głosujący na projekty z Dąbia. Tutaj średni wiek wynosił 43,2 lata.

Edycja SBO 2023 przyniosła kolejne zmiany. Średni wiek osób głosujących nie zmienił się – wynosi 38 lat. Najmłodszymi są głosujący na projekty z osiedli Skolwin, Stołczyn, Bukowo (34,5 lata), zaś najstarszymi osoby głosujące na projekty ze Śródmieścia - Zachód (43,8 lat).

W związku z obniżaniem się średniego wieku głosujących, można wyciągnąć wniosek, że Szczeciński Budżet Obywatelski przyciąga coraz młodszych szczecinian. Należy się jednak zastanowić nad odpływem osób głosujących w poprzednich edycjach SBO.

W ciągu ostatnich dwóch edycji (2022 i 2023) obniżył się średni wiek głosujących, to można postawić hipotezę, że wśród głosujących pojawiają się nowe osoby, które zajmują miejsce osób głosujących wcześniej. Trudno w takim wypadku mówić o lojalności głosujących w stosunku do kolejnych edycji SBO. Należy podkreślić, że prezentowane zestawienie pokazuje raczej średni wiek mieszkańców zaangażowanych w rozwój swoich osiedli niż charakterystykę mieszkańców wyznaczonych obszarów, tzn. w żadnym razie nie koresponduje ze średnim wiekiem mieszkańców.

Wykres 31. Średni wiek głosujących wg obszarów głosowania w SBO 2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Profile głosujących na zwycięskie projekty

W tegorocznej edycji Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego mieszkańcy mogli wybierać spośród 153 projektów, które znalazły się na liście do głosowania (39 ogólnomiejskich, 114 lokalnych). Pula środków przeznaczonych na projekty mieszkańców wynosiła 17 520 000 zł.

W kategorii ogólnomiejskiej zwyciężył projekt „Wspólny Dom Hospicyjny” zdobywając 8187 głosów. Wśród projektów lokalnych najwięcej głosów oddano na projekt KURS NA PÓŁNOC- ZIELONE ROWEROWE OSIEDLA - Rower Miejski, Psia Polana, Łąka Kwietna, Eko Mural, Fotopułapki antyśmieciowe z obszaru Gołęcino – Goćław, Żelechowa, który zdobył 2617 głosów. W trzech obszarach lokalnych (z uwagi na niewyczerpanie całej puli środków przeznaczonych na obszar przez zwycięski projekt) do realizacji zostaną skierowane dwa projekty. Tak jest w przypadku projektów z obszarów: Gumieńce, Śródmieście – Zachód oraz Pomorzany.

Zwycięski projekt zdobywając 8187 głosów „wykorzystał: jedynie 15% wszystkich głosów oddanych na projekty z kategorii projektów ogólnomiejskich. Rozproszenie głosów było więc bardzo znaczne.

Z kolei w projektach lokalnych 25 projektów uzyskało poparcie w postaci 32 633 głosów. Stanowią one już wyższy odsetek wszystkich głosów oddanych na projekty lokalne (76 530 głosów), bo 42,7%. Liczba uzyskanych głosów jest w oczywisty sposób powiązana z liczbą mieszkańców w poszczególnych obszarach wskazanych do realizacji SBO, ale zawsze wynika z aktywności projektodawców w aktywizowaniu mieszkańców do zagłosowania na konkretny projekt.

Poniżej prezentujemy pełne zestawienie zwycięskich projektów.

OBSZAR OGÓLNOMIEJSKI

Wspólny Dom Hospicyjny(8187 głosów)

OBSZARY LOKALNE

Skolwin, Stołczyn, Bukowo

KURS NA PÓŁNOC- ZIELONA PRZYGODA- 3 mln m³ czystego powietrza- Odfosfaniacz, odrestaurowanie rekreacyjnego otoczenia wieży(2360 głosów)

Warszewo, Osów

KURS NA PÓŁNOC- PRZYJAZNE I SPORTOWE MACIEJKOWE WZÓGRZE - budowa miejsc parkingowych i street workout w parku(2564 głosy)

Głębokie-Pilchowo, Krzekowo – Bezzrecze, Zawadzkiego – Klonowica

Odbetonowanie okolicy Netto Arena (stworzenie zielonej alei gwiazd szczecińskiego sportu)(1261 głosów)

Arkońskie-Niemierzyn

Ładnie koło pętli na Wiosny Ludów(580 głosów)

Niebuszewo

Międzypokoleniowe miejsce spotkań/zabaw na osiedlu Księżąt Pomorskich(1125 głosów)

Gołęcino – Goćław, Żelechowa

KURS NA PÓŁNOC- ZIELONE ROWEROWE OSIEDLA - Rower Miejski, Psia Polana, Łąka Kwietna, Eko Mural, Fotopułapki anty-śmieciowe(2617 głosów)

Drzetowo-Grabowo

Zakątek Urwisa - plac aktywnego wypoczynku(949 głosów)

Niebuszewo-Bolinko

Park Kieszonkowy - Ogród zmysłów przy ul. Dembowskiego/Niemcewicza(888 głosów)

Pogodno

Park Trampolin oraz liniarnia w Parku Międzyosiedlowym(1111 głosów)

Gumieńce

Boisko wielofunkcyjne przy SP 16 im. Szczecińskich Olimpijczyków.(2035 głosów)

USG dla Schroniskowych Ogonków(1507 głosów)

<i>Świerczewo</i>	
Boisko bez barier przy SP 21 oraz zielona strefa relaksu	(2475 głosów)
<i>Turzyn</i>	
Plac zabaw w Ogrodzie Jordanowskim.....	(611 głosów)
<i>Śródmieście Zachód</i>	
Międzypokoleniowa rekreacja w Śródmieściu	(343 głosów)
Dzień Dziecka na wesoło	(158 głosów)
<i>Śródmieście Północ, Łękno</i>	
Teatralny plac zabaw przy Pleciudze	(470 głosów)
<i>Centrum</i>	
Rozbudowa placu zabaw w Parku Andersa	(636 głosów)
<i>Pomorzany</i>	
Oświetlenie parku przy ulicy Boryny	(1107głosów)
Budowa oświetlenia w ciągu chodnika łączącego ul. Dunikowskiego z al. Powstańców Wielkopolskich w Szczecinie	(672)
<i>Stare Miasto, Nowe Miasto, Międzyodrze – Wyspa Pucka</i>	
Piastów Chill Garden	(1826 głosów)
<i>Żydowce – Klucz, Podjuchy, Zdroje</i>	
Przystań na Kanale Ceglany - Wiskord	(734 głosy)
<i>Dąbie, Załom – Kasztanowe</i>	
Bezpieczne skrzyżowanie ulic Anieli Krzywoń-Emilii Gierczak-Mianowskiego - budowa pełnej akomodacyjnej sygnalizacji świetlnej	(1598 głosów)
<i>Słoneczne, Majowe</i>	
Rekreacja i wypoczynek dla dzieci i dorosłych na Słonecznym i Majowym	(1139 głosów)
<i>Bukowe – Klęskowo</i>	
BEZPIECZNE OSIEDLE BUKOWE-KLĘSKOWO - monitoring na parkingach i doświetlone przejścia dla pieszych	(1308 głosów)
<i>Płonia – Śmierdnica – Jezierzycy, Kijewo, Wielgowo – Stawociesz – Zdunowo</i>	
Zakup pojazdu specjalnego do usuwania skutków anomalii pogodowych dla OSP Szczecin-Śmierdnica oraz rozbudowa Domu Strażaka – nowoczesna sala bankietowa.....	(2559 głosów)

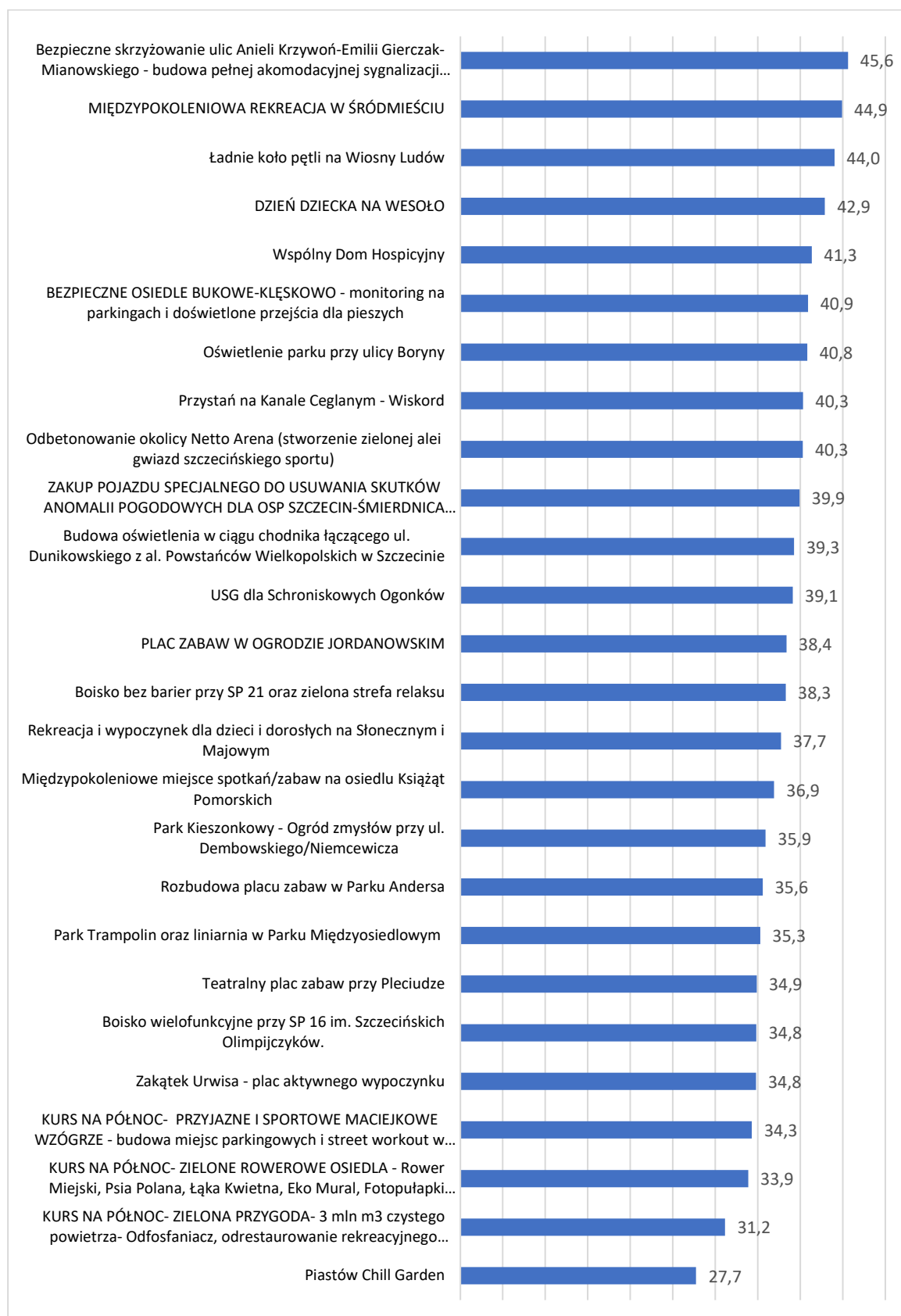
Nie powinno wywoływać specjalnego zdziwienia stwierdzenie, że pewne projekty mogą przyciągać osoby starsze, a inne młodsze. Zgodzimy się, że jeszcze inne powody skłaniają do większego poparcia określonych projektów kobiety, a inne projekty mężczyzn.

Na kolejnych dwóch wykresach prezentujemy wyniki analizy dotyczącej cech osób głosujących na zwycięskie projekty pod kątem ich wieku i płci.

Różnica pomiędzy najwyższą i najniższą średnią wieku osób głosujących na zwycięskie projekty wynosi prawie 13 lat. To bardzo dużo, bo obejmuje niemal całe pokolenie. Najstarszych zwolenników przyciągnął projekt utworzenia w Podjuchach rynku o charakterze społeczno-kulturowym. Średnio po czterdziestce są także zwolennicy bezpiecznego przejścia dla pieszych w Dąbiu oraz utworzenia Miejskiego Punktu Elektroodpadów na Turzynie. Z drugiego krańca mamy dwa projekty, w których poparcie młodych głosujących (średnio poniżej 35 roku życia) uzyskały śmietniki podziemne w Centrum oraz (Prze)budowa boiska przy SP nr 68 przy ul. Zakole w obszarze Arkońskie - Niemierzyn.

Kwestia wpływu cech demograficznych na określone preferencje wobec zakładanych rezultatów planowanych przedsięwzięć jest bardzo dyskusyjna, gdyż o podejmowanych decyzjach poparcia określonych projektów dużą rolę pełnią także inne czynniki: społeczne, kulturowe, towarzyskie czy ekonomiczne.

Wykres 32. Średni wiek osób głoszących na zwycięskie projekty w edycji 2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

W ogóle kategoria wieku jako zmienna wyjaśniająca zróżnicowanie społeczne współcześnie traci na znaczeniu. Wynika to z zachodzących procesów, choćby opóźniania momentu założenia rodziny, wydłużonej aktywności zawodowej, stylu życia promującego uprawianie ruchu, sportu, spędzania czasu poza domem. Nie możemy więc jednoznacznie stwierdzić, że osoby popierające np. projekt tworzenia spójnych tras rowerowych to wyłącznie ludzie młodzi albo w średnim wieku. Równie prawomocna jest hipoteza, że zwolennikami tego rodzaju przedsięwzięć są osoby starsze, które dbają o swoją kondycję zdrowotną, regularnie jeżdżą rowerami i obawiają się o swoje bezpieczeństwo.

Mimo tych uwag naszą uwagę przyciąga zestawienie na wykresie 19. Różnica wieku między zwycięskimi projektami wynosi tutaj ponad 18 lat. Projekty mające poparcie osób o najwyższej średniej wieku dotyczą bezpieczeństwa ruchu drogowego w Dąbiu oraz przedsięwzięcia międzypokoleniowego w Śródmieściu. Średnia wieku osób głosujących na te projekty oscyluje wokół 45 lat.

Na drugim krańcu zestawienia mamy projekty wybierane w wieku 27-31 lat. W tym wypadku jednak nie tylko charakter projektów przyciąga osoby młode, ale też ich duże skupienie w rejonie realizowanych projektów. Dotyczy to zwłaszcza projektu „Piastów Chili Garden”, którego realizacja jest przewidziana nie tylko na terenie ośrodka akademickiego, ale także w bezpośrednim sąsiedztwie domów studenckich.

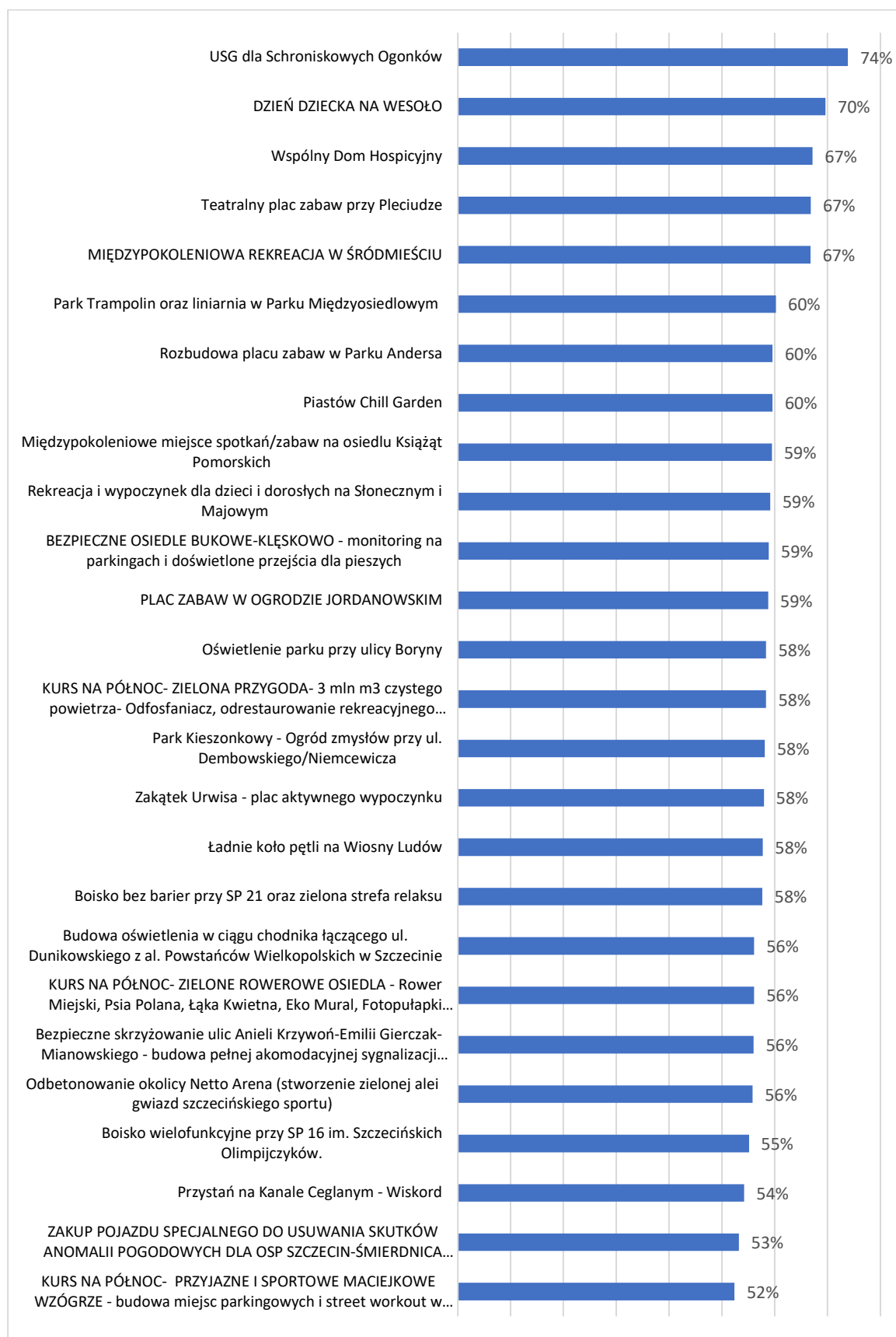
Jeśli więc wiek wydawać się może cechą niejednoznaczną, a przez to różnorako interpretowaną, to może bardziej jednoznacznie można potraktować znaczenie płci?

Z wykresu nr 34 wynika, że najwięcej pań przyciągnął projekt pt. „USG dla Schroniskowych Ogonków” (74%). Projekt przewiduje zakup aparatury USG z głowicami, który pozwoli skutecznie diagnozować wszystkich podopiecznych Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt. Jak twierdzi autorka projektu, USG ma szerokie możliwości diagnostyczne, co pozwoli na stawianie diagnoz i ratowanie życia zwierząt.

Z kolei najmniejszą przychylność żeńskich wyborców uzyskały projekty promujące aktywne formy spędzania wolnego czasu: „Przyjazne i sportowe Maciejkowo”, „Przystań na Kanale Ceglany”, „Boisko wielofunkcyjne przy SP 16”, czy „Zakup pojazdu specjalnego dla OSP Szczecin – Śmierdnica”.

Żaden ze zwycięskich projektów nie uzyskał poparcia pań poniżej 50%. Zresztą w całym głosowaniu panie oddały 73 786 głosów, co stanowi 56,3% wszystkich ważnych głosów oddanych w SBO 2023.

Wykres 33. Odsetek kobiet głoszących na zwycięskie projekty SBO 2023

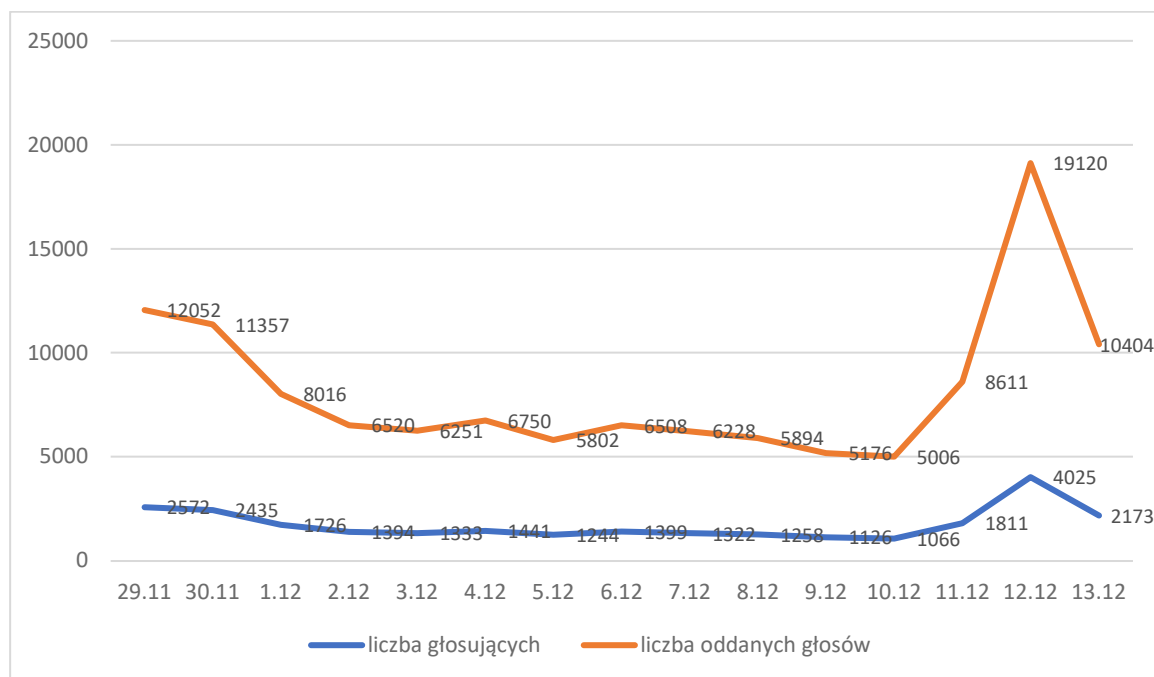
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Frekwencja w głosowaniu internetowym

Na końcu pragniemy jeszcze zwrócić uwagę na zmiany frekwencji podczas głosowania w bieżącej edycji SBO 2023.

Na pierwszym z wykresów przedstawiono przebieg głosowania dzień po dniu według dziennej liczby oddanych głosów.

Wykres 34. Przebieg głosowania SBO 2023

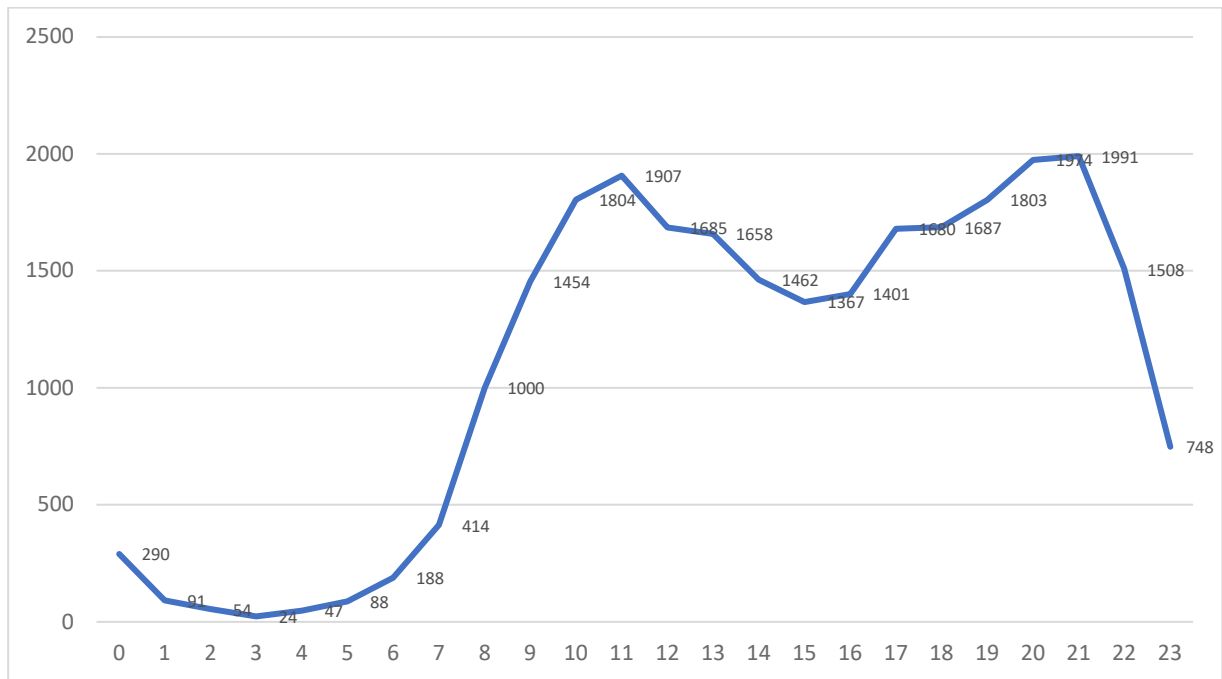

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Głosowanie trwało od 29 listopada do 13 grudnia 2022 roku. Największe natężenie w oddawaniu głosów wystąpiło na początku i na końcu dwutygodniowego okresu. Najwięcej osób głosowało przedostatniego dnia głosowania (4 025 osób), a najmniej w sobotę (10 grudnia) w drugim weekendzie okresu głosowania. Proporcjonalnie do liczby osób głosujących oddano głosy. Właśnie 12 grudnia nastąpiła rekordowa liczba oddanych głosów – 19 120 głosów.

Kolejny wykres obrazuje aktywność szczecinian w ujęciu godzinowym. Zawarto tu wszystkie głosy internetowe. Na wykresie możemy zauważyć, że mieszkańcy miasta najchętniej głosowali w godzinach przedpołudniowo-południowych, pomiędzy 9-tą a 13-tą oraz w godzinach wieczornych i nocnych, pomiędzy godziną 18-tą a 22-gą.

Wykres 35. Dobowa aktywność głosujących

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin (wyłącznie głosy internetowe).

Informacje na temat rzeczywistej aktywności głosujących można wykorzystać w przyszłych działaniach promujących kolejne edycje SBO.

VII. ZAKOŃCZENIE I PODZIĘKOWANIA

Niniejszy raport prezentuje wyniki badań ewaluacyjnych nad trzema podstawowymi kategoriami interesariuszy Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego w 2023 roku – projektodawcami, członkami zespołów społecznych i weryfikatorami – pracownikami jednostek miejskich. Znaczenie tych kategorii wprost trudno przecenić. Dzięki pomysłowości szczecińskich aktywistów i merytorycznemu wsparciu pracowników jednostek miejskich powstało w ciągu minionych 10 edycji SBO kilkaset pomysłów na zagospodarowanie miasta i poprawę jakości życia mieszkańców.

Bardzo cieszy tegoroczna rekordowa liczba zgłoszonych i zakwalifikowanych do głosowania pomysłów. Daje to niepodważalny dowód na utrwalenie się tej formy partycypacji społecznej wśród szczecinian. Cieszy także gotowość aktywistów i społeczników do podjęcia pracy w kolejnych edycjach SBO.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród głosujących na SBO 2023 mieszkańców miasta wzięło udział 1565 respondentów. Wyrażone przez nich opinie nie odbiegały znacząco od tych, które wyrazili respondenci w badaniach w dwóch poprzednich etapach. Jak sądzimy, zasadnicze zmiany nastąpią w przyszłej edycji, która przebiegać będzie zgodnie z nowym, odmiennym regulaminem Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2024.

Pragniemy serdecznie podziękować naszym respondentom, którzy poświęcili wiele swego czasu na rozmowy z nami i tłumaczenie swoich stanowisk. Podziękowania te należą się 33 autorom i współautorom projektów. 15 członkom zespołów społecznych oraz 16 pracownikom jednostek miejskich. Podziękowania należą się także 1565 anonimowym mieszkańcom miasta, którzy podzielili się z nami swoimi uwagami przy okazji swego udziału w głosowaniu internetowym.

Osobne podziękowania składamy pracownikom Biura Dialogu Obywatelskiego Urzędu Miasta Szczecin. Był to dla nas ważny głos, który po raz kolejny ukazał nam złożoność procesu partycypacji społecznej realizowanej poprzez ideę budżetu partycypacyjnego. Szczególne podziękowania kierujemy wobec Pani Dyrektor Magdaleny Błaszczyk, Pana Adama Kulikowskiego oraz Pani Agnieszki Ilczyszyn.

SPIS TABLIC I WYKRESÓW

Tabela 1. Ocena roli jaką respondenci pełnią na swoim osiedlu.....	20
Tabela 2. Źródła informacji o SBO (w %)	59
Tabela 3. Liczba głosujących i formy głosów ważnych w edycjach SBO 2018-2023	76
Wykres 1. Płeć respondentów w kolejnych edycjach SBO 2018-2023.....	13
Wykres 2. Wiek projektodawców.....	13
Wykres 3. Badani projektodawcy – status na rynku pracy SBO 2023	14
Wykres 4. Formy zaangażowania badanych w aktywność społeczną.....	15
Wykres 5. Odsetek osób zgłaszających projekt po raz pierwszy w edycjach SBO 2018-2023	16
Wykres 6. Czynniki wpływające na zgłoszenie projektu do SBO – odsetek odpowiedzi (%).....	19
Wykres 7. Ocena trudności prac na poszczególnych etapach weryfikacji projektu - odsetek odpowiedzi (%).....	22
Wykres 8. Skala trudności poszczególnych elementów formularza projektowego SBO 2023 odsetek odpowiedzi (%).....	24
Wykres 9. Ocena pomysłów zgłoszonych do tegorocznej edycji SBO - odsetek odpowiedzi (%).....	27
Wykres 10. Ocena zasad SBO 2023 przez projektodawców - odsetek odpowiedzi (%).....	28
Wykres 11. Ocena stwierdzeń dotyczących projektów SBO - odsetek odpowiedzi (%).....	31
Wykres 12. Ocena prac i działań związanych z realizacją Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego - odsetek odpowiedzi (%).....	33
Wykres 13. Źródła informacji projektodawców na etapie przygotowania projektów.....	36
Wykres 14. Ocena komunikacji z administracją Urzędu Miasta w związku z pracą nad projektem SBO 2023 - odsetek odpowiedzi (%).....	37
Wykres 15. Miejsce zamieszkania respondentów.....	57
Wykres 16. Wiek respondentów	57
Wykres 17. Respondenci badania ewaluacyjnego według wykształcenia	58
Wykres 18. Liczba projektów znanych respondentom przed przystąpieniem do głosowania	60
Wykres 19. Motywy uczestniczenia w głosowaniu (w procentach).....	61
Wykres 20. Motywy uczestnictwa w głosowaniu w SBO 2021, SBO 2022 i SBO 2023 (średnie ważone)	62
Wykres 21. Deklaracje respondentów odnośnie zaangażowania w SBO 2023.....	63
Wykres 22. Przyczyny niepodjęcia działań projektowych związanych z SBO 2019-2023.....	64
Wykres 23. Ocena trudności w głosowaniu	65
Wykres 24. Odsetek respondentów głosujących na SBO po raz pierwszy	66
Wykres 25. Osobiste konsultacje nt. zgłoszonych projektów	67
Wykres 26. Czas poświęcony na zapoznanie się z projektami przed głosowaniem.....	68
Wykres 27. Znaczenie głosowania dla mieszkańców miasta.....	69
Wykres 28. Gotowość do udziału w kolejnych edycjach SBO	70
Wykres 29. Oczekiwania wobec projektów.....	73
Wykres 30. Zestawienie liczby osób, które oddały głosy ważne z liczbą głosów nieważnych w ostatnich pięciu edycjach SBO (2018 – 2022)	75
Wykres 31. Średni wiek głosujących wg obszarów głosowania w SBO 2023	78
Wykres 32. Średni wiek osób głosujących na zwycięskie projekty w edycji 2023	81
Wykres 33. Odsetek kobiet głosujących na zwycięskie projekty SBO 2023	83
Wykres 34. Przebieg głosowania SBO 2023	84
Wykres 35. Dobowa aktywność głosujących.....	85